101

SAİT FAİK BÜTÜN ESERLERİ 11 / Müthiş Bir Tren Çeviriler-Uyarlamalar

sait faik

BÜTÜN ESERLERİ

müthiş bir tren 11

çeviriler-uyarlamalar

bilgi yayınevi

BİLGİ YAYINLARI : 101
SAİT FAİK / BÜTÜN ESERLERİ : 11

ISBN 975 - 494 - 086 - X
2000 06 . Y 0105 1755

Birinci Basım 1981
İkinci Basım 1983
Üçüncü Basım 1987
Dördüncü Basım 1990
Beşinci Basım 1993
Altıncı Basım 1997

Yedinci Basım
Ekim 2000

BİLGİ YAYINEVİ
Meşrutiyet Caddesi, No: 46/A, Yenişehir 06420 / Ankara
Tlf (0-312) 434 49 98 - 434 49 99 - 431 81 22 - 434 12 71
Faks: (0-312) 431 77 58

http://www.bilgiyayinevi.com.tr
e-mail: info bilgiyayinevi.com.tr

●

BİLGİ KİTABEVİ
Sakarya Caddesi, No: 8/A, Kızılay 06420 / Ankara
Tlf (0-312) 434 41 06 - 434 41 07
Faks: (0-312) 433 19 36

●

BİLGİ DAĞITIM
Narlıbahçe Sokak, No: 17/1, Cağaloğlu 34360 / İstanbul
Tlf (0-212) 522 52 01 - 520 02 59
Faks: (0-212) 527 41 19

SAİT FAİK

Bütün Eserleri

11

Müthiş Bir Tren

(Çeviriler - Uyarlamalar)

Baskıya Hazırlayan : **Muzaffer UYGUNER**

BİLGİ YAYINEVİ

SAİT FAİK / BÜTÜN ESERLERİ

1. Semaver / Sarnıç *"öykü"*
** 2. Şahmerdan / Lüzumsuz Adam *"öykü"*
3. Medarı Maişet Motoru *"roman"*
4. Mahalle Kahvesi / Havada Bulut *"öykü"*
5. Kumpanya / Kayıp Aranıyor *"öykü"*
6. Havuz Başı / Son Kuşlar *"öykü"*
** 7. Alemdağda Var Bir Yılan / Az Şekerli *"öykü"*
8. Tüneldeki Çocuk / Mahkeme Kapısı *"öykü"*
9. Balıkçının Ölümü / Yaşasın Edebiyat *"öykü, anı"*
* 10. Açık Hava Oteli / Konuşmalar / Mektuplar *"mektup"*
* 11. Müthiş Bir Tren / Çeviriler / Uyarlamalar *"öykü"*
* 12. Yaşamak Hırsı *"roman, Georges Simenon'dan çeviri"*
13. Şimdi Sevişme Vakti *"şiir"*
14. Sevgiliye Mektup *"öykü, deneme, mektup"*
15. Bitmemiş Senfoni ve Sait Faik Kaynakçası *"öykü"*

- Sait Faik Abasıyanık 90 Yaşında / Perihan Ergun
- Sait Faik "yaşamı, sanatı, seçmeler" *"kaynak kitap"* Haz.: Muzaffer Uyguner

Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın 4.3.1987 gün ve 1832 sayılı yazılarıyla okullara tavsiye edilmiş; karar 23.3.1987 gün ve 2230 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayımlanmıştır.

** Milli Eğitim Bakanlığı'nın 21.4.1992 gün ve 3330 sayılı yazılarıyla okullara tavsiye edilmiş; karar 22.6.1992 gün ve 2360 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayımlanmıştır.

Salt Faik'in eserlerinin yasal sahibi olan Darüşşafaka Cemiyeti ile yapılan özel anlaşma gereğince, sanatçının bütün eserlerinin yayın hakkı Türkçe ve bütün dillerde Bilgi Yayınevi'ne aittir. Bu dizide çıkan ve çıkacak olan eserlerin hiçbiri kaynakları gösterilmeden alınamaz, yayımlanamaz. Yayınevinin yazılı izni olmadan radyo ve televizyona uyarlanamaz, oyun ve film haline getirilemez.

baskı **cantekin matbaacılık yayıncılık ticaret ltd. şti.**
tlf **384 34 35 - 384 34 36 - 384 34 37**

İÇİNDEKİLER

Sait Faik'in Çevirileri (**Muzaffer Uyguner**) 7

Çeviriler

Son Turfandalar (André Gide) 21
Uykuda Cinayet (Claude Houghton) 24
Flüt Çalan Adam (Liam O'Flaherty) 85
Kuyruklu Piyano Adası (Samivel) 101
Pomega (Manhood) 127
Meslek Kazası (Bir İtalyan Hikâyesi) 145

Uyarlama Öyküler

Ecel Atı 153
Saadet 157
Bir Eşek Hikâyesi 161
Diş Ağrısı 167
Çiviler 172
Ana 176
Gümüş Saat 180
Venüs'ün Sevgilisi 185
Müthiş Bir Tren 190

Sait Faik Sevgiyi Öfkesiz Takardı
Yakasına (Osman Şahin) 197
Okur Okura Sait Faik (Nursel Duruel) 201
Sait Faik'in İşsizliği (Feyza Hepçilingirler) 203

SAİT FAİK'İN ÇEVİRİLERİ

Muzaffer Uyguner

Sait Faik bilindiği üzere 1954 yılında ölmüştür. Bu yıl, ölümünün 25'inci yılı olmaktadır. Bu süre içinde, hakkında bir-iki kitap yayımlanmış ise de, yaşamını ve sanatını belirli bir odağa göre ya da tümüyle inceleyen bir kitap yayımlanmamıştır. Bu arada, onun çevirileri üzerinde de durulmamıştır.

Sait Faik, lise öğrenimini bitirdikten sonra Fransa'nın Grenoble kentine gitmiştir. Babası yurtdışında ekonomi öğrenimi yapmasını istemişti. Sait Faik ise, babasının isteğine uyamadı ve bir süre kaldıktan sonra yurduna döndü. Yurtdışında kaldığı süre içinde, Fransız kızlarıyla düşüp kalkması nedeniyle, bu dili epeyce öğrenmişti. Yaptığı çeviriler de Fransızcadandır. İlk mektuplarından birinde, Yaşar Nabi Nayır'a, André Gide'den yaptığı bir çeviriyi gönderdiğini yazmıştır. Bu parçanın, "Varlık" dergisinin Ocak 1936 tarihli sayısında yayımlanan **"Son Turfandalar"** başlıklı çeviri olduğunu sanıyorum. 1948 yılına kadar herhangi bir çevirisine rastlamıyoruz. Bu yıl içinde "Yedi Gün" dergisinde dört uzun öykü çevirisine rastlıyoruz.

Çevirilerini dört kümede toplamamız gerekiyor:

1– **"Yaşamak Hırsı"** adlı roman,

2– Yazarları belli öyküler,

3– Yazarı belli olmayan öykü,

4– Uyarlama öyküler.

Bunların sayısal toplamı 16'dır; bazıları Fransız, bazıları İngiliz, biri İtalyan ve biri de Macar yazarlarınındır. Bazılarının kimin yapıtı olduğunu saptayamadık.

1) Yaşamak Hırsı

Bu roman, Georges Simenon'dan çevrilmiştir. Yazar, 1903 yılında Liège'de doğmuş olup 400'den fazla roman yazmıştır. Çoğu polis romanı türünde olan yapıtlarının büyük bir bölümü de yabancı dillere aktarılmıştır. Romanlarında kendine özgü bir ruhsal yapı anlayışından yola çıkan Simenon, geniş bir okur kitlesi kazanmıştır. Bunda, ilk yıllarda "La Gazette de Liège" adlı gazetede çalışmasının büyük payı olduğunu söyleyebiliriz. 1928 yılında Sim takma adıyla, halkın kolayca okuduğu romanlar yazmaya başlamış, 1932 yılından sonra ise kendi adını kullanmaya başlamıştır. İnsan gerçeğine dönük, derin bir ruhsal yaşantı ile ördüğü romanlarında halkın sevdiği bazı tipler de yaratmıştır. Komiser Maigret bunlardan en önemlisidir. Töre ve serüven romanları da yazmış olan Simenon, bu tür romanlarında bir kentin ya da toplumun bir kesitinin yaşamını büyük bir canlılıkla verebilmiştir.

İlkin "Yedi Gün" dergisinde 1 Aralık 1949 tarihli, XVII/38 sayısında başlanıp bölünlü olarak yayımlanan ve 27 Temmuz 1950 tarihli sayısında sonlanan bu romanın asıl adı **L'homme qui regardé passe les trains (=Geçip giden trenlere bakan adam)**'dir. Sait Faik, bunu **Gece Yarısı Trenleri** adıyla çevirmiş ve bu arada **Yaşamak**

Hırsı adını da almıştır. Sanıyorum ki, bu son ad içeriğine daha uygun düşmektedir. Çünkü, romanın başkişisi olan Kees Popinga, Paris'te saklandığı bir yerde geceleyin geçip giden trenlere bakar; ama daha çok bir yaşama hırsı içindedir ve polisin eline geçmemek için bütün zekâsını kullanır. Sonunda gene de polisin eline düşer.

Roman, 1954 yılının mayıs ayında İstanbul Yayınları'nda kitap olarak basıldı. Kitap 159 sayfadır ve o zamanki ederi de 1 liradır. Kitabın arka kapağında, Simenon hakkında kısa bilgi verildikten sonra, "üstat Sait Faik'in nefis Türkçesinden okuyacağınız bu romanında Simenon, Hollandalı bir 'paranoiac'ın macerasını ve psikolojisini kendine has, sürükleyici üslubuyla anlatıyor" denilmektedir.

Roman, iflas ettiğini sonradan öğrendiği patronunun metresini öldürdükten sonra Amsterdam'dan Paris'e kaçabilen Kees Popinga'nın Paris'te'ki kaçmacalarının anlatımıdır. Gemilere donatılar ve akaryakıt satan De Coster ve oğlu firmasında çalışan Popinga'nın, mutlu bir aile başkanı olduğunu öğreniyoruz. Bütün zevklerine uygun bir ev satın almış ve yaşamını orada sürdürmeye başlamışken olaylar patlak verir. Hollanda'nın küçük Groninque (asıl adı Groningen olmalı) kentinde yaşayan namuslu Popinga'nın bir kadını öldürmesi, çeşitli yorumlara yol açabilir ve gazeteler, konu hakkında değişik başlıklı haberler yayımlar. Popinga ise hiçbir açıklama yapmaz bir süre. Sonra gazetelerden birine bir mektup gönderir. Hareketlerine çok dikkat eder. Özellikle aynı hareketleri yapmaktan, aynı otellerde kalmaktan, aynı biçimde giyinmekten kaçınır. Kendine göre, polisle ve özellikle de kendini yakalaması gereken komiserle alay eder. Ama, sonunda gene yakalanır.

Simenon, olaylar karşısında toplumun aldığı davranışları, bir kadını öldüren Popinga'nın nasıl bir canavar olarak görüldüğünü, aslında Popin-

ga'nın bir zavallıdan başka biri olmadığını ortaya koymaktadır. Bir olayın nasıl istemler dışında olabileceğini ve ondan sonra da olayların akışı içinde insanların nerelere sürüklendiğini ustaca belirtmiştir Simenon. Roman, "Akşamın sekizinde daha Kees Popinga'nın kaderi tespit edilmemişti. Demek daha vakit vardı," diye başlıyor. Belki ilk tümce yerinde bir tümce değildir. Çünkü, alınyazısına inanıyorsak, bu daha doğuşta çizilmiştir. Tümcenin aslını bilemediğimizden çevirinin doğru olup olmadığını belirtme olanağımız da yok. Ama, o saatte, Popinga'nın alışılagelmiş yaşamını sürdürdüğünü anlıyoruz.

Kitapta, birçok yazım hataları bulunmaktadır. Ayrıca birçok tümceden anlam çıkarma olanağı yoktur. Sözgelişi, ikinci sayfada, "O cıgarasını yaktığı dakikada saçları kestane renkli Frida kızı, on beş yaşındaki güzel kızı" tümce parçasının sanırım, "O cıgarasını yaktığı dakikada saçları kestane renkli, on beş yaşındaki güzel kızı Frida" biçiminde olması gerekir. Bunun hemen altındaki "Yine bu sırada 'Carl' on üç yaşındaki oğlu yerinden kalkacak" biçimindeki tümce parçasının da "Yine bu sırada, on üç yaşındaki oğlu Carl yerinden kalkacak" biçiminde olması gerekli değil midir? Ya üçüncü sayfada yer alan "Zaten bu evde her şey en iyi cinstendi. O da çikulata. Evde, pişirip yedik." tümcelerinden ne anlıyoruz? 108'inci sayfadaki "Başlık olarak koyduğunuz serlhava doğrusu fevkalade lütufkâr" tümcesi de (Serlhavayı serlevha olarak düzeltsek bile) pek Türkçe olamaz. Bunun gibi daha birçok bozuk tümce, yer değiştirmiş sözcük olduğunu söylemek isteriz.

Çevirideki dil de, Sait Faik'in o günlerde yazdığı öykülerinde kullandığı dilden çok eskidir. Birçok yabancı tamlama, birçok eskimiş sözcük görülmektedir. Bugün için çok yadırganan bu dil, o gün de

yadırganacak bir dildi. Hele Popinga'nın bir gazeteye yazdığı mektuptaki şu son tümceler için "evlere şenlik" de diyebiliriz: "Matbuat kanununun maddei mahsusasını ortaya sürerek bu mektubumun, muhakkak neşrini beklemediğimi arzederim. Yalnız bunu talep ettiğim takdirde gülenler dünyanın en budala insanlarıdır."

Öyle görünüyor ki, gerek çeviri ve gerekse baskı çok aceleye gelmiştir. Bundan sonra yapılacak yayımda, diline dokunulmasa bile, yanlışlar mutlaka düzeltilmelidir.

2) Yazarları belli öyküler

Sait Faik'in dilimize çevirdiği öykülerden beşinin yazarları belirlenmiştir çevirilerde.

Bunların ilki, "Varlık" dergisinin Ocak 1936 tarihli sayısında yayımlanan **"Son Turfandalar"** adlı öyküdür (ya da yazıdır). Bunun asıl yazarı André Gide'dir. Sait Faik, bu yazıyı 6 Aralık 1935 tarihli mektubu ile göndermiş olmalıdır. Çünkü, bu mektubunda, "Bu meyanda André Gide'nin son kitabından, **Les Nouvelles Nourritures**'den yapmış olduğum birkaç tercümeyi mektubuma leffedeceğim" demektedir (Bak. "Varlık", sayı 411, sayfa 6, Ekim 1954). Çeviri, "Varlık" dergisinde iki sütuna yakın bir yer kaplamıştır.

Aradan uzun bir süre geçtikten sonra yayımladığı çeviri, uzun bir öyküdür. **"Uykuda Cinayet"** adlı bu öykü, ingiliz yazarlarından Claude Houghton'undur. Yayımın başladığı "Yedi Gün" dergisinin 7.8.1948 tarihli ve (yıl 16) sayı 21'de şu not yer almıştır: "Genç İngiliz edebiyatının en kuvvetli şahsiyetlerinden biri olan muharririn bu romanı başlangıçtaki öldürme vak'asıyla bir polis romanına ben-

zerse de Dostoyevski'nin **Cürüm ve Cezası** gibi daha çok bir psikoloji, müşahede, yaşanmış bir hayat macerasıdır. İngiliz edebiyatının bu genç siması Londra'nın artist hayatını en iyi şekilde aksettirdiği içindir ki büyük bir okuyucu adedine sahiptir." Bu yazar hakkında bir bilgi bulamadım.

"Yedi Gün" dergisinin 21-29'uncu (8.8.1948-2.10.1948) sayılarında yayımlanan bu öykü, düşteki bir cinayetin ustaca anlatımıdır ve geçmiş ile bugün arasında gidip gelmelerle gelişen bir kuruluştadır. Öykü, sonuna kadar ilgiyle okunmakta ve Londra yaşamından bir kesiti, bu düşteki cinayet odağından vermektedir. Çevirinin dili, **Yaşamak Hırsı**'ndakinden daha güzel ve sözcükler daha günceldir. Yalnız, birinci bölümde oldukça kılçıklı bir tümce var: "Aklıma sanki bir yerde bir şey unutmuşum, birisine bir söz vermişim, hani ismi unuturuz da ararız, bulmadan rahat edemeyiz. Öyle bir hal oldum." Noktalama yerinde yapılırsa sanırım düzelecek bir tümce yapısı var.

"Yedi Gün" dergisinin 16.10.1948 tarihli ve 31'inci sayısında **"Flüt Çalan Adam"** öyküsü yayımlanmaya başlamıştır. Üç sayı süren (31-33'üncü sayılar), bu öykünün yazarı Liam O'Flaherty'dir. Sunu yazısında, yazarın İrlandalı olduğu ve Shaw'dan sonra en büyük İrlandalı yazar sayıldığı belirtilmiştir. Bir sevi öyküsü olan "Flüt Çalan Adam", flütü ile bu "karasevda"nın yıllar öncesinden gelen ve sürüp giden öyküsünü dile getirir. Öykü, değişik bir ortam içinde ve ilginç bir kuruluşla verilmiştir. O'Flaherty, bu öyküsü ile gerçekten usta bir öykücü olarak değerlendirilebilir. Öykü, Sait Faik öykülerine yatkın bir düzen içinde oluşup sonlanmaktadır. Bu nedenle, Sait Faik'in çeviri dili bu yönde daha güzel, daha okunur bir durum göstermektedir.

Liam O'Flaherty, "Milliyet Sanat" yayınlarından

olan **"Çağdaş Dünya Edebiyatı Ansiklopedisi"**ne göre, 19.3.1897 tarihinde Aran İslands'da dünyaya gelmiştir. İrlanda'nın en önemli öykü yazarıdır. Öykülerinde balıkçıları, köylüleri ve Dublin'in yeraltı dünyasının insanlarını anlatmıştır. İrlanda Kurtuluş Hareketi de öykülerinde çokça işlenen konulardandır. 1937 yılında Rusya'ya da gitmiş; ama, orayı eleştirmiştir. Yazarlığı yanında çeşitli işler yapmıştır.

"Yedi Gün" dergisinde yayımlanan üçüncü öykü **"Kuyruklu Piyano Adası"** adını taşımaktadır. Öykü, bir deniz yolculuğunda fırtınaya tutularak batan bir gemiden kurtulan piyano çalan bir sanatçı ile bir gemicinin boş bir adaya çıkışlarını ve oradaki yaşamlarını yansıtmaktadır. Sanatçının piyanosu da adaya sürüklenmiştir. Sanatçının piyanoya ve piyano çalmaya karşı eğilimi, hevesi ve onu elinden geldiğince onarıp bir düzene kavuşturma isteği karşısında, gemici, daha doğal bir içgüdüyle hareket etmekte; iki karşıt anlayıştaki iki insanın durumları, bu yokluk ve güçlüklerle dolu adada karşılaştırılmaktadır. Sanatçı, elbette bu yaşama uyamaz; gemici ise zorlukları yenerek ayakta kalmayı becerir. Bu öykü, bir bakıma, Sait Faik'in "Sivriada Geceleri" adlı öyküsünde olduğu gibi sanatla zanaatın, sanatçı ile uygulayıcı adamın karşılaştırmasıdır. Çeviriyi okurken, bu öykü ile temelde bir benzerlik var görünmektedir. Ama, iki öykü arasında hiçbir yakınlık, Sait Faik'in esinleneceği bir durum yoktur.

Öykünün yazarı Samivel'dir. Yazar hakkında herhangi bir bilgimiz yoktur ve başvurabildiğim kaynaklarda da bir bilgiye rastlayamadım. Bu yazarın da İngiliz ya da İrlandalı olduğunu sanıyorum. Öykünün genel havasından, bu kanıya varmış bulunuyorum.

Öykü, "Yedi Gün"ün 35, 37, 38, 39, 40'ıncı

(13.11.1948 18.12.1948) sayılarında yayımlanmıştır.

Sait Faik'in çevirdiği öykülerden olup yazarı belirtilenlerin beşinci ve "Yedi Gün"de yayımlanan dördüncüsü ise **"Pomega"**dır. Sunu yazısında, "İngiliz edebiyatının bu çok sevimli hikâyecisini İngilizler bile tanımıyorlar. Hikâyeleri büyük rağbet gördüğü halde, kendisini kimseye göstermeden yaşayan bu yazar hakkında pek az şey biliniyor. Fransızcaya muhtelif hikâyelerini tercüme edilmiş gördüm. Pek hoşuma gitti" diye yazmıştır Sait Faik. Gene bu yazıdan, yazar Manhood'un o tarihlerde otuz iki yaşında olduğu, Londra yakınlarında doğduğu ve ailesinin köylü olduğu da anlaşılmaktadır. Güldürüyü sevdiği, yazarlıkla geçindiği, insanlardan kaçmadığı ama fazla ahbaplığı sevmediği de kendi ağzından söylenmiştir.

Derginin 25.12.1948 ve 8.1.1949 tarihleri arasında yayımlanan 41, 42 ve 43'üncü sayılarında yer olan bu öykü, çiftlikte ayak işlerinde çalışan ve işinden memnun görünen bir insanın öyküsüdür; yani, kendi yaşamı içinde, doğanın koynunda mutlu olan bir insandır Pomega. O, doğal yaşamı içinde, genel doğal bir sonuç olarak evlenmek üzere kaçarken yeni bir yola koyulmuştur. Samivel'in, bizim köy insanlarının gizli buluşmalarına ve sonunda da birlikte kaçışlarına çok benzeyen bir konuyu işleyen öyküsünün çeviri dili de güzeldir. Sait Faik, bu çeviride diline özen göstermiştir.

3) Yazarı belli olmayan öykü

Sait Faik'in çeviri öyküleri arasında anacağımız bu öykü "Resimli İstanbul Haftası" adlı bir magazinin 23.5.1953 tarihli sayısında yayımlanmıştır. "Bir İtalyan Hikâyesi" olarak sunulan öykünün adı

"Meslek Kazası"dır. Adına bakıp da, bunun bir işyerindeki bir kaza olduğu izlenimi uyanmakta ise de, aslında öykü, bir kahve değirmeninin kahve yerine ak bir toz akıtmasıdır altına. Bu durum karşısında aklından zoru olduğuna inanan değirmen sahibi, onu bir doktora alıp götürür ve ilkin doktor da adamı deli sanır. Ama, görür ki adamın dedikleri doğrudur. Kapatılan adamın salıverilmesini bildirir. Ama çevresindekiler, bu kez de doktorun usunu yitirdiğini sanarak onu tıkarlar deli hücresine.

Öykü, her yönüyle bir magazin öyküsü olmakla birlikte ilginç bir konuyu öyküleştirmesi bakımından düşündürücüdür.

4) Uyarlama öyküler

Sait Faik'in uyarladığı ve "Hürriyet" gazetesinde "nakleden" diye yayımladığı bu öykülerin sayısı dokuzdur. Bunlardan **"Müthiş Bir Tren"** ile **"Gümüş Saat"** kendi öyküsüymüş gibi girmiştir kitaplarına ve ilki televizyon filmi olarak da gösterildi. Ben, bunları "Yedi Gün" dergisinden alarak **Balıkçının Ölümü - Yaşasın Edebiyat** adlı kitapta yayımladım (s. 89-131). Orada, ilk öykü olması gereken **"Müthiş Bir Tren"** sonra yayımlanmış ve alınan kaynağın adı ve tarihi yazılmamıştır.

"Hürriyet" gazetesinde ilkin **"Müthiş Bir Tren"** yayımlanmıştır. Yayım tarihi 2 Mayıs 1948'dir. Öykü bir Macar yazarınındır; dilimize Sami N. Özerdim tarafından **"Göçen Anılar"** adıyla çevrilmiş ve Ankara'da yayımlanan "Arayış" dergisinin 1 Mayıs 1953 tarihli birinci sayısında çıkmıştır. Öykünün yazarı Ferenc Herczeg (1863-1954), aynı zamanda romanlar ve oyunlar da yazmıştır. Sait Faik, bütün çevirdiği öyküler gibi bunu da Fransız gazetelerinde okumuş olmalıdır. Sonradan, tam bir uyar-

lama yapmış; gerek kişi adlarını ve gerekse olayları bizim olarak değiştirmiştir. Öykü, aslına ana çizgilerle benzemekte, ayrıntılarda büyükçe değişiklikler görülmektedir. Sait Faik, uyarlamada gerçekten ustalık göstermiştir.

"Hürriyet" gazetesinin 6 Mayıs 1948 günlü sayısında yayımlanan **"Ecel Atı"**ndaki durum da aynıdır. Sait Faik, bu öyküdeki çocuğun asıl adını Ünal olarak değiştirmiş ve belki hastalığını da değiştirerek kızamık yapmıştır. Bu öyküdeki ortam ve çevre, öykünün tam bir Türk öyküsü olmadığını belli etmektedir. Oyuncak bir ata tutkunluğunu son anda da belirten Ünal, oyuncakçının izni üzerine bu atla birlikte gömülür. Bu ad bizi de etkilediğinden, kitaptaki bölümün adını, "Ecel Atı" koymuştuk.

Üçüncü öykü "Hürriyet" gazetesinin 7 Mayıs 1948 günlü sayısında yer alan **"Saadet"**tir. Bu öykü, bir masal havasındadır; prensli, prensesli bir öyküdür. Öykü, mutluluğun, tutuklarevinde bulunan ve her türlü özgürlükten yoksun kişiler karşısında duyulmakta olduğunu; mutluluğun özgürlük olduğunu belirtmektedir.

"Bir Eşek Hikâyesi" adlı dördüncü öykü ise aynı gazetenin 8 Mayıs 1948 günlü sayısında yayımlanmıştır. Sait Faik, nereden aldığı bilinmeyen bu öyküyü Kayseri'ye maletmiş. Elli, elli beş yaşlarındaki Kayserili bir posta dağıtıcısı Abdullah, bir eşek alıp mektupları onunla dağıtmayı düşünmüş. Aldığı eşekle bu işi yürütmüş. Ama günün birinde bir hanım çıkmış ortaya ve eşekle ilişkiler kurmuş ve dedikodulara aldırmayan hanım sonunda eşeği satın alıp götürmüş. Sait Faik, aldığı konuyu iyi işlemiştir.

Beşinci öykü **"Diş Ağrısı"** olup "Hürriyet" gazetesinin 11 Mayıs 1948 günlü sayısında çıkmıştır. Basit bir konunun bir magazin öyküsü biçiminde

anlatımı olup Sait Faik, bize uygun düşen bir uyarlama yapmıştır.

"Hürriyet"in 13 Mayıs günlü sayısında yayımlanan **"Çiviler"** çok basit bir kuruluştadır ve oldukça uyduruk bir düzen içindedir. Uyarlamaların en ilkelidir.

15 Mayıs günlü "Hürriyet"te yayımlanan **"Ana"**, bir ananın oğula sevgisini dile getirmekte ve adam öldürüp de idam edilen oğlun ardından oğul sevgisini yansıtmaktadır.

Gazetenin 15 Mayıs 1948 günlü sayısında yayımlanan **"Gümüş Saat"**, güzel bir uyarlamadır ve babadan kalma bir gümüş saate düşkün bir gencin hastalığa varan tutkusunu anlatır. Kimsenin dokunmasını, görmesini istemediği saati, sonunda denize atıp kurtuluşa kadar geçen bir sürenin içinde, gencin kıvranışlarını buluruz.

Son öykü olan **"Venüs'ün Sevgilisi"** ise, mitolojiden alınan bir sevgi ve kıskançlık öyküsü olarak nitelenebilir. 25 Mayıs 1943 günlü "Hürriyet"te yayımlanan bu öykü de bir Fransız magazininden alınmış olmalıdır.

Sonuç

Sait Faik, gerek çevirilerini ve gerekse uyarlamalarını Fransızcadan yapmıştır. Fransız gazete ya da dergilerinde okuduğu ve hoşuna gittiğini söylediği öyküleri ya çevirmiş ya da uyarlamıştır. Bazı çevirilerinde çok eskimiş bir dil kullanmasına karşın uyarlamalarda kendi öykülerindeki dili kullanmıştır. Çevirilerde, aslına bağlı kalmak düşüncesiyle, kendini bir kıskancın arasında duyumsamıştır. Uyarlamalarda ise özgür yazarlığının havasındadır.

Dikkati çeken bir nokta da André Gide dışında

herhangi bir Fransız yazarından çeviri yapmamasıdır. Georges Simenon, Fransızca yazmasına karşın Belçikalıdır. Uyarlamaların ise yazarlarını bilemediğimiz için, bunlar hakkındaki görüşümüz kesin sayılmamalıdır.

Çevirilerin, ülkemiz yazınına bir şey kattığı söylenemez. Zaten, Sait Faik'in de böyle bir düşüncesi yoktu. Bunları, biraz para kazanmak amacıyla yapmıştı diyebiliriz. Uyarlamaların da amacı paradır. Ama, onlarda biraz daha kendisi olabilmiştir. Olayları, kişi ve yer adlarını Türkçeleştirerek bazı kişileri aldatmış olduğunu da belirtmek isteriz. Bu uyarlamalardan bazılarının asıllarını, Sait Faik Müzesi'ndeki Fransızca gazetelerde bulabiliriz belki de.

11 Mart 1979

ÇEVİRİLER

André Gide

SON TURFANDALAR

Ben on altı yaşında ne idimse yine on altı yaşında fakat benden daha mütekâmil, daha hür bir genç adam o çarpıntılı sorusunun cevabını, bilahare, burada bulsun diye yazıyorum. Fakat o sual nedir?

Benim yaşadığım zamanla fazla bir temasım yok. Muasırlarımın çocukları beni hiçbir zaman fazla eğlendirmedi. Ben halin daha ötesine eğiliyor; öteye, daha öteye, bir maveraya geçiyorum. Gelecek öyle bir zaman hissediyorum ki, bugün bize yaşama zevki gibi gelen şeyler, o zaman içinde, ancak anlaşılabilir bir haldedir.

Ben başka, yepyeni ahenkler tahayyül ediyorum. Bir yeni kelimeler sanatı; daha rakik, daha saf, hiç belagatsiz ve hiçbir zaman hiçbir şey ispat etmeye çalışmıyor. Beni kim bu mantığın ağır zincirlerinden kurtaracak? En samimi heyecanlarım, onları anlatmaya ve yazmaya giriştiğim zaman yanlış ve kötü oluyorlar.

Hayat belki de insanların anlayıp razı olmadıklarından daha çok güzeldir. Ve biliyor musunuz hikmet akılda değil muhabbettedir. Ah bugü-

ne kadar ne ihtiyatlı yaşadım. Yeni kanunu anlamak, dinlemek için önce kanunsuz olmak lazımdır.

Ey kurtuluş! Ey hürriyet! Arzumun uzanıp gideceği yere kadar gideceğim. Ey sevgilim sen gel benimle, seni oraya kadar götüreceğim. Oraya; daha uzaklara gitmek mümkün olan yere kadar. Gel benimle...

Kendi kendimi bugün vaftiz ediyorum: Yeni Adam. Yeni ismim budur.

Bu su kenarı, benim susuzluğumdur. Bu kuytu orman gölgesi, benim uykum; bu çırılçıplak çocuk benim arzum. Kuşların ötüşünden benim aşkım seslenir. Bu kovandan benim kalbim vızıldar. Bu mail ışıkların altında uzaklaşan, belirsizleşen, mavileşen; ey mütemadi durup dinlenmeden yer değiştiren ufuk; benim hududum ol.

Beni dünyaya kimin getirdiğini artık bilmiyorum. Bana seni dünyaya Allah getirdi, dediler. Eğer o değilse bu kim olabilir? Doğrusunu isterseniz, mevcut olmaktan duyduğum hazzı o kadar iyi hissediyorum ki, bazı zaman şüphe ediyorum ve acaba diyorum, acaba dünyaya gelmeden evvel mevcut olmak arzusu bende var mıydı? İlahiyat bahislerini kış günleri için saklayalım. Çünkü bunların üzerinde kötü kötü düşünmeye yetecek malzeme kâfi derecede vardır.

Ortalık dümdüz. Her şeyi süpürdüm. Bu iş

oldu, bitti. Tamam. Bakir toprağın üstünde ve yıldızları eriyen göğün önünde ayağa kalkıyorum. Vay Phoibos sensin! Seni tanıdım! Uzun gür saçlarını üzerine kırağı yağmış çimenlerin üstüne yayıyorsun. Kurtarıcı ok ve yayınla beraber gel. Kapalı gözkapaklarından altın ışığın giriyor. Gölgeler devriliyor. Artık o muzafferdir ve artık içinin o canavarı, heyulası mağluptur

Derime renk ve harareti, dudaklarıma susuzluğu, kalbime hayranlığı getir. Dünya üzerine, gökyüzünün ta ortasından attığın ipek merdivenlerden en güzelini, en sevimlisini yakalayacağım. Yerle alâkam kesildi. Şimdi ben bir ışığın ucunda sallanıyorum.

Ey sevdiğim çocuk, seni, seni de bu firarımda beraber sürüklemek istiyorum. Yakala bir ışık da sen. İşte güneş! Çırılçıplak soyun. At üstündekileri. Mazinin en hafif yükü sende kalmasın. Seni mağlup etmesin şimdiden sonra.

(Varlık, 1 Ocak 1936)

Claude Houghton

UYKUDA CİNAYET

Genç İngiliz edebiyatının en kuvvetli şahsiyetlerinden biri olan muharririn bu romanı, başlangıçtaki öldürme vak'asıyla bir polis romanına benzerse de, Dostoyevski'nin Cürüm ve Ceza'sı gibi daha çok bir psikoloji, müşahede, yaşanmış bir hayat macerasıdır. İngiliz edebiyatının bu genç siması, Londra'nın artist hayatını en iyi şekilde aksettirdiği içindir ki büyük bir okuyucu adedine sahiptir.

YEDİGÜN

BİRİNCİ KISIM

I

RÜYA

Ah o korkunç rüya!

Ne kadar korkunçtu, yarabbi! Uyandıktan sonra bile hâlâ titriyordum. Yatak çarşafı, yorgan yere düşmüştü. Buz gibi ter içinde idim.

Oturdum. Etrafıma bakındım. Dakikalar geçiyor, ben bunun bir rüyadan başka şey olmadı-

ğına bir türlü inanamıyordum. Sokağın her zamanki gürültüsü, etrafı çeviren eşyam sanki bana yabancı idiler. Halbuki gördüğüm rüyanın en küçük teferruatı bile hâlâ bende hakikat halinde yaşıyordu.

Elimden ne gelirse yaptım. Yüksek sesle konuştum. Kendi kendimle münakaşa ettim. Grip beni bu hale soktu diye düşündüm. Kendi kendime yüksek sesle dedim ki:

– Sen Max Arnold, büyük sanatkâr, sende garip hadiselere karşı öyle bir alışkanlık var ki o yüzden bu hale geliyorsun. Koca adam oldun. Yaşın kırk dört. Hâlâ hafızandan olmayacak bir rüyayı bile silkip atmaya kabiliyetin yok.

Sinirleniyor, kendi kendimi ikna için daha ısrarla, daha fazla konuşuyordum. Hepsi beyhude oldu. Gördüğüm şeyin bir rüya olduğuna kendimi kandıramadım.

Neden bilmem, dün akşam yatmadan evvel kendimi iyi hissetmedim. Saat tam on birde eve dönmüştüm. Soyunmadan evvel cıgara içmek âdetimdir. Tam cıgarayı yaktım. Aklıma sanki bir yerde bir şey unutmuşum, birisine bir söz vermişim, hani bir ismi unuturuz da ararız bulmadan rahat edemeyiz. Öyle bir hal oldum. Evet bu unutulmuş bir isim değildi, ama bunun ne olduğu hakkında da kafamda hiçbir fikir yoktu. Yarabbi neydi, neydi?

Yatağa yattıktan sonra uzun zaman bu halde kaldım. Yataktan kalkmalı, giyinmeli, bu unuttuğum işi bitirmeliyim gibime geliyordu. Sa-

bahleyin mektup kutusunda dört seneden beri tanıdığım Carol ismindeki bir kadından gelmiş mektup da beni büsbütün sinirlendiriyordu. Carol, yirmi beş yaşında, rıhtım mahallelerinden birinde oturur. Evimden çıkar, bir kestirme yoldan beş dakikada evine varabilirdim. Birkaç senelik çok sıkı ahbaplığımıza rağmen hakkında pek az şey biliyorum. Hemen hemen hiçbir şey denebilir Bu kadar senelik ahbaplığa karşılık hakkında hiçbir şey bilmemek garip gibi gelir ama mesele basittir. Hem de pek basittir. Bir kadına fizik tesirlerle bağlı kalma tahammülüm yoktur. Bu yüzden kendisini ziyaretlerim hem kısa hem de seyrek olur.

Kendisinin bunu hissettiğini sanıyorum. Çünkü hiçbir gün benden ısrarla bir şey istememiş, aksine her teşebbüsü evvela benim yapmamı istemiştir İşte bunun içindir ki mektup kutumda ondan kendisini mutlaka gelip görmemi isteyen mektubu bulunca çok şaşırmıştım. Öyle ki mektubu okurken ilk satırlarda durakalmıştım. İlk defa âdemimiz hilafına Carol benden gelip kendisini görmemi istiyordu. Bu hadise beni o kadar kızdırdı ki, artık bu işi bitirmeyi, bir daha oldum olasıya onu görmemeyi düşünmeye başlamıştım.

İşte hulasa itibarıyla dün akşamki ruhi haletim bu. Saat sabahın üçüne doğru uyuyabildim.

İşte şu rüyayı gördüm:

Karanlık ve müthiş geniş bir yerde idim. Kulağımın dibinde bir ses;

"Tahammül edemiyorsan kalk, ışığı yak" diyordu.

Korkunç bir irade kuvveti sarfıyla başucumdaki lambayı yaktım. O geniş karanlıkların içinden her zamanki odam sanki fırlayıverdi. Oturdum, etrafı dinledim. Nihayet kalktım. Yavaş yavaş giyinmeye başladım. Biraz sonra bana öyle geldi ki hakiki Max Arnold yataktadır. Gitgide artan bir şaşkınlık içinde Max Arnold'un giyinmesini seyretmektedir. Sonra yavaş yavaş ama zorlukla bu ikilik hissi ortadan kalktı. Yine bir adam oldum. Niçin kalktığımı, niye giyindiğimi, niyetimin ne olduğunu kestiremiyordum. Yalnız işin teferruatıyla meşguldüm. Kravatlarımdan hangisini takmalı? Kaşkolumun yünlüsünü mü, ipeklisini mi almalıyım? Ama bütün bunları da bir gaye ile yapmıyor, otomatik hareketlerle birini alıp ötekisini yerine bırakıyordum.

Siyah pardösümü iliklediem. Kaşkoluma bir düğüm attım. Şapkamı gözlerime eğdim. Kapıyı açtım. Kapının eşiğinde bir dakika durup etrafı dinledim. Sonra koşa koşa apartman merdivenlerini inip cümle kapısına vardım. Apartmanın cümle kapısı yarı açıktı. Bu beni fazla düşündürmedi. Herhalde gece tayyare hücumları dolayısıyla mahsus açık bırakılıyordu.

Eldivenleri tekrar düzelterek karartma dolayısıyla kapkaranlık sokağa fırladım.

Carol'un evine doğrulmakla beraber muhakkak ona gidiyordum, diyecek bir halde değildim. Yürümek arzusundan başka bir hususi niyetim yoktu. Daha doğrusu esrarengiz bir emrin tesiri altında, manyatizma edilmiş ve şuraya gideceksin denmiş gibi yürüyordum.

Ama adımlarım beni Carol'un evine doğru

götürüyordu. Birdenbire bu ziyaretimin son olacağını, bir daha onu katiyen göremeyeceğimi, bir kadının esaretine tahammül edemeyen bir adam olduğumu, oh, nihayet kendisine son bir ziyaretle bu esaretten kurtulacağımı düşündüm. İçim neşeyle doldu.

Onun evine giden sokağın başında durup etrafıma baktım. Ne bir ses, ne de görünürlerde bir insan.

Daha kapıya dokunmadan bir lahza durdum. Buraya birçok defalar gelişimi düşündüm. Şimdi iyiden iyiye biliyordum ki bir daha buraya ayak basmayacağım. Hızla kapıyı ittim. Sürgülü değildi. Açılıverdi. Apartmanın kapısına varmadan evvel bir cıgara yaktım. Merdivenleri çıkmaya başladım. Kapısının anahtarını bana vermişti. Ama bu anahtarı hiçbir zaman kullanmamıştım. Çünkü ona gitmeden evvel her zaman telefon eder de öyle giderdim. Cebimdeki anahtarı düşünmeden karanlıkta kapısını itiverdim. Bu kapı da zaten yarı açıkmış. Yatak odasına doğru yürüdüm. Başucundaki lamba ile aynanın önündeki yanıyorlardı. Elbiseleri bir sandalyenin arkasına asılmıştı. Birisini beklerken uyuyakaldığı her şeyden anlaşılıyordu. Yere bir kitap düşmüş, bir elektrik sobası söndürülmemiş yanıyordu.

Yatağın başucunda durup ilk defa alâkasızca onu seyrettim. Ya bu aynı Carol değildi, yahut uykuda başka türlü olmuştu. Kestane rengi saçları hatırımdakinden daha güzeldiler. Demek onun bu kadar uzun kirpikleri vardı. Arzu ile yanıp tutuşarak koştuğum kadın demek buydu? Bu çocuktu ha? Olmaz şey?

Birdenbire buraya niçin geldiğimi anlamıştım. Hem de öyle bir anlayışla ki ürperdim bile. Evet, ben buraya işte bunun için gelmiştim. Bir mahpusun hücresine, son bir göz atışına benzer bir gözle Carol'a baktım. Bir masanın çekmecesinde duran şık bir hançer hatırladım. Öyle oyuncak gibi bir şeydi ki onunla bazı geceler oynamış durmuştum. Koştum hançeri çekmeceden aldım. Ucunu muayene ettim, sonra bütün kuvvetimle genç kadının kalbine sapladım.

Hıçkırır gibi oldu, sonra boğuluyor gibi. Sonra iki büklüm olup yastığa düştü. Halimde hiç katil hali yoktu amma kadın ölmüştü. Hayran hayran seyrediyordum. Neler duydum, bunlar yazı ile anlatılacak, anlatılırsa bir faydası olacak şeyler değil. Yalnız şu var ki ben bu işte tamamen bir yabancı gibi idim. Sanki öldüren ben değildim. Garip değil mi?

Odada olduğu gibi bıraktım. Dışarı çıktım. Yine bir cıgara yaktım. Sokağa çıktım. Sis biraz daha koyulaşmıştı. Görünürlerde kimseler yoktu.

Eve döndüm. Bir kadeh konyak içtim. Soyundum. Yattım. İşte o zaman Carol'un sesi geldi.

– Max, ah Max, diyordu.

Uyandım ki rüya görmüşüm.

II

CİNAYETİ YAZIYOR

Öğleye doğru uyandım. Sokağa çıktım. Kalabalık caddelerde yürürken akşamki sinirliliğim

hemen hemen uçup gitmişti. Rüyamı da hatırlamıyordum. "Cinayeti yazıyor!.." diye bağıran müvezzilerden bir akşam gazetesi aldım. Cebime soktum. Yemeğe gitmeden evvel bir kahvede oturup hem bir şey içer, hem gazetemi okurum diyordum.

Picadilly'ye doğru yürüdükçe sis de artıyordu. Artık yirmi metreden ötede hiçbir şey gözükmüyordu. Londra Pavyon'un önünde durup gazeteye bir göz attım; Ruslar Budapeşte'ye yaklaşıyorlarmış. Müttefikler birkaç güne kadar Anvers limanından istifade edecekler Bir de son haberlere bakayım dedim.

CHELSEA CİNAYETİ

Cinayetin kurbanı 25 yaşlarında bir genç kızdır

CAROL NORTON

Öyle titriyordum ki satırlar gözümden kaçıyor, bir türlü ikinci satırı bulamıyordum. Nihayet okuyabildim:

Bu sabah Chelsea apartmanında bir genç kadın kalbine bir hançer saplanmak suretiyle ölü bulunmuştur. Cinayet sebebinin bir hırsızlık olmadığı anlaşılmıştır. Odada her şey yerli yerindedir Katilin hiçbir mukavemete uğramadan işini gördüğü anlaşılmaktadr. En garibi apartmanın cümle kapısıyla maktulün apartman kapısının ardına kadar açık bulunmuş olmasıdır. Tahkikat ilerlemektedir.

Garip garip fikirler kafama girip çıkmaya başladı... Uyuyor gibi idim... Hasta idim... Sayıklıyordum.

Birisi bana çarptı. Özür diledi. Kendime geldim. Baktım ki Royal kahvesinin önündeyim. Halbuki Londra Pavyon'un önünde gazetemi açıp okumaya başlayalıdan beri bir adım atmadığımı sanıyordum. Demek ki koskoca bir caddeyi yürümüş Royal kahvesinin önüne sanki uykuda gezenler gibi varmışım. Uykuda gezen! Sairfilmenam!

Gazete elimden düştü. Onu yerden almaya çalışırken bir el kolumdan yakaladı. Baktım bir arkadaş.

– Max, dedi. Bu ne hal! Yüzün sapsarı. Ne oluyorsun? Hasta mısın?

– Bırak Allahını seversen dedim. Biraz gripli idim. İçki içtim. Biraz da geç yattım. Fena fena rüyalar gördüm de...

– Dur sana bir taksi bulayım da evine git, dedi.

Koştu bir taksi çevirdi.

– Gitmeden evvel şu adresini ver de bir gün göreyim seni, dedi. Ayrıldı.

III

MAZİYE DOĞRU BİR BAKIŞ

Eve nasıl döndüm. Nasıl salonun kanapesine uzandım farkında değilim. Yalnız yolda çok üşüdüğümü, sisin gitgide arttığını hatırlıyorum. Şimdi yukardaki kattan bir radyo sesi geliyor.

Salonu dışarısının karanlığı; soğuk, rutubetli karanlığı dolduruyor. Ben düşünüyorum: Carol öldürülmüş, kalbine hançer saplanarak. Odada her şey yerli yerindeymiş. Cinayet hırsızlık eseri değilmiş. Sokak kapısı da, apartman kapısı da açıkmış. Tıpkı, her şey rüyamdaki gibi. Bunun bir tek izahı vardır ki beni iliklerime kadar donduruyor:

Rüya görmedim. Bir sairfilmenam nöbeti içinden kalkıp Carol'a gitmişim ve öldürmüşüm demek...

Böyle bir izaha benim yerimde olacak herkes güler. Böyle bir şeyi kendine yoramaz. Yormamakta da pek haklıdır. Amma ben, benim için buna imkân yoktur Çünkü çocukluğumdan beri birçok defa tıpkı böyle Carol'un evine gittiğim gibi rüyamda kalkıp gezdiğim olmuştur.

Ebeveynim çok bedbaht insanlardı. Onların bahtsızlığının derecesini ve genişliğini çok sonraları anladım. Bu bedbahtlık çocukluğumda bana hiç de farkına varılacak gibi gelmez, aksine pek tatlı şeylermiş gibi gelirdi. Neden sonra adam olmaya başladığım zaman felaketlerinin ve Avrupa'da oradan oraya sürüklenmelerinin sebebini kavrayabildim. Yedi yaşıma kadar oradan oraya dolaştık. Her seyahate çıkışımızda, bunun son olacağını, artık iyi günler başlayacağını garip bir korku ile hissederdi zavallı anam babam.

Altı yaşında idim. Viyana'ya gidiyorduk. Yanımızda bir de Hilda isminde hizmetçi vardı. Hilda on sekiz yaşlarında sarı saçlı, mavi gözlü bir kızcağızdı. Karakterine gelince yüzü gibi o da İngiliz karakteriydi. Öyle sanıyordum ki bu Hil-

da'nın gayri şuuri nüfuzu sayesinde hayat tarzımız tamamıyla değişti.

Hilda kentli idi. Kent eyaleti ahalisinin bütün seciyesini almıştı. Hilda bizimle beraber olalı bir sene geçmemişti ki babam kentte küçük bir ev almış, biz de artık oradan oraya koşmaktan kurtulmuştuk.

Hilda'nın bize gelmesinden biraz sonra kendi kendimi keşfedebildim.

Bir gün bana;

– Sen, dedi, geceleri rüyanda dolaşıyorsun.

– Rüyamda dolaşıyor muyum?

– Evet.

– Nereye gidiyorum?

– Geçenlerde bir defa benim odama geldin. Uyandım. Yataktan sıçradım. "Ne istiyorsun?" diye sordum. Cevap vermedin. Bir şey arıyor gibiydin. Hiçbir şeye çarpmadan dolaştın. Sonra nihayet aradığını buldun. Benim çantamdı. Açtın. Yüzüme attığın için sana kızıp da elinden aldığım bilyanı aldın. Pıt diye çantayı kapadın. Dışarı çıktın. Seni takip ettim. Hırkanı çıkarıp yerine astın. Güzel güzel yattın. Ben böylesini hiç görmedim.

Ben de hatırlıyordum. Rüyamda Hilda'nın odasına gitmiş, bilyayı almışım, diye. Ertesi günü bilyalarımın arasında Hilda'nın benden aldığı bilyayı bulunca şaşırmış amma pek sevinmiştim.

Hilda devam etti:

– Hem zaten de belli. Sen bayağı güzel resim yapıyorsun bu yaşta, nasıl olur? Bu tabii bir şey değil.

– Tabii olmayan ne?

– Senin bu halin. Bu yaşta çocuklar sinek avlar, kelebek tutar, sıçan öldürür.

Ben de bu yaşta düşünmüş durmuş, sonra nihayet karar vermiştim. Sahiden ben kelebek avlamaktan, fare öldürmekten hoşlanmıyordum. Kente yerleştikten sonra Hilda benimle meşgul olmadı. Çünkü annem onu çok seviyordu. Artık hizmetçi değil onun hemen hemen ayrılmaz dostu olmuştu.

Hilda'yı pek severdim amma yeni evimiz, yeni evimizin etrafı, kendimi yalnız hissetmek pek daha hoşuma gitti. Ağaçlar arasında eski bir evimiz vardı. Yol epey uzakta idi. En yakın şehir sekiz kilometre uzakta, bir köyden ibaretti. Köyüm de birbirinden bahçelerle, evlerle ayrılmış; güneş, çiçek, ağaç içinde evciklerdi. Şehre giden yolun aksi istikametine giden yolu hiç bilmiyordum. Hatta o yoldan biraz da korkardım. Çünkü ucunda yürü yürü bir şey bulamazsın, demişti babam. Kimbilir en yakın şehir o yoldan kaç kilometre uzakta idi. Bir gün o yolda korka korka yürüdüm. İşte bu yolda "Boş Evi" keşfettim.

Senelerden beri kimsecikler oturmamıştı. Bahçe kapısı kilitli idi. Eve giden yol artık otlar ve sarmaşıklarla yarı kapalı idi. Yolun sonunda iki katlı eski bir bina yükseliveriyordu.

Eskiden kimler oturmuştu? Kimler sabahleyin pancurlarını açmıştılar? Kim şu kameriyede oturmuş, şu çiçeklerden kim toplamıştı? Niçin bu evi bırakıp gitmişlerdi? Nereye gitmişlerdi? Ev niçin böyle boştu?

Aileme sormanın beyhude olacağını biliyordum. Daha kente geleli şunun şurasında kaç gün olmuştu. Amma Hilda buralı idi. Burada doğmuştu. Bilmek istediklerimi, bana anlatırdı herhalde.

Güzel mavi gözlerini koca koca açtı:

– Neden sanki bunları öğrenmek istiyorsunuz?

– Çünkü bu eski eve bayılıyorum. İçinde oturanları da seviyorum.

– Nasıl severmişsin? Sen onları hiç görmedin ki. Amma da tuhaf çocuksun. Ben senin gibisini hiç görmedim.

– Allah aşkına, kimdi orada oturanlar? N'olur söyle?

– Ben nereden bileyim? Sen daha doğmadan o ev boştu. İşim yok da boş evlerde kimlerin oturduğunu öğrenmekle mi uğraşacağım sanıyorsun.

– Amma neden boş? Bütün çevremizde ben ondan başka bir boş ev görmedim!

– Rutubetli de onun için. Yokuşun ta dibinde görmez misin? Arkasında da kocaman bir orman vardır. Orasını görünce tüylerim diken diken olur. Sana gelince hoşuna gidiyor. Ne tuhaf.

Yalnız "Boş Evi" düşünüyordum. Bütün gün evin etrafında dolaşırdım. Bütün sarmaşıkları, her ayrık otunu, her pencereyi, her kaplamayı tanıyordum artık. Yalnız şuna dikkat ettim ki sabahleyin pırıl pırıl güneş içinde olsun, öğleyin serin gölgelerle süslensin, akşamüstü ormana

doğru uzanıp gitsin, her zaman bu evin üstünde bir facia havası tütüyordu.

Bu sırada yepyeni bir şey oldu:

Kendi kendime bu evde kimlerin yaşadığını tahayyül etmeye başladım. Önce bunlar birer gölge, ikinci planda birtakım şahsiyetlerdi. Ama sonra hepsi birer hakiki çehre olmaya başladılar Muhayyelemdeki aile bir ana, bir baba, Moris isimli bir erkek çocuk, Fredrika isimli birer kızdan ibaretti.

Onları görüyor hatta seslerini işitiyordum. O zamana kadar bence meçhul kalan bir saadet içinde yüzüyorlardı. Onlar gitgide daha hafifleştikçe bu evde oturdukları zamanın hayali de, bende o kadar fazla hatıralar uyandırıyordu. Sanki ben de orada yaşıyordum.

Bu suretle ev de rüyalarda olduğu gibi o korkunç halinden silkiniyordu. Kapılardan ve kilitlerden paslar dökülüyor, küçük yollardaki çalılar kaybolmaya başlıyordu. Bahçeyi aydınlık ve renk içinde bırakan çiçekler açıyordu. Pancurlar açılmış, mavi boyalı parmaklıklar pırıl pırıldı. En tuhafı tatlı çocuk sesleri ve kahkahaları bembeyaz boyalı evden yollara taşıyor, ben şaşkın şaşkın durup seyrediyordum.

En garibi Moris, Fredrika ve ailesi yavaş yavaş uydurulmuş şahıslar olmaktan, "Boş Ev" de oturmuş bir aile olmaktan çıkmıştılar.

Artık orada yaşıyorlardı.

Evet! Şimdi! Şimdi artık Fredrika ile Moris benim en iyi arkadaşımdı.

Çayırlarda beraber koşuyorduk. Ümitlerimi paylaşıyorlardı. Her ne kursam, onlar da içinde

idiler. Onlarsız hiçbir plan çizemiyordum. O kadar birbirimizle samimi idik.

– Evet hakikatte onlar benim muhayyelemin mahsulü idiler, amma benim için onlardan daha hakiki kimse yoktu. Hilda bile.

Hatta şu dakikada bile hayatımdan etiyle kemiğiyle yüzlerce dost çehresi arasından yarı yarıya unuttuklarım, hatırlayamadıklarım, ancak hatırladıklarım vardır da Moris ile Fredrika onlardan daha çok hafızamda yaşamaktadırlar. Her hareketlerini, her sözlerini hatırlarım. Yüzlerini bütün teferruatıyla görüyorum bugün bile. İşte Moris: Cesur, çilli yüzlü, ciddi, kahverengi gözleri ile. İşte Fredrika: Dal gibi, kara bukleli, aydınlık alınlı ve yaramaz, delişmen hatlarıyla. Seslerini işitiyor, kahkahalarını duyuyordum.

Bir eylül akşamı idi. Her akşamkinden biraz geç yatmış, uyumak için iyi yorulmuştum. Amma nihayet uyudum. Rüya görüyordum. Sanki bir mayıs sabahı idi. Kalkmalı idim. Fredrika ile Moris beni bekliyorlardı. Köye inecek, dondurma yiyecektik. Çabucak giyinmiş, bir mayıs sabahı içinde yürümüş, "Boş Ev"in önüne gelmiştim. Moris bir pencereden, Fredrika ötekinden bana el sallıyorlardı.

İşte tam bu sırada garip bir şey oldu. Uyanıverdim. Her taraf ıssız, karanlıktı. Giyiniktim. Ve en korkuncu boş evin bahçe kapısının önünde idim.

Uyku esnasında yürümem beni korkutmamıştı. Beni mahveden hakikatle hayal arasındaki

bu korkunç ayrılıktı. Boş ev hiç bu kadar korkunç olmamıştı. Sonbahar göğünde bulutlar arasından kayıp giden bir ay ve korkunç, her tarafı kapalı bir ev.

Bitkin bir halde, yavaş yavaş eve döndüm. Dönemeçte yarı giyinik bir halde perişan babama rastladım. Elimden kavradı. Âdeta koşturarak eve sürükledi. Sıcak bir şey içirdi. Sabaha kadar yanımdan ayrılmadı.

Sabah olur olmaz beni doktora götürdü. Bu doktoru pek severdim. Birkaç defa bize gelmişti. Sakin yüzlü, beyaz bıyıklı, baba bir adamdı.

Beraber oturduk ve konuştuk:

Demek "Boş Ev"e doğru gidiyorum rüyasını görüyordun, öyle mi? sualine evet, diyordum. Bir mayıs sabahı ortalık günlük güneşlikti. Moris'le Fredrika bana pencereden işaret ediyorlardı. Moris'le Fredrika da kim oluyor? diye sorunca doktor, hepsini bu baba yüzlü adama anlattım. Dedim ki Moris'in annesi babası çok iyi insanlar. Evleri çok güzel. Hele bir kütüphaneleri var. Yağmurlu günlerde orada oturuyor, çay içiyoruz, resimli mecmualar karıştırıyoruz.

Tam Moris'le Fredrika ve benim aramda geçmiş tatlı vakaları anlatmaya başlayacağım sırada baktım ki zavallı doktor bana garip garip bakmakta.

– Aman, kimseye söylemeyin doktor. Kimsenin bundan haberi yok, sakın n'olur?

O tatlı ve kalın sesiyle:

– Hiç merak etme, kimseye söylemem. Yalnız sen bana şunu söyle. Sana kim anlattı bunları?

– Kimse!

– Demek sen kendi kendine kurdun bütün bunları. Demek hayal kurdun?

– Önce öyle idi. Amma şimdi yaşıyorlar Onlar için canımı verebilirim. Ne olur? Dönsünler yine evlerine.

– Dönsünler mi evlerine?

– Evet! Eski evine, öyle çiçekli tertemiz olsun, mesut olsun. Dünyada bütün istediğim bu.

Doktor sustu. Sonra:

– Kimseye söylemeyiniz. Aramızda sır olacak bu. Yalnız sen yine bir şeyler anlatmak istersen koşup bana geleceksin. Söz ver bakalım.

– Peki, geleceğim. Size anlatacağım.

Doktora sonraları gittim. Birçok şeyler anlattım. Yalnız bir şeyi anlatmadım. O da Fredrika'nın yaptığım bir resmini. Onu kimseye göstermedim: Kimseye.

Çocukluğunda daima muhayyeleyi avucunun içine alan bir insan veyahut da başka bir şey muhakkak vardır. Benimkisini de "Boş Ev" zaptetmişti. Amma yalnız bu olmadı benim muhayyelemi kıskıvrak bağlayan şey, bir başka tecrübe daha ömrüm boyunca beni tesiri altında bıraktı. Bütün hayatımca bunun tazyiki altında kaldım. Sekiz yaşında çocukluktan kurtuluşum şöyle oldu:

Bayram günlerinde sessizliğimi bozan bir seyyah akını etrafı sarardı. Bu kalabalık çayırları, ağaç altlarını konserve tenekeleri ve yağlı kâğıtlarla kirletir, nasıl birdenbire ortalığı kapladılarsa yine birdenbire ortadan sır olur giderlerdi.

Harikulade bir bahar sabahı idi. Kırlara çıkmıştım. Hep Fredrika ile beraberdim. Birdenbire bir ağacın gölgesinde bir çift gördüm. Onlar beni görmüyorlardı...

Bulunduğum yerde hareketsiz ne kadar kaldığımı bilmiyorum. Yalnız şunu hatırlıyorum: İçimde sanki bir şey kırılmıştı. Midem bulanıyordu. Bir tiksinti bütün vücudumu sarmıştı. Kokan, tüten pis bir bataklık kenarında gibi idim. Sanki bende bir şey doğdu ve bir şey oldu. Artık tek şey olmadığımı, taksim edilmiş, yırtılmış, parçalanmış bir mahluk olduğumu anlamıştım.

Böyle bir tecrübenin hakikaten saf, rakik bir ruhun üzerinde yapacağı korkunç tesiri anlayamazsınız, onu anlatmak beyhude olacaktır. Beyhude yere vaktinizi işgal etmek istemem.

Üç gün sonra:

Sabahtan beri yağmur dinmemişti. Akşamın saat dördü olduğu halde hâlâ yağıyordu. Üç günden beri odamdan yemek saatlerinde çıkıyordum. Dışarıdaki hayat beni alakadar etmiyordu hiç.

Saat dörtte Hilda kapıyı açtı.

– Ne oluyor Allah aşkına sana? Şimdi de odalara mı kapanıyorsun? Yoksa hasta mısın?

– Yok!

– Ne var öyleyse?

– Bırak beni.

Dikkatle bana bakıyor.

– Hâlâ bu boş evde oturanların kimler olduğunu öğrenmek istiyor musun?

– Bazı bazı.

– Pekâlâ! Ben de sana anlatacağım. Hiç olmazsa düşünecek bir şeyin olur. Burada kapanıp kötü kötü düşüneceğine onları düşünürsün. Amma bak, kimseye söylemek yok.

– Peki.

– Söz değil mi? Zaten nasıl olsa bugün yarın öğreneceksin. İşte boş evin hikâyesi şu: Senin doğduğun sene bu evde bir aile oturuyordu. Bir erkek, bir kadın ve iki çocuk. Çocuklardan biri erkek, öteki kız. Biri yedi, biri sekiz yaşında idiler. Onlar kadar mesut bir aile daha bu civarda hiç görülmemişti. Kadın fevkalade nazik ve güzel, çocuklar oya gibi idiler.

...Bir gün baba eve döndüğü zaman yüzü karmakarışıktı. Bütü parasını borsa oyunlarında kaybettiğini söyledi. Gece yattılar. Adam gece yarısı kalktı. Evvela karısını sonra çocuklarını, en sonra da kendini öldürdü. İşte şimdi bu evde neden kimsenin oturmadığını anladın mı? Dur... Dur canım! Ne oluyorsun? Nen var?

– Hiç! Hiçbir şeyim yok.

– Nasıl hiçbir şeyin yok? Yüzün kireç kesildi. Ben sana bunu şey için anlattım. Hani öğrenmek istiyordun da...

– Bırak beni! Çıkayım biraz.

Yağmur dinmişti. Amma ıslak ağaçlardan kocaman kocaman damlalar düşüyordu. Hiçbir şey görmeden boş evin parmaklığına kadar koştum. Ellerim titreye titreye bahçe kapısını açtım. Eve doğru yürüdüm. Arkama dönmüyordum. Biliyordum ki arkamda hayaletler vardı. Beraberce yürüyorduk. Köşkün balkonuna tırmanan sarmaşığın önüne kadar gittim. Oraya çömeldim. Elle-

rimi gökyüzüne kaldırdım. Dua ettim. Sonra ağladım. O zamana kadar hiç böyle bol, tatlı, için için ağlamamıştım.

Sonra koleje girdim. Herkesten başka türlü bir çocuktum. Kimseye sokulmuyordum. Bir gün Bayes ismindeki arkadaşımın gizlice resmini yapmıştım. Bu bizden büyük sınıfta, sportmen, fevkalade güzel bir çocuktu. Ona o kadar hayrandım ki resim onun güzelliğinden ziyade benim hayranlığımı ifade ediyordu desem yeri. Bayes bir ara yanıma sokuldu.

– Sen bana bakarak ne yapıyordun? dedi.

Resmi gösterdim. Şaşkın şaşkın baktı.

– Bana bunu birkaç günlük verir misin?

– Amma çocuklara bahsetme. İstersen senin olsun amma sakın onlara söyleme. Benimle alay ederler sonra.

– Peki, dedi. Peki amma, nasıl olsa günün birinde bu resimleri herkes görecek.

Ne demek istediğini pek anlamadım. Üç gün sonra bütün mektep hayretler içinde kaldı. Bayes'in annesi ile babası gelip beni tatili geçirmek üzere evlerine davet ettiler. Resim ellerinde idi. Herkes, mektep müdürü dahil, bu resmin bir şaheser olduğuna kaniydi. Bayes üç ay sonra 1914 harbine girdi. 1915 Haziran'ında öldü.

Son sınıf avlusunda idik. Bir çocuk nefes nefese koşarak geldi.

– Bayes ne oldu biliyor musunuz?

– Yok! Ne var? Ne oldu?

– Cephede öldü.

Korkunç bir sükût oldu. Her şey susmuş,

dinliyor gibi idi. Benim içimde bir şey güldür güldür yıkıldı. Derin, çok derin bir boşluk duydum.

Ebeveynim 1917'nin Ocak ayında öldüler. Bir sene sonra mütareke imza edilmişti. Ben de koleji bitirmiştim.

On sekiz yaşında idim. Rüzgâr gibi serbesttim.

IV

CAROL

Mazinin bu hayalleri gözümün önünden o kadar hakikat damgası ile damgalı geçip gidiyorlardı ki ben âdeta uyuşmuş gibi idim. Hiçbir şeyi görmüyor, işitemiyordum. Birdenbire telefon çalınca ürperdim. Hani telefon çalmasa daha böyle saatlerce şuursuz bir halde kalacaktım. Telefon eden, dün sabah holde kendisine çarptığım Mervyn Maitland'dı.

– Max seni pek merak ettim de... Ne idi dünkü halin? Sabahın böyle dördünde birini rahatsız etmenin serserilik olduğunu bilirim amma ne halt edeyim? Merak ettim. Nasılsın? Vallahi bu saate kadar uyuyamadım. Bu çocuğa ne oldu? diye. Dün akşam kulüpteydim. Hep Carol'un ölümünden bahsettik. Zavallı kız! Ha! Şey! Lawless Antony yok mu? Carol Norton'u iyi tanıyor. Bazen beraber gezmeye giderlermiş. Her ne ise! Sen kendine iyi bak. Bir şeye ihtiyacın olursa hemen bana telefon et, olmaz mı?

Hemen yaptığım hatayı anladım. Mervyn'e Carol'u tanıdığımı söylememiştim. Birkaç gün kadar bana modellik ettiğini, hatta kendisinin bir 'nü'sünü yaptığımı öğrenince aklına neler gelecek... O yaptığım 'nü'yü ne pahalı satmıştım. Benim komisyoncunun ilk sattığı resim ticari tablonun her türlü hakkını almıştı. Binlerce kopya basılmıştı. Nasıl olsa birkaç güne kadar her şey bilinecek, benim Carol Norton'u iyi tanıdığım anlaşılacaktı.

Ben de ne diye Mervyn'e onu tanıdığımı söylememiştim. Bu benim âdetimdi zaten. Ondan sağlığında da kimseye bahsetmemiştim. Ona da benden söz açmayı menetmiştim. Kimseye aramızdakilerden açmamış olduğuna eminim.

Hep o üzerimde tesir bırakan fiziki bağlılıktan ötürü, Carol'dan nefret ediyordum. Üzerimde hiçbir kadının bana yapamadığı tesiri yapmıştı da ondan. Bu çekilmesi imkânsız bir şeydi. Çünkü her zaman böyle et, deri aşkına bir çekinme duymuşumdur. Onu daima kötü, çirkin bir şey telakki etmişimdir

Carol'u öldürdüm mü?

Daha dün Carol'u hiç düşünmüyordum. Fakat bugün hiçbir düşüncem yok ki onunla beraber olmasın. Ressam Harrington'un atölyesinde karşılaştığım günü bugün gibi hatırlıyorum. İhtiyar ressamın atölyesinin kapısını açıp içeriye girdiğim zaman önce kimseleri göremedim. Ressam zaten orada yokmuş. Bir paravananın arkasından Carol birdenbire gözükmüştü. Birdenbire uzun uzun bakıştık. Onun bakışlarından beni bir yerde gördüğü ve hatırlamaya çalıştığı anlaşılı-

yordu. Sonra yine paravananın arkasında kayboldu. Harrington bu sırada çıkageldi. İhtiyar ressam seksen yaşındadır.

Hem de ne gürültülü, kavgalı bir hayat sürmüştür amma hâlâ ateşlidir. Birdenbire bir randevusu olduğunu hatırladı.

Bana;

– Çok mühim bir randevum var, dedi, amma gitmeden evvel sana yeni keşfimi göstermeliyim. Hazır mısın Carol! diyerek paravana tarafına döndü.

Siyahlar giyinmişti. Kestane rengi saçlarına kondurduğu şapka fevkalade bir şeydi. O saçların bütün güzelliğini meydana çıkarıyordu. İhtiyar ressam:

– Max! Gözlerini dört aç, öyle bak. İşte Carol Norton. Biraz evvel gelip de görmeliydin. Tam bana layık bir model. Amma şunu da söyleyeyim ki, bu hal günlere bağlı bir şey. Bazı günler görmeye tahammül edilemeyecek kadar çirkinleşiyor. Hadi allahaısmarladık.

Yalnız kalınca hemen sordum:

– Nerede oturuyorsunuz?

– Chelsea'da.

– Yapayalnız mı?

– Evet. Yapayalnız. İsminizi söylemediniz amma ben biliyorum: Max Arnold!

– Evet! Şimdi siz doğru eve gitmelisiniz. Bak, yorgun bir haliniz var.

– Sahiden yorgunum. Niyetim de hemen eve dönmekti. Apartmana daha dün taşındım. Eskiden bir askerinmiş. Görseniz korkunç, ıssız yer dediğin bu kadar olur.

İkimiz de bir aralık sustuk. Sonra:

– Bugün işiniz yok mu?

– Bir telefon edeceğim. Ondan sonra serbestim.

Bir sergüzeştin eşiğinde olduğumu hissediyordum. İçimden bir mazeret bulup hemen sıvışmak geçiyordu. Ama olmadı işte. Biraz sonra eski askerin apartmanında başbaşa idik.

İKİNCİ KISIM

Polis

Saat ona doğru Scotlandyard'a telefon ettim. Carol hakkında bildiklerim olduğunu, bu bildiklerimin mühim şeyler olduğunu, ne zaman isterlerse kendilerini görebileceğimi söyledim.

İşi hafiye Haimes'in idare ettiğini, tam saat on ikide kendisini gidip görebileceğimi söylediler.

Birden aklıma Carol'un mektubu geldi. Çekmeceyi açtım. İlk satırlarına göz gezdirdiğim mektubu baştan aşağı okudum.

Salı akşamı

Max,

Sana üç defa telefon ettim, yoktun. Geri döndüğün zaman çok yorgun değilsen gel beni gör.

Bana hasta olduğunu neden söylemedin?

Haftalarca yapayalnız yatmışsın, ne kadar üzüldüm. Bugünler zarfında sana bakacak biri lazımdı. Neden bana telefon etmedin? Yoksa benim iyi bir hastabakıcı olamayacağımı mı sandın? Bir tecrübe etsen görürdün.

Mümkünse gel n'olur? Bilmem bu akşam yalnızlık beni korkutuyor. Bugün bütün gün sinirli idim. Bu gece yalnız kalmak istemiyorum. Bekliyorum. Gelebilirsen muhakkak gel.

Carol

Bu sırada kapı vuruldu. Ev sahibem gözüktü. Beni bir kadının aradığını, kadının çok sinirli olduğunu, bir şeyler yazıp bıraktığını söyledi. Saat tam onda gelmiş. Beni yalnız görmek istiyormuş. Acaba neden gidip arkadaşlardan Lawless'li aramış? Bir türlü anlayamıyorum. Lawless'le de iyi ahbaptılar. Yoksa gidip onu buldu mu? Bu suallere cevap veremiyordum.

Nihayet polis hafiyesi Haimes'le buluşma saatimiz geldi. Haimes sanki beni uzun zamandır tanıyormuş gibi kabul etti. Oturdu. Çekmecesini karıştırdı. Bazı evraka baktı. Onda her şey hesaplı idi. Hiçbir şeyi ihmal etmeyen, hiçbir şeyi unutmayan bir hali vardı. Her insanın kendine göre değişen hususiyetleri olur. Fakat Haimes'te sabırla metanet hiç eksilmeden her zaman mevcut olan iki meziyettir. Bir kâğıdı önüne koyarak;

– Tamam, işte hakkınızda bildiklerim şundan ibaret Mösyö Arnold, dedi. Siz artistsiniz. Carol Norton bir müddet size modellik etti. Bir-

kaç sene evvel onun bir tablosunu gayet pahalıya sattınız. İşte siz anlatın bakalım bana ötesini.

– Bendeniz de iki şey anlatacağım. Amma bundan evvel Carol'la olan münasebetim hakkında sizi tenvir etmem lazım.

– Buyrun.

– Onu birkaç senedir tanıdığıma göre hakkında birçok şeyler bildiğim zehabına kapılacaksınız. Hayır, hususi hayatı hakkında bildiklerim pek az. Belki de sizi şaşırtır amma böyle. Daha ziyade şaşırmamanız için şunu da söyleyeyim ki Carol benim metresimdi.

– Hayır beni hiçbir şey şaşırtmaz. Anlaşılıyor ki maktule ziyaretleriniz seyrek ve gizli oluyordu. Bunun da bir tek sebebi vardır. Öyle değil mi?

– Evet! Ona bir aylık bağlamıştım. Arada sırada ziyaret ediyordum. Ondan kimseye bahsetmedim. Hayatını, maceralarını bilmem. Ha! Sırası gelmişken söyleyeyim: Üç senedir bana modellik etmiyordu. Çünkü üç senedir elime fırça almadım.

– Bir dakika. Onun sizin metresiniz olduğunu bilen var mıydı?

– Belki Antony Lawless. Lawless en iyi arkadaşlarımdan biridir

– Tanırım onu. Bir sual daha: Carol Norton'u son defa ne zaman gördünüz?

– İki ay evvel.

– Güzel! Şimdi gelelim bana söyleyeceğiniz iki şeye.

– Birincisi. Ölümünün akşamı saat onda Carol'un nerede olduğu...

– Fevkalade.

– Bana gelmiş, ben evde yoktum. Ev sahibem Madam Yordan'dan kâğıt kalem istemiş. Bana bir mektup bırakmış.

– Görelim.

Mektubu uzattım. Dikkatle, ağır ağır okudu. Bir daha okudu. Sonra:

– Tabii gidip onu görmediniz. Mademki son görüşüm iki ay evvel demiştiniz.

– Evet, gitmedim. Bir gün evvel biraz hasta idim. O gün saat on birde eve döndüm. Oldukça müthiş sis vardı. Canım sıkılıyordu. Bilhassa mektup büsbütün âsabımı bozmuştu. İlk satırları okudum. Öte tarafını okumadım bile.

Sanki polis hafiyesi odada değilmiş gibi geziniyordum. Bir aralık onun şöyle söylendiğini duydum.

– Yazdığı gibi yapmış. Sizi beklemiş.

Cevap vermedim. O biraz sonra yine:

– Yatağına uzanmıştı. Yarı yarıya çıplaktı. Başucundaki lamba yanıyordu. Yere bir kitap düşmüştü.

– Ve elektrik sobası söndürülmemişti.

Birdenbire kafasını kaldırıp:

– Burası gazetelerde yazılı değildi.

– O halde demek... Ben rüyasını gördüm. Böyle garip rüyaları her zaman görürüm.

Hakkımda polis hafiyesi ne düşünürse düşünsün vız gelirdi. İkimiz de susmuştuk. Hani bu sükût biraz daha sürse gördüğüm rüyayı anlatmaya imkân yoktu. Bereket versin Haimes:

– Bu işte en mühimi, Mösyö Arnold, şu: Carol mektubunda yalnız kalmak istemiyor. Bu

çok mühim. Neden bu akşam yalnız kalmak istemiyor? Bir fikriniz var mı? O akşam çok sinirli, neler düşünüyor? Kendisini rahatsız eden ne? Yine mühim olan şu ki ne size telefon eder, mektup yazardı, ne de evinize gelirdi. O gün üç defa telefon etti. Mektup yazdı. Kalkıp kendisi evinize geldi. Bunlar çok, çok mühim!

– Mühimden de öte. Bunlar gayri kabil izah şeyler.

– Hiç kendisinin de birinden çekindiği, yahut nefret ettiği hakkında bir-iki söz işittiniz mi? Durun, bir dakika!.. Sizi o akşam muhakkak, muhakkak görmek arzusunda. Başka birini değil de niye sizi bilhassa? Acaba sizi evine çağırtmak için bu bir hile olmasın?

– Sanmam. Böyle şey âdeti değildi.

– Demek ona itimadınız vardı.

– Sanırım. Mamafih onu beraber olduğumuz zamandan gayri hiç hatırlamazdım.

– O halde sizi sever miydi dersiniz?

– Vallahi... Hayır! Hayatında tek adam ben değildim. Belki benim eserlerime hayrandı. Amma bu başka şey.

Gitmek için ayağa kalktım.

– Bir dakika, dedi. Biraz da şu yaptığınız tablodan bahsedelim. O tabloya "muamma" ismini vermiştiniz, değil mi?

– Evet! Bu tablo bir nü idi. Komisyoncum bu tabloyu nüshaları çoğaltılmak şartıyla satmıştı. Sonradan bu adam da tablonun aslını büyük bir para mukabilinde satmış amma ben beş para almadım.

– Alan kimmiş?

– Bilmiyorum. Bilmek de pek güç bir şey. Tabloyu ilk satın alan öldü. Belki de komisyoncum biliyordur bir şeyler Amma bu da pek az bir ihtimal.

– Bugünkü gazetelerde çıkan resim, değil mi?

– Daha gazeteleri görmedim.

Ayağa kalktı. Mektubu göstererek:

– Birkaç zaman bende kalsın. Sonra size iade ederim.

– Hay hay! Ne kadar isterseniz.

"Antony Lawless" dünyanın en normal insanlarından biridir. Her ne yaparsa yapsın yerinde yapar. İnsan onun bir işi neden yaptığını pek anlayamaz ilk defa. Fakat sonra tam yerinde hareket ettiğini anlar. En tuhafı her zaman halin içinde yaşadığıdır. Yarın ne yapacağından bihaberdir. Amma bugün yapılması lazım gelen şeylerin hepsini yapar.

Malumatlıdır. Güzel tenis oynar. Edebiyattan ve sanattan iyi anlar. Hele Fransız şairi Villan'ı nasıl anlamıştır, tasavvur edemezsiniz. Scotlandyard'a gittiğimin ertesi günü onun evine giderken bunları düşünüyordum.

Durdum. Bir cıgara yaktım. Acaba Carol'un ölümü onda ne tesir bırakmıştı? İyi arkadaştılar. Amma yalnız arkadaştılar. Acaba bu hakikaten anlayışlı delikanlı Carol'da ne bulmuştu; o kadar araları iyi idi. Sonra polis hafiyesi Haimes onu nereden tanıyordu? Lawless'le aralarında ne münasebet olabilirdi?

Sonra öte tarafta Carol beni aradığı akşam neden kalkıp da o kadar arkadaş oldukları halde Lawless'e gitmemişti?

– Max.

Elimden tutarak beni salona sürükledi. Ben kızmış:

– Carol'dan hiç bahsetmek yok, demek? Ne iştir bu?

– Onun ölmüş olduğuna hâlâ inanamıyorum.

– Salı akşamı sana geldi mi?

– Hayır! Ben çarşamba sabahı seyahatten döndüm. Haberi gazetelerde okudum.

– Demek ki salı akşamı gelip gelmediğini bilmiyorsun?

– Hayır hayır! Bilmiyorum, gelmemiş. Bizim Ross burada yattı. Bütün gün sokağa çıkmamış, sis fazla diye. Carol gelmemiş, telefon da etmemiş.

– Belki senin seyahatte olduğunu biliyordu.

– Hayır! Nereden bilsin. Söylememiştim.

– O halde bana üç defa telefon ettiğini söylersem şaşıracaksın. Saat onda da evime gelmiş. Mektup bırakmış. Muhakkak kendisini gidip göreyim diye. İlk defa böyle şey yapıyor. Hem de öleceği akşam tuhaf!

– Bunda şaşılacak bir şey yok.

– Ya!

Neden şaşmadığını sormadım. Dedim ki:

– Can sıkıcı bir şey. Ölümünden iki saat evvel bana mektup yazmış; tabii, mecbur oldum, götürüp Scotlandyard'a mektubu teslim etmeye. Haimes isminde bir polisi gördüm. Seni tanıyor.

– Tabii tanır. Ben gazetelerde havadisi okur okumaz hemen Yard'a koştum.

– Allah Allah! O da neden?

– Polisin her türlü malumata ihtiyacı olduğunu düşündüm. Sonra gidip Carol'un annesini üzmesinler diye.

– Kimin annesini?

– Carol'un.

– Bana bir annesinin olduğunu hiç söylememişti. Söylemiş olsaydı da unuturdum ya!

Bir ayağı şöminenin odunluğunda, gözleri ateşte, halsiz, durgundu. Carol'un ölümünün onu çok sarstığı anlaşılıyordu.

– Orası hazin hikâye, dedi. Ailesinin bir tek çocuğu idi. Babası Mark Norton afiş ressamı, hem de meşhur bir afiş ressamı imiş. Ama çok serseri bir adammış. Öylesine serseri ki gırtlağına kadar borç içinde. Borç verilmeyeceklere borç veren, borç istenmeyeceklerden borç isteyen cinsinden. Karısı ona hayran. Hem de bütün sadakatsizliklerini affedercesine hayran. Romantizm içinde yaşayan bir kadın. Hem de romantizmi hakikat, yaşama sebebi, yaşama zevki haline getirerek romantik.

Mark müthiş projeler, hayaller içinde, karısı inanır, kızı inanır. Tabii bu projelerin hiçbirisi hakikat olamaz. Amma iki mahluk delicesine hayrandırlar.

Bir gün Mark yolda düşüyor. Düşüş o düşüş. Hastane, mezarlık. Bunlar harpten evvel oluyor hep. O zamanlar Carol 19 yaşlarında birisi.

– Sen o zamandan tanımazsın herhalde Carol'u?

– Maalesef hayır! Ben sonradan tanıdım. Norton beş para bırakmıyor. Borç, borç, borç! Her taraftan alacaklı hücumu. Sağlığında borç

içinde olmakla beraber müthiş bir refah havası içinde yüzen aile beş parasız kalıyor. Harp patlıyor Norton'un bütün dostları çekilmiş gitmiş. Nanpareye muhtaç hale geliyorlar. İşte bu sırada Carol model oluyor.

Bana babasının ölümünden sonra model olduğunu bir ara söylemişti. Amma her modelin böyle bir hikâyesi olduğu için kulak asarak dinlememiştim. Carol'un annesi modellik parasıyla geçinebileceğini sanmış. Bakmış ki olmuyor. Gidip çocukluk arkadaşlarından birinin yanına sığınmış. Carol haftada üç İngiliz lirası gönderiyormuş.

– İyi para. Nereden bulduğu belli. Demek modellik ettiği ressamlara metreslik de yapıyormuş.

– İlk modellik ettiği ressam Eric Eaves.

– Hiç rastlamadım. Bir tablosunu gördüm yeter.

– İşte ona medellik etmiş, sonra Eric birdenbire ortadan kaybolmuş. Bir daha Carol onu göı memiş. Bir dostu varmış. Onunla yaşıyorlarmış. Bir taraftan da başka ressamda modellik ediyormuş.

– Böyle olacağını düşünüyordum amma senin gibi tamamı tamamına bilmiyordum. Şimdi Carol öldüğüne göre Madam Norton n'olacak?

– Onun istikbali müemmen.

– Anladım. Demek sen bakacaksın. Amma müsaade edersen bu işi senin üzerine yükleyeceğim. Ben ona bakmak mecburiyetindeyim. Hatta bu bir mecburiyet olamaz. Bir külfet de olamaz. Çünkü ona vereceğim birkaç lira benim çok olan

bütçemde hiçbir açık bırakmaz. Ona bir aylık bağlayacağım. Yalnız bunun benim tarafımdan geldiğini bilmesine hiç lüzum yok.

– Senin yerinde olsam biraz beklerdim.

– Neden?

– Çünkü kocasının ölümünden beri bu kadıncağızın haleti ruhiyesi o halde ki hiçbir felaket ona büyük bir tesir icra etmiyor. Hatta kocasının ölümüne bile inanamıyor. Ama bu sabahların birinde gözlerini açtığı zaman kocasının öldüğünü, kızının öldürüldüğünü, dünyada harp olduğunu anlayıverecek. Ondan ötesi ne olacak bilinmez. Sen iyi anlarsın bu haleti ruhiyeden.

– Çok iyi anlarım, evet! Bazen bir hadisenin olup olmadığını, başımızdan geçip geçmediğini iyice tefrik etmek çok zor bir şey haline geliyor. Bu rüya mıdır, hakikat mıdır anlamamıza imkân yoktur.

– Şu halde Madam Norton her şeyi rüyada gördüğünü sandığına göre kızının ölümünü duyunca ne yapacak?

– Duydu bile.

– Ne yaptı?

– Ne yapacak? İnanmadı.

– Gazeteleri görmedi mi?

– Gördü. Bir şey ifade etmez ki gazeteler. Gördü de bana ne dedi, biliyor musun? "Şu gazetelerde bugünlerde ne yalan dolanlar çıkıyor...

– Demek adamakıllı oynatmış kadıncağız.

– Şayet, kendisini evine kabul eden kadıncağız çocukluk arkadaşı olmasa ve onu çok sevmeseydi çoktan tımarhanede idi.

Uzun zaman sustuk. Ben bir zaman odada gezindiğimi, sonra odayı, arkadaşı unuttuğumu bile hatırlamıyorum. Kendimi bir divanın üzerinde bulduğum zaman, arkadaşım:

– Sen hastasın Max! Doğrusu birisine sen hastasın demek hiç de doğru bir şey değil amma senin için bu mühim bir şey değil. Çünkü sen hep böylesin. Sende itidal denen şey yok. Kendini böyle ufak ufak öldürmekten hiç usanmayacaksın.

Bir viski soda getirdi.

– Kendine gel, iç de, dedi.

Durdu. Biraz sonra;

– Ben senin kadar hassas insana rastlamadım Arnold, dedi. Hani hatırlar mısın, arkadaşlardan Boyd hasta idi. Doktor getirmiştik. Adam, "Mühim bir şey değil, üç güne kadar iyileşir... demişti. Tam üçüncü gece, sen gece yarısından sonra saat üçte deli gibi evime koşmuş, "Boyd öldü" demiştin. Ben seni sabaha kadar teselli etmeye çalışırken kendi kendime, "Bizim oğlan kaçırdı" demiştim. Sabah sabah Boyd'ı görmeye koştuğumuz zaman o çoktan ölmüştü. Hatırlıyor musun?

Eve döndüğüm zaman çok bitkindim. Şimdi anlıyordum ki bütün yalnızlığımı gideren insan Carol'muş. Onun dünyada olması ile, ona istediğim zaman koşabileceğimi, kollarımın arasına alabileceğimi, gayri şuuri hissetmekle rahat rahat onsuz da yaşayabiliyor ve onu hiç düşünmüyormuşum. Kendimi öyle yalnız, öyle mecalsiz,

öyle bitkin hissediyordum ki kapı çalınınca acaba Carol mudur? diye şüpheye düştüm. Sevince kapıldım. Karşımda Maitland Mervyn'i buldum.

– Kardeşim Max! Sen ne dersen de. Rahatsız ettiğim için affet. Ben yerde de yatarım. Birkaç gün için sende misafir kalacağım. Sakın beni kovma.

– Deli misin? Hiç kovar mıyım? Pek sevinirim.

Çıktı. Biraz sonra bavullarıyla geldi. Karşıma oturdu. Gözlerini kapadı.

– Birader, dedi. Bir haftadır beni evinde yatıracak birisini aramak ne zor şeymiş? Sonra bütün gün gazetelerde Carol'un haberi. Biliyor musun? Komşusu bir üniversite talebesi intihar etmiş. Hem de onu pek tanımazmış. Resmini görmüş o kadar. Ama tanımasa ne diye kendini öldürsün. Yoksa katil bu çocuk muydu?

– Belki.

MERVYN

Mervyn bana gelip yerleştikten sonra sakinlemedim, ama eskisinden daha rahattım. Tuhaf çocuk! Gelir gelmez herkesle, bütün mahalle ile ahbap oldu. Akşamları hava pek soğuktu. Çıkmıyorduk. O, odanın içinde ne kadar örtü bulunursa üstüne alıyor, elinde gazeteler, mecmualar okuyordu. Sonra erkenden ortadan kayboluyor, akşam bir sürü havadisle dönüyordu. Bir akşam;

– Bir kahve keşfettim, dedi. Artistler kahve-

si. Carol sağken sık sık devam edermiş. Seni bir akşam muhakkak oraya götüreceğim.

Sahiden de bir akşam gittim. Kahvenin ismi "Serap Kulübü" idi. Bu yeri nasıl tasavvur ettimse öylece buldum: Üç, dört merdivenle inilen bir mahzen, bir uzun koridor, tavanı kemerli tam dipte bir kapı. Bu kapı açılınca tavanı pek basık müstatil şeklinde bir yere varılıyor. Burada birkaç masa, köşede kırık bir piyano. Duvarlar koyu maviye boyanmış. Üstüne beyaz tebeşirle resimler çizilmiş. Bu resimlerin arasında pek kabaca yapılmış Carol'un bir portresi var. İlk nazarda bomboş gözüken dipte bir barı var. Biraz dikkatlice bakınca size dik dik bakan bir adam görünüyor. Size bakıyor ve bir deftere bir şeyler yazıyor. Mervyn bara kadar gidip iki kadeh konyakla döndü. Bir masaya oturduk. Mervyn:

– Düşün ki bu dükkânın üstünde Carol otururdu. Ara sıra da bu bara inerdi.

O kadar kendimden habersiz yürümüştüm ki birdenbire irkildim. Evet, bu dükkân Mervyn'in oturduğu apartmanın alt katındaki bardı. Mervyn şimdi bar sahibesi ile ahbaplık ediyordu. Bana:

– Carol için ihtihar eden talebe de buraya gelirmiş bak. Carol senden madama pek az bahsetmiş. Ben kendisine sorardım, "Max Arnold'u gördüğün var mı?" diye, diyor. Bazen, "Evet görüyorum ara sıra" dermiş.

Mervyn'e hemen kalkıp gitmemizi rica ettim. Eve döndük.

POLİS HAFİYESİ İLE İKİNCİ MÜLAKAT

Üç gün sonra Haimes'ten bir mektup geldi. Bir şeyi beraberce münakaşa etmek için kendisini gelip görmemi rica ediyordu. Hemen telefon ettim. Ertesi gün için randevu aldım. Üç gündür Mervyn de ortada yoktu. Kimbilir kime âşık olmuş, ortadan kaybolmuştu.

Carol'un ölümü günden güne beni sarıyordu. Bu çok tuhaf bir şeydi. Bir kadının üzerimde et ve kemik iken yapacağı tesir ne kadar gayri kabili tahammül bir şeyse bu sefer ölümünden sonra her düşüncem, her heyecanım onun tesiri altında kalıyordu. Ben sanıyorum ki sağlığında bazen onu aramaklığım tamamen cinsi bir arzu, cinsi bir ihtiyacı tatminden başka bir şey değildi. Bazı pazarlarımı onunla geçirmekliğim, akşama kadar onun bana bir kitap okuyarak geçirdiğim pazarlar yalnız ve yalnız bu arzunun tatmini, bir de o Londra pazarlarının sisli ve kalabalık halini sevmeyişimdendir. Bu pazarları düşünerek o hale geldim ki az daha Haimes'in randevusunu unutuyordum. Hemen koştum, Bürosunda hiçbir şey değişmemişti. Bir memurun yazıhanesinde hiçbir şey hiçbir zaman değişmez. Oturdu. Bana bir cıgara ikram etti. Kendisi kurutma kâğıdına iğne ile iliştirdiği bir kâğıdı okudu. Sonra:

– Konuşmaya başlamadan evvel sizin bana söyleyeceğiniz bir şey var mı?

– Var, dedim. Geçen hafta söylediğim birçok şeylerin doğru olmadığını yeni anladım. Bunlar bana doğru gibi gelen şeylerdi. Fakat bu hafta fikrimi değiştirdim.

– Mesela neler?

– Carol'un evine bazı bazı bir tek şey için gittiğimi söylemiştim. Hakikat hiç de öyle değilmiş. Ben bazı pazarlarımı âşıkcasına onunla geçirmişim.

– Bana söylemeyi hiç de unutacak şeyler değil doğrusu.

– Hakkınız var! Ama ben böyleyim. O yaşadığı müddetçe üzerimde bir hâkimiyeti olmasına izin vermiyordum. Bunun için de elimden geleni bilmeyerek yapıyormuşum. Onun için hiçbir şeyi beni fazla alâkadar etmezdi. Hatta hiç alâkadar etmedi. Ama bugün.

– Bugün?

– Her şey değişti. Şimdi onun her şeyiyle alâkalıyım.

– Ha! Tabloyu satanın kim olduğunu öğrendim. Frank Philipps isminde biri imiş. Tanıyor musunuz?

– Tablonun satışı beni alâkadar etmedi ki kimin sattığını merak edeyim, bu isimde kimseyi tanımam. Asıl bu adamdan tabloyu büyük bir para mukabilinde alan kimmiş? Onu buldunuz mu?

– Şimdilik bulamadık. Yalnız şunu öğrendik ki, tabloyu Frank'tan satın alan adam bu büyük parayı çekle değil tıkır tıkır para ile ödemiş.

– Ya?

– Evet! Yalnız bunu kimseye söylemeyin. Sonra bu hususta yine konuşuruz. Başka soracağınız şeyler var mı?

– Bir şey daha Mösyö Haimes. Acaba şu intihar eden talebe mi öldürdü Carol'u dersiniz?

– Hiç zannetmem. Bu talebe pek hassas bir çocukmuş. Bu zamanda hassaslık da doğrusu...

Cigarasını tablada ezdi. Tavana baktı.

– Şimdi sual sırası bende, dedi. Carol nasıl bir kızdı? Yani çok hamarat, intizamı sever bir kız mı, yoksa pasaklı mı?

– Hamarat ve intizamı sever bir kız.

– Her şeyin yerli yerinde olması için fazla titiz miydi?

– Evet, titizdi.

– Mesela onun odasında karmakarışık bir çekmece görmüş olsaydınız şaşar mıydınız?

– Pek.

Bir şeyler söyleyecekti. Telefon çaldı. Telefonda hep tek kelimeli bir konuşma yaptı. Sonra yine bana döndü:

– Bu meselede beni üzen şey belki yirmiden fazla insanın şüphe altında bulunmasıdır. Size bunu anlatacak değilim. Yalnız siz kendi kendinize, "Bu adam ne diye 'Muamma' isimli tablonun peşin para ile mi, çekle mi satıldığını araştırıyor; sanki neden Carol intizamı sever miydi diye soruyor?" diye soracaksınız. Çünkü bir katilde en ufak, en ehemmiyetsiz bir hadisenin çok mühim neticeleri olabilir de ondan. Ve ben öyle sanıyorum ki bu katil hadisesini böyle ufacık bir sebepten çözüvereceğiz.

Mektubu uzattı;

– Artık sizde kalabilir, dedi.

Odasından çıktım.

ESRARENGİZ BİR ZİYARETÇİ

Neredeyse gece yarısı idi. Bir çeyrek saat

evvel Mervyn birkaç gün için dostlarından birine misafir gideceğini telefonla bildirmişti. Tam bu sırada kapı çalındı. Herhalde Mervyn'in gece yatısına çağırdığı dostlarından biri olacak düşüncesiyle kapıyı açtım. Karşımda kırk beş yaşlarında gözüken fena giyinmiş bir adam vardı.

– Max Arnold'la görüşmek istiyorum.

– Benim.

– Yalnız mısınız?

– Evet.

– Çok iyi, diyerek içeriye girdi.

Etrafına bakışı, hareketleri insanın canını sıkıyordu. Hemen hemen terbiyesizce bir hali vardı. Üstü başı pek hırpani idi. Pardösüsünün düğmeleri kopmuştu. Yalnız bir tanesi yerinde idi. Kunduraları boyasız, elbisesi yağlı, buruşuk, zayıf vücudundan dökülür gibiydi.

Bütün bunlara rağmen dikkat edilirse elbisesinin kumaşı en iyi cinstendi. Bana bakmadan;

– Salona buradan mı gideceğiz? dedi.

Dünyada kimseden bu kadar tiksindiğimi hatırlamıyorum.

– Herhalde bana isminizi bağışlayacaksınız. Ne istediğinizi çabuk söyleyeceksiniz sanırım, diyebildim.

– İsmim? Ha, sahi! İsmim Hilary Harcourt! İstediğim de, sizinle başbaşa biraz konuşmak. Adresinizi kimden aldığımı falan anlatmak beyhude şeyler

Senelerden beri "Muamma" isimli tablonun kimin tarafından yapıldığını merak eder dururdum. Seyahatte bulunduğum için öğrenemedim. Londra'ya varır varmaz ilk işim isminizi öğren-

mek oldu. Geçen akşam "Serap Kulübü" meyhanesinde idim. Birisi, "İşte Max Arnold budur, dedi. Tabii hiç kimse sizin nerede oturduğunuzu bilmiyordu. Ama Mervyn isimli delinin şu sıra kimin yanında ve nerede olduğunu öğrenmek kadar kolay bir şey olamaz.

Bir cıgara yaktı. Sustu. Nereden başlayacağını araştırır gibiydi. Doğrudan doğruya maksadına girmeyi muvafık bulmuş olacak ki;

– Şu katil vakasından bahsetmeye geldim, dedi. Siz de, herhalde o gece Londra'da idiniz. Hatta ama maktulden mektup bile aldınız. Oraya gitmediğinize de pişmansınız herhalde.

– Elbette, dedim. Herhalde siz de o zaman Londra'da bulunuyordunuz?

– Ben mi? Evet, tabii! Hem de maktulün mahallesinde pek yakın bir yerde.

– O akşam ne sis vardı değil mi?

İlk defa göz göze geldik. Onunkiler sarı solgundular. Bu nevi gözlere ancak eroin, esrar kullananlarda rastlanır.

– Ben sise bayılırım. Bütün ömrümce sise bayıldım. Gürültüsüz ve şekilsiz bir deniz içinde yüzer gibi olur insan. Bütün hatıralar sisin içinde erir, silinir. Bazen insan kendini kaos içindeki dünya karşısında Allah farz edebilir. Gece yarısı sis içinde bulunmak, sakin, sessiz bir deniz kenarında sağır bir kaya olmak gibidir. Bir kaya sessiz, düşüncesiz, vakur, sakin. Sisin avuçları içinde insan bir mendil gibidir Sonra sanılır ki sizden başka yaşayan mahluk dünyada yoktur. Yapayalnızsınız. Durursunuz. Etrafı dinlersiniz. Ne bir ses, ne bir çatırtı. Bir hayalin ayak seslerini duyarsınız.

– Size bir sual soracağım. Farz edin ki o gece mektubu aldınız ve kalktınız Carol'un evine gitmek üzere yola çıktınız. Nereden geçersiniz? Kestirme yoldan değil mi?

– Siz o gece dışarda ne kadar kaldınız?

– Bilmem amma epeyce.

– Kimseyi gördünüz mü?

– Kimseyi görmediğimi hiçbir zaman söylemedim?

– Polise gidip haber vermeli idiniz.

– Polise haber vermediğimi size kim söyledi?

Bir müddet sustuk. Sonra gülerek:

– Fena değil değil mi? Epey şeyler biliyorum. Amma siz de az ruhiyatçı değilsiniz. Hem de öyle mektep psikoloğu değil. Hayat psikoloğu. Neden mektubu aldığınız halde gidip maktulü görmediniz?

– Hasta idim. Hem eve geç döndüm. Haftalardan beri ilk, geceleyin sokağa çıkışımdı da.

Ayağa kalkarak, pardösüsünün asılı olduğu yere kadar gitti. Ceplerinde bir şeyler aradı. Bir küçük defter buldu. Bir cıgara yaktı. Geldi oturdu. İçimden kalkıp şu adamın kızıl saçlarını çekmek, bu saçların bir peruka olup olmadığını tahkik etmek geçiyordu. Elindeki defteri açtı. Sayfalarda ince ince yazılmış yazılar vardı. Cebinden bir stilo çıkararak aynı yazı ile bir şeyler yazmaya başladı. O kadar dalmıştı ki beni unuttuğuna emindim. Fakat bu haliyle birdenbire onu hatırladım. Geçen akşam gittiğimiz meyhanede piyanonun tam yanında oturuyordu. Beni görünce bir defter çıkarıp bir şeyler yazmıştı.

– A, dedim, ben sizi hatırladım.

Titredi:

– Nasıl, nereden?

– Geçen akşam biz meyhaneye girdiğimiz zaman siz yine bir şeyler yazıyordunuz.

– Evet, dedi, amma gelip konuşmadım. Benim bir hakkım vardır, bilir misiniz?

– Nereden bileyim?

– Yalnız dâhilerle konuşurum. Onun için yalnız gezerim.

Sustu, yine başladı:

– Sizde de bir deha noktası mevcut.

Başını elleri içine aldı. Devam etti:

– Seri halinde yapılmış insanlardan olmadığınız ilk bakışta anlaşılıyor. Yüzünüzde çekmiş insan hali var. Dert değil, ızdırap! Alelade adamın çekmediği düşünceler, ızdıraplar. Vasat adamın istediği nedir? Bir küçük ev; sakin, iyi bir kadın, kendisi gibi silik bir-iki piç, bir bahçe, çiçekler.

Durdu. Defterine bakarak düşündü.

– Size bugün bunlar vız gelir, değil mi? Siz vasatları, aşağıları, muvaffak olamamışları bilemezsiniz. Siz ufak şeylerden hoşlanmazsınız. Size ya cennet olmalı, ya cehennem. Kimbilir ne teheyyüç anlarınız vardır. Yoksa nasıl olur da "Muamma" tablosunu yapabilirdiniz? O tabloyu yaparken cennetin arka kapısından gizlice içeriye girmiştiniz. Fakat tam o sırada, elindeki ateşten kılıcıyla nöbet bekleyen melek sizi cehenneme sürüklerdi.

– Sizin böyle hayaller gördüğünüz sık sık olur mu?

– Sık sık Mösyö Arnold. Benim de kendime mahsus ideal hayallerim olur. Amma bu akşam size benim şeytani hayallerimden bahsetmeye gelmedim. Bu akşam buraya gelişimin sebebini de gayet iyi biliyorum. Size... dedi. Defteri karıştırdı. İçinden kara kalemle yapılmış bir resim çıkardı. Masanın üstüne attı.

– Şunu tanıyor musunuz?

Resme baktım. Bu üç-dört sene evvel Carol'a yaptığım bir kroki idi. Onu yarı çıplak gösteriyordu. Carol'un bu resim o kadar hoşuna gitmişti ki saklamamış, ona vermiştim.

– Bunu nereden buldunuz?

– Birçok vasıtalarla tedarik edilebilir bir resim sanırım.

– Mesela?

– Bana satılmış olabilir.

– Hayır!

– Çalınıp da bana satılmış olabilir.

– Demek siz bu resmi satın aldınız?

– Evet!.. Parasını da bol bol ödedim.

Resme bakarken onu yaptığım öğle sonunu hatırlıyorum. Ne güzel, ne güneşli bir gündü.

Carol resmini eline alınca ne kadar sevinmişti. Ne kadar ilgilenmişti. Hemen kendisine hediye etmiştim. Nüfus kâğıdını sakladığı naylon cüzdanının içine itina ile resmi yerleştirdi.

– Görüyorum ki heyecanlandınız, dedi. Şu kroki yok mu, yüz tane "Muamma"ya bedel. "Muamma"ya gelince, ona bir-iki fırça vurulursa daha iyi olacak sanırım.

– Demek bu desen sizin pek hoşunuza gitti?

– Tabii! Bu resmin çok kibar bir hali var.

Hem bu resimleri yapan insanın böyle bir tane ile kalması hiç doğru değil. Mesela siz bunun gibi birçoklarını yapabilirsiniz. Sizin gibi bir adamın da paraya elbette ihtiyacı vardır. Hem de çok paraya.

– Yani ne demek istiyorsunuz? Bir ressam elbette zengin olursa iyi bir şeydir.

– Mesela siz bana öyle resimler yapabilirsiniz. Carol'un resimlerinden amma öyle değil, kibar "Lady"ler halinde değil. Böyle basit fakat insanı cennetlere götüren şeyler. Ben de bu resimleri sizden aklınıza gelmeyecek fiyatlara satın alabilirim.

– Garip orijinal bir sipariş amma, üzerinde düşünülebilir.

– Elbette orijinal olacak. Ben dünyada misline tesadüf edilemeyecek bir insanım. Hani bir tane daha gördünüzse benim gibi size pek şaşarım. Amma siz de benden aşağı kalmazsınız. Garipsiniz. Orijinalsiniz. Mesela Mervyn gibi bir deli ile anlaşabildiğinize, beraber oturabildiğinize göre...

– Siz benden de ruhiyatçı imişsiniz.

– Benim ayarımda psikolog görülmemiştir.

Sandalyemi yanına götürdüm. Amma oturmadım.

– Her ne hal ise, dedim. Şu halde siz Carol'u tanıyorsunuz?

Yüzüme dik dik baktı.

– Aptalca, budalaca bir sual, dedi. Ben size demin ne söyledim. Daha Londra'ya geleli şunun şurasında on gün oluyor.

– Olabilir. Fakat onu "Serap" meyhanesinde görmüş de olabilirsiniz.

– Ölümünden sonra o meyhaneye gittim, dedi ve sustu. Muhavereyi birden değiştirdi:

– Peki... Şimdi bu resimlerden bana yapacak mısınız? Yapmazsanız... Şey, hayır, yapacaksınız herhalde. Amma bakın kimseye göstermek yok, anlaşıldı mı?

– Hayhay! Mademki iyi para vereceksiniz. Pekâlâ! Yalnız bu resim bende kalacak. Ona göre, onun gibi şeyler yapacağım. Bu bende hatıralar uyandırıyor.

– Pek mi lüzumu var? Peki o halde. Amma bakın sonra iade edeceksiniz.

– Tabii!

– Kimseye göstermeyeceksiniz.

– Kat'iyen kimseye göstermem. İsterseniz bir zarfa koyalım.

– O zaman da siz göremezsiniz.

– Benim görmeme lüzum yok. Yalnız resmin yanımda olması kâfi.

– O halde bir zarf bulun.

Bir zarf buldum. Resmi içine koyduk. Zarfın iyi yapışıp yapışmadığına o kadar dikkat etti ki.

– İsterseniz mühür mumu ile kapayalım, dedim.

– Çok iyi olur, dedi.

Kırmızı mumu uzattım. Bir kibrit çaktı. Gözleri pırıl pırıldı. Zarfı iyice mühürledi. Başparmağının ucunu tükürükledi. Mumun üzerine bastı.

– İşte oldu, dedi. Şimdi nereye koyalım bunu.

Kütüphaneden bir kitap aldım.

– Bunun içine koyunuz ve ondan sonra artık beni bırakıp gidiniz. Çok yorgunum. Biraz

dinleneceğim. Sonra hemen resimleri yapmaya başlayacağım. Çünkü tamamen dolu vaziyetteyim.

Kalkıp gitti. Ben yorgunluktan, şaşkınlıktan, manevi ve maddi halsizlikten bitkin bir halde yatağa kendimi attım.

HER ŞEY MEYDANA ÇIKIYOR

Ertesi sabah hemen polis hafiyesi Haimes'e telefon ediyordum.

– Tuhaf şeyler oldu. Hemen sizi görmeliyim.

– Bekliyorum.

Haimes her zamanki gibi itidalini muhafaza eder halde idi amma ben onda bu sefer bir sabırsızlık alameti gördüm.

– Mervyn Maitland'la bir zamandır beraber olduğumuzu bilmem biliyor musunuz?

Mervyn, katili muhakkak "Serap Kulübü" meyhanesinde bulacağımızı iddia ettiği için kalkıp beraber oraya gittik. Tabii bizi kimse tanımıyordu. Bir ara Maitland bir uçtan bir uca ismimi bağırdı.

Ertesi gece orada piyanonun yanında oturan ve nazarı dikkatimi celbeden bir adam ziyaretime geldi.

– Ziyaretçinin ismi?

– Hilary Harcourt.

– Size göre nasıl bir adam?

– Hatta bana göre bile fazla acayip.

Hafiyeye adamı gayet antipatik bulduğumu, halini, tavrını, muhaveremizi kısaca anlattım.

– Zeki bir adam mı?

– Zekâdan başka bir şeyi var. Evet buna zekâ denemez. Fazla nüfuz-ı nazar sahibi. Her şeyde görüş seviyesi tamamen başka türlü. İnsanı şaşırtıyor ve korkutuyor.

– Aferin! Güzel tahlil etmişsiniz adamı.

– Dediğine bakılırsa para içinde yüzüyor. Haline, üstüne başına bakarsanız paradan bahsedilişine gülersiniz. Ha bir de şu var ki, katilin ben olduğumu kinayeli kinayeli söyledi.

– Yalnız kinaye tarzında mı?

– Hayır! Şu lafın gelişi tarzında. Kendine göre bir seziş sahibi olduğunu söylüyor. Başkası için bir hiç gibi olan şeyin onun nazarında büyük kıymeti var. Mamafih herhalde Carol'u öldürenin ben olduğumu ilk düşünen o olmasa gerek. Siz de artık intihap edin. Katil ya odur, yahut da benim. Bu muhakkak. Bundan başka bir de cinayet gecesi o civarda olduğunu, hatta birtakım ayak sesleri duyduğunu söylüyor.

– Başka bir şey?

– Gelelim bana yaptığı ziyaretin sebebine... Bana Carol'un birkaç sene evvel yaptığım bir desenini verdi. Bu desenin "Muamma" ismindeki tablomdan daha güzel olduğunu iddia etti. Yalnız bir kusuru varmış o da fazla ciddi ve terbiyeli olması imiş. Carol'un biraz daha açıkça, daha şehvetli resimlerini yapmamı istiyor Bu resimler için de aklıma gelmeyecek fiyat verecekmiş.

– Carol'u tanıyor muymuş?

– Tanımadığını iddia ediyor.

– Resmi nerede bulmuş?

– Orası meçhul. Yalnız o resme sahip olabilmek için fiyatını fazlasıyla ödediğini söylüyor

– Carol bu resmi sattı mı, dersiniz?

– Ben satmadığına eminim. Resmi yaptığım zaman ne kadar beğenmişti. Çocuk gibi sevinmişti. Nüfus tezkeresini koyduğu kabın içine yerleştirmiş, şimdi bu resmi kim görse benim olduğumu anlar demişti.

– Nüfus tezkeresini her zaman beraber mi taşırdı?

– Her zaman çantasında bu resimli nüfus tezkeresi bulunurdu.

– Bundan emin misiniz?

– Tamamen eminim. Durun bakalım Haimes! Siz çantayı odada bulduğunuzu söylemiştiniz. Nüfus tezkeresi içinde bu resim yoktu herhalde.

– Evet, tezkeresi çantada idi, evet.

– Resim, tabii yok olmuş?

Doğrudan doğruya bana cevap vermedi.

– Peki sonra şu Harcourt'le olan mülakat nasıl son buldu?

– Fazla heyecanlı idi. Yatıştırmak lazım geldi. İstediği resimleri yapacağımı söyledim. Amma bunun için kendisinde bulunan krokinin muhakkak yanında bulunması lazım geldiğini, o yanımda bulundukça bende hatıralar uyandıracağını söyledim.

– Neden böyle söylediniz?

– Bu resmin onun elinde bulunması beni çok üzüyordu da ondan.

– Çıkarıp verdi mi resmi?

– Biraz müşkülat gösterdi amma ben bir zarfa koymayı ve üstünü mühürlemeyi teklif edince yumuşadı. Razı oldu. Başparmağını da mühürün üstüne öyle bastı ki hakiki bir sanat eseri. Bir görseniz.

– Sonra?

– Zarfı da işte size getirdiğim şu kitabın içine yerleştirdim.

– Fevkalade, hele şu mühürle mühürlenecek oyunu, fevkalade!

Kitabı alıp çekmecesine yerleştirdi.

– Şimdi Arnold, mühim bir şey kaldı. Bu ziyaretten kimseye bahsettiniz mi?

– Daha hiç kimseye, sizden başka. Maitland birkaç gün için misafirliğe gitmişti. Bereket versin! Herhalde söylemediğime iyi etmişimdir, değil mi?

– Çok iyi etmişsiniz. Yine bundan kimseye bahsetmeyin.

Ayağa kalktım.

– Şimdi dostum Antony Lawless'i görmeye gideceğim. Ona da bir şey söylememeli değil mi?

– Çok rica ederim, ona bir şey söylemeyin.

Antony'ye birkaç gün evvel de gitmiş, çocukluğumdan, boş evden, Fredrika'dan, Moris'ten, bütün hayatımdan bahsetmiştim. Yalnız rüyamı, o korkunç rüyamı anlatmamıştım.

Antony o gün beni dikkatle dinlemiş, anlattıklarıma fazla hayret etmemekle beraber bütün bunları çok garip bulmuştu.

Bugünde mi itiraflarıma devam edecektim?

Antony şimdi ocağın karşısına büyük koltukları çekmiş;

– Sen otur, ben bir güzel kahve hazırlayayım, demiş gitmişti. Elinde tepsi ile döndüğü zaman ben hâlâ şöminenin önünde ayakta idim. Kahve fincanını alıp oturdum.

– Bugün sana geçen günkü itiraflarıma devam için gelmedim, dedim. Tamamen başka bir şey anlatmaya geldim. Öyle sanıyorum ki bu anlatacaklarım seni biraz üzecek. Amma ne yapayım ki kimselere anlatamam. Anlatamazsam da hasta olurum. Çarnaçar beni dinleyeceksin.

Elinde kahve fincanı ayakta duruyordu. Dinlemeye hazırlanmış gibi oturdu.

– Herhalde, dedim. Bu meseleyi de sana açık açık anlatamayacağımı hissediyorum. Çünkü mesele çok karışık. Amma mümkün olduğu kadar, evvela bildiğim kadar samimi olacağıma emin ol... Belki zikzaklar yaparak anlatacağım... İşte bunların ilki: Ben her zaman için saffete, masumluğa büyük bir arzu ile dönmek, her zaman yeniden bir çocuk gibi olmak istedim. Amma her gün, her saat camdan bünyesiyle taşlara, duvarlara çarpıp bin parça olan bir çocukluk masumiyeti değildi bu. Hayır, böyle bir saffet değildi. Tecrübelerden sonra, bin türlü adi tecrübeden sonra o temizliği, saffeti yeniden bulmak... Çocukluğumdaki saffet, büyük bir krizle nihayet bulduğu zaman artık masumluk da bitip tükenmiştir. Çocukluk hali, çocukluk tabiatının güzelliği ancak o hal tamamen bittikten sonra keşfedilir. Birçoklarımız bu korkunç ormanda, vahşi hayvanlarla dolu or-

manda adım adım ilerlerken adım adım da mahvoluruz.

İşte ben bazen şunu tahayyül ederim: Hayat takip edilen masumlukla, onu tekrar büyük tecrübelerle buluncaya kadar devam eden yol olmalıdır.

Ben bu yüzden bir kadının esaretinden nefret ediyorum. İşte bu yüzden Carol ile her şeyi koparıp atmak için elimden geleni yaptım. Bütün kusurlarımızı bilen bir kadından nefret etmemek zor bir şey. Hem de çok zor bir şey! Ne diyeyim sana, mümkün olmayan bir şey! Carol öyle bir Max tanıyordu ki kimselerin böyle bir Max'ın mevcut olduğundan haberi yoktu. İşte onun için Carol'u öldürmek isterdim.

– Öldürmek mi isterdin?

– Evet! Ancak böylece, onu öldürdükten sonra serbest kalabileceğimi sanıyordum. Amma görüyorsun ki bu olmadı. Onun ölümü, gözümdeki nüfuzunu kıracağına büsbütün artırdı. Şimdi her şeye o hâkim. Şimdi hakiki bir aşk ve hakiki bir nüfuz ki bazı zaman onun ruhunun bana yardıma bile koştuğuna zahip oluyorum. Şimdi her hareketimde yeni bir muvazeneye tâbiim. Öyle sanıyorum ki Carol'un ruhu etrafımdadır. Ve bu ruh, beraber olduğumuz zamanda meçhulüm olan birçok şeyleri bana gün gibi aşikâr bir halde tanıtıyor.

– Anlayamadım, nasıl?

– Fransızlar, hakikat bazen hiç de gerçeğe benzemez, derler. İşte bu gerçeğe benzemeyen şey şimdi hakikattir. Ben Carol'u seviyorum.

– Bunu ne zaman keşfettin?

– Öleliberi. Ölülerin dirileri üzerinde büyük nüfuzları vardır... Carol sana her sırrını söyler miydi?

– Evet! Tabii sen onun kendin hakkındaki hislerine karşı tamamen lakayttın.

– Bu hususta hiç fikrim yok.

– Hiç fikrin yok ha! Seninle alâkasını yoksa ona verdiğin aylığa mı hamlediyordun?

– Hayır, hayır! Herhalde bunun için değildi.

– O halde şöyle bir an düşün. Ne zaman telefon etsen bugün seni göremeyeceğim der miydi? Pazar gününü beraber geçirelim, dediğin zaman bir defa olsun başka bir işi olduğunu söyledi mi?

– Hayır, söylemedi. Geçen gün ben de bu pazarları düşündüm.

– Bu pazar günlerinde ne düşünürdün Carol hakkında?

– Anlıyor musun yahu? Onun hakkında hiçbir şey düşünmemiştim sağlığında.

– Senin verdiğin parayı ona herkes verebilirdi.

– Burası muhakkak.

– O halde?

– Antony nedir bu Allah aşkına müstantik gibi beni sorguya çekmek. Mademki Carol sana her şeyi söylermiş. Söyle Allah aşkına benim hakkımda o ne düşünürdü?

– Ne mi düşünürdü? Biraz gözlerini açsaydın her şeyi açık açık görecektin.

– Yani?

Durdu. Birdenbire parladı:

– Seni Harrington'un evinde gördüğü dakikadan son nefesine kadar sevdi.

Benim cevap vermeme vakit kalmadan hızlı hızlı devam etti:

– Senden hiçbir şey istemiyordu. Senin ona arzuna rağmen gittiğini gayet iyi biliyordu. Bu samimiyetinizin seni sıktığını, kendi nüfuzunun üzerinde tesir yapmasından nefret ettiğini de biliyordu. İşte bütün bunlara rağmen sessizce, sakince, gürültüsüzce seni çılgınca seviyordu.

Yüzü hiddetten karmakarışık Antony devam etti:

– Gözlerini öyle kocaman kocaman açma! İşte nihayet hakikati öğreniyorsun. Eğer onu sevdiğini söylemeseydin ben de bunu sana söylemeyecektim. Onun sana modellik ettiği günlerdeki sevincini görseydin. Hayatının bütün felaketli günleri geçmiş gibiydi. Bambaşka bir Carol olmuştu. Aşk çok nadir şey azizim. Sonra aşk insanı değiştirir derler. Evet, Carol bambaşka bir insan olmuştu.

– Rüya mı görüyorum Antony?

– Nihayet gerçeğin gerçeğe benzer bir şey olmadığını anlamış olacaksın. Onu sevdiğini aklına bile getirmemiştin. Bir gün belki onun seni sevdiğini, hem de tam manasıyla sevdiğini de anlayacaksın.

– Bana Carol'un hislerini senin bilmen için sebeplerin olduğunu söylemiştin. Ne idi o sebepler?

Sustu. Bana bir cevap vermek için düşünür gibiydi. Sonra;

– İşte sebeplerden bir tanesi, dedi: Kendisine evlenme teklif ettim, reddetti.

KATİL

Ertesi günü yemek yemek üzere sokağa çıktığım zaman düşüncelerle dolu idim. Antony ile dünkü konuşmamın Harcourt ile konuşmam kadar mühim olduğunu düşündüm.

Hem de çok mühimdi. Carol'u sevdiğimi söylediğim dakikaya kadar Antony bana karşı sempati ile doluydu. O dakikadan itibaren âdeta düşman kesildi. Hiddetinden kıpkırmızı idi. Hem şimdiye kadar bana neden Carol'la evlenmek istediğini söylememişti? Demek hiddetinden bu sırrı ağzından kaçırmıştı.

Tünel istasyonuna vardığım zaman gazete müvezziinin etrafını insanlar sarmış buldum. Bir gazete de ben aldım.

Okudum:

Chelsea cinayetinin katili yakalandı. Katil Hilary Harcourt isminde biridir.

Uzaklaştım. Birdenbire durdum. Hemen Haimes'e telefon etmeliydim. Telefonda ilk defa o konuştu.

– Sen misin Arnold, beraber yemek yiyelim. Sana çok anlatacaklarım var Seni Dominion'un önünde bekliyorum. Tam saat ikide. O zamana kadar işim var.

Daha iki saat vaktim var. Hemen bir taksiye atlayıp Antony'ye koştum.

Beni görünce ne yaptı, ne dedi hatırlamıyo-

rum. Yalnız bir bomba tesiri yaptığımı sanıyorum.

– Hilary öldürmüş Carol'u, dedim.

– Hilary kim?

– Sen bir şey duymadın mıydı şimdiye kadar?

– Hayır.

Bir cıgara yaktı. Çok hesaplı bir samimiyetle:

– Öyle sanıyorum ki polis yanıldı.

– Neden?

– Çünkü Carol'un ağzından ben Hilary ismini hiç duymadım. Eğer bu Hilary dediğin bir deli değilse, kendisinde öldürmek hastalığı bulunan bir deli değilse böyle şey olamaz. Tanımadan birisini öldürmek... Tanımış olsaydı ben Carol'dan bu ismi duymuş olurdum.

– Eğer Carol'u bu Hilary Harcourt öldürmedi ise onu ben öldürmüşümdür. Başka yol yok.

– O neden?

Hemen ona Carol'un öldürüldüğü gece gördüğüm rüyayı anlattım.

– Allah Allah, dedi. Tuhaf rüya imiş. O kadar korkmuşsun ki bu rüyanın rüya olduğuna bile inanamamışsın. Hem mademki böyle bir rüya gördün, şimdiye kadar kimseye neden bahsetmedin? Mesela bana?

– Tuhaf sual doğrusu. Hele senin tarafından gelirse. Niçin bahsedecekmişim? Sen o kadar iyi arkadaş olduğumuz halde bana Carol'u sevdiğinden, onunla evlenmek istediğinden hiç bahis açtın mı?

– Sen yalnız kendi ilhamlarına kıymet veren

bir insansın. Senin sanatkâr kudretinin arttığı anlar var. Ancak bu anlarda bir mana alıyorsun. Ondan öte hiçbir şeyin yok. Carol'u sevdiğini iddia ediyorsun. Ama sağlığında Carol Hanım sana vız geliyor. Seni asıl üzen ne biliyor musun? "Muamma" isimli o güzel tablonu yaptıktan sonra artık durmuş, bitmiş olmandır. Ne yapacağını şaşırmışsın. Sağken karşında seni deli gibi bir kadın severken sen oralı bile değilsin. Ölünce onu seviyordum diyorsun. Senin için sevmek yeni bir şey. Bununla tekrar o ilham günlerini yaratacağını sanıyorsun. Bu hal muhayyeleni biraz harekete getiriyor. Artık senin heyecanların azizim frijiderde muhafaza edilmiş gibi, buz gibi çıkıyorlar. Şimdi artık Carol öldü ya ben biliyorum ne yapacaksın. Başlayacaksın resim yapmaya. Halbuki şu sırada Carol kapıyı açıp içeri girse sen hemen anlayıvereceksin ki ondan nefret ediyorsun. Azizim "Muamma" senin tablon değil, bizzat sen kendinsin.

Kızgınlıktan hırsla kalktım. Pardösümü aldım. Kapıyı açtım. O salondan bağırıyordu:

– Belki de şu Hilary Carol'u öldürmüştür ama onu asıl mahveden sensin.

Haimes tam vaktinde geldi. Lokantanın garsonu bize hususi bir oda açarak çekildi. Daha oturur oturmaz:

– Bu cinayetin hallinin ne kadar güç olduğunu söylemeye lüzum yok. Biliyorsunuz ki Carol'un apartmanına pek çok insan geliyordu. Carol'un tanıdıkları da pek çoktu. Sonra cinayet

gecesi müthiş sis. Elimde hemen hiçbir ipucu yok. Yalnız Carol'un çantasındaki parmak izinden gayri. İşte bunun için en ufak şeylere bile ehemmiyet vermek zaruretini duydum. Aklımı karıştıran üç nokta mevcuttu. Birincisi yanık kalan elektrik sobası, ikincisi "Muamma" isimli tablo ve onun büyük bir para mukabilinde satılışı...

– Üçüncüsü?

– Sizi pek alâkadar edecek. Elektrik sobasının yandığını siz de biliyordunuz ama Carol'un çantasından hiç haberiniz yoktu. Bu çanta bir sandalyenin altına düşmüştü. Çantanın içi karmakarışıktı.

– Demek ki Carol'un intizamı sevip sevmediğini bunun için sordunuz!

– İşte elimde böyle üçüzlü bir mesele vardı. Bu sırada işe bir de üniversitelinin intiharı karıştı. Katil pekâlâ bu talebe olabilirdi. Ama benim elimde buna dair hiçbir delil yoktu. İş bu suretle çatallaşmış bulunuyordu.

– Tam bu sırada ben Hilary Harcourt'un ziyaretini size haber verdim.

– Evet, hem de böyle bir ziyaretle yapılası mutat hiçbir hata yapmadınız. Hata yapmaktan geçtim. Ümidimden de iyi hareket ettiniz. Böyle bir ziyaretin vuku bulacağını evvelden tahmin etsem, size haber verseydim belki bir hata işler, adamı şüphelendirirdiniz.

Konyaklarımız gelmişti. İçmeye koyulduk. Haimes:

– Şimdi sizi şaşırtmanın sırası; Hilary Har-

court diye bir adam mevcut değildi. Bu takma bir isimdir. Katilin asıl ismi Eric Eaves'tir

– Eric Eaves mi?

– Evet, hiç bu ismi duydunuz mu?

– Duydum. Bundan birkaç sene evvel kendisini ressam zanneden böyle bir adam varmış. Sonra ortadan kaybolmuş. Bir daha ismi cismi duyulmamış.

– Tamam! Yalnız bilmediğiniz bir şey var: "Muamma"yı satın alan bu Eric imiş.

– Olmaz şey!

– Hepsi bu kadar değil. Yalnız şunu bilin ki Carol'un çantasındaki parmak izi Eaves'indir. Bundan sonra söyleyeceklerimi kendisi anlattı.

– Demek cinayeti itiraf ediyor.

– Tabii! Hem de şöyle oldukça keyifli bir tarzda anlatıyor. Zaten o da anlatmasa bulduğumuz defterler her şeyi apaçık yazmakta. Arkadaşlardan bu hususta mütehassıs biri şimdiye kadar böyle şeyler okumadığını söylüyor. Eric, cinsi hayatında bozukluklar bulunan bir adam. Amma yalnız bu kadar kusuru olsa iyi. Onda her türlü delilik de var. Eric, Carol'la üç hafta kadar beraber yaşamış. Üç hafta sonra herifi kapı dışarı etmiş. Adam Carol'a bütün hayatında deli gibi âşık kalmış. Bundan sonraki hayatı cinsi bozukluklarla geçmeye başlamış. Kendisi bu hale "yeni bir ahlak hali" diyor. Bana kalırsa hemen o zaman kendisini bir tımarhaneye kapamaktan başka çare yokmuş, amma ne edelim ki Eric'i dâhi zanneden fevkalade zengin bir teyzesi vardır.

– Peki Carol kendisini kapı dışarı ettikten sonra ne yapmış?

– Her türlü serseriliği ve deliliği. O kadar ki sonunda şık ve iyi nekahethanede yatırmak mecburiyeti hasıl olmuş. Burada senelerce kalmış.

– Sonra?

– Sonra teyzesi ölmüş. Onu da bırakmışlar. Teyzesinden çok mühim bir miras yemiş. Eric delice para harcamaya başlamış. Bu sırada bir tek gayesi varmış. Carol'u öldürmek. Carol'un nerede oturduğunu öğrenmek zor olmamış. O salı günü Carol'un Eaves'i sokakta gördüğünü, bunun üzerine çok korktuğunu Eaves'in defterinden öğreniyoruz. İşte mektubu Carol bunun üzerine sana yazmış olacak. Tabii "bir adam gördüm. Eskiden modeli idim. Delinin biridir. Korkuyorum, diyemezdi Carol, tuhaf olurdu.

– Doğru, pek tuhaf olurdu. Gülerdim.

– Adam görüldüğünü hissedince öldürme fikrini derhal mevkii tatbike koymaya karar vermiş. Tam bu sırada da Londra'nın mahut sisi başlamaz mı? Zaten sis adam üzerinde garip bir tesir yaparmış. Bütün cinsi arzularını kamçılarmış. Sis başlayınca doğru Carol'un evine. Merdivenleri çıkıyor. Kapıyı açıyor ve...

Haimes biraz durdu, sonra:

– Carol'u öldürdükten sonra bir saat kadar odada kalmış. Bu anları "mistik lahzalarım" diye anlatıyor, defterinde "Hayatımın en mistik lahzalarını ölüsüyle beraber geçirdim" diyor. Sonra kalkıyor, hızla yürüyor. O sırada bir iskemleye çarpıyor. Düşer gibi oluyor. Eline çanta değiyor Açıyor nüfus kâğıdı. İçine bakıyor. Sizin yaptığınız resim...

Haimes birdenbire sözünü kesti:

– Aman Arnold, ne oluyorsunuz? Şu konyağı için, renginiz uçtu.

– Gitmeliyim Haimes.

– Haydi güle güle, icabederse şahadetinize müracaat edilecek, haber veririm.

– Pekâlâ!

Coe Louise'den dehşetli bir yumruk yemiş gibi sokaklarda dolaşıyordum.

Bununla beraber yavaş yavaş bir sürü motif arasından beliren herhangi bir mevzu gibi bir tek düşünce kafamda şeklini almaya başlıyordu: Serbesttim. Sanki sis dağılmıştı. Artık hayaller ve rüyalar hayal ve rüya, hakikatler hakikatti.

Bazen bize düşünmemizin hakiki mahiyeti birdenbire ayan olur. Birisinden şiddetlice bir tokat yenildi mi insan nasıl kendisine gelirse öyle oldum. Şimdi Eric Eaves'i değil Antony'nin evden çıkarken bağırdığı lakırdıyı düşünüyordum. Carol'un katili bulunmuştu. Bu beni her şeyden çok alâkadar etmeliydi.

Antony, "Ölüleri sevmek kolay" demişti. Ölüleri ve dirileri sevmek ne kolay ne de zor. Aşk var yahut yok. Yalnız şu var ki ondan ne kaçılır, ne de o çağırılır.

Antony, Carol'u sevdiğimi duyunca kıskançlığından bana söylememesi lazım gelen şeyi söylemişti. Söylediği doğru idi. Evet Carol'u ben mahvetmiştim. Ama onun söylediği ile benim onu mahvetmem keyfiyetini aynı şekilde düşünmüyorduk. Ben kibir ve gururla kör olmamış olsaydım, saadetlerin en büyüğüne erişmiş olacaktım. Ben böylece, hem Carol'u hem kendimi öldürmüş oldum.

Amma artık iyice hissediyorum ki bütün hayatımda şimdiden sonra yalnız değilim. Her zaman Carol yanımdadır. Beni hiç bırakmayacaktır. O özlediğim saffet, bin türlü acı, adi, iğrenç tecrübelerden sonra bulmaya çalıştığım masumluk, şimdi bir hayal değil, bir hakikattir Ve o bende yerleşmiştir şimdiden sonra.

"Dünyanın en mesut adamı başlangıçla son arasında mütemadi bir alâkayı takip edebilendir...

Odamda diz çöktüm. Nasıl "Boş Ev"in sarmaşığı önünde diz çöküp dua ettimse öylece dua ettim. İçim yıkanarak ağladım.

(Yedigün, 7 Ağustos - 2 Ekim 1948, sayı: 21-29)

Liam O'Flaherty

FLÜT ÇALAN ADAM

İngiliz edebiyatında İrlandalı muharrirler eksik değildir. İngiliz edebiyatına mensup İrlandalı muharrirler içinde, B. Shaw'dan sonra ismi anılanlardan biri de O'Flaherty'dir. Onun yazılarında İrlanda'nın manzaraları gibi hüzünlü ve şen taraflar vardır. Aşk ve musikinin nasıl üzgün tarafları varsa, bir düğün bayram tarafı da eksik değilse O'Flaherty' nin eserleri öyledir.

Büyük hikâyemizi okurken gözünüzün önüne sert, iklimi soğuk ve kuru, manzaraları içinizi korku ve zevkle titreten karasevdalı İrlandalıyı getiriniz.

YEDİGÜN

Kapı ardına kadar açıldı. Buz gibi bir rüzgâr meyhanenin içine doldu. Tezgâhın bir ucunda oturmuş, içen ve gazete okuyan bir adamın elindeki gazete uçtu. Uzakta, elinde bir bardak bira ile ayakta duran adamın ayaklarına dolandı. Rüzgâr aynı zamanda darı taneleri kadar küçük kar tanelerini de beraber sürüklemişti. Kapının ta yanına konulmuş tahta bir paravananın üzerinde bu buz parçaları tıkır tıkır tıkırdamaya başladı. Sonra küçücük dar ocağın içinde masmavi bir duman döne döne çıktı. Meyhaneyi kapladı. Sa-

lonun karanlık bir köşesinden adamın biri haykırdı:

– Soğuktan donacağız yahu! Kapayın şu kapıyı.

Göl üzerindeki kocaman çiftliğin sahibi albay Matt Lynam önüne rüzgârı katmış çıkageldi, uzun boylu, geniş omuzlu idi. Kıpkırmızı, tombalak bir yüzü vardı. Kahverengi ağır bir palto giymiş, başında bir meşin kasket, ta dizlerine kadar çamura batmış çizmeler... Omuzunda tüfek, belinde fişekler.

Meyhanenin içine şöyle bir göz attı. Sonra döndü. Açık kapıdan haykırdı:

– Hey Jack nerdesin? Gelsene.

Dublinli meşhur doktor Jack O'Brien evvela kapıdan başını uzatarak, nefes nefese;

– Buradayım albay, dedi. Sağlam yerim ne kadar kaldıysa o kadar buradayım.

Bir hafta için albaya ava gitmek için misafir gelmişti. Hasta yüzlü ufak tefek bir adamdı. Tıpkı tıpkısına albay gibi giyinmişti. Çok yorgun görünüyordu. Albay;

– Sen de benim gibi yap Jack, dedi. Dayan bir omuzunla kapıya da kapayalım.

İki adam bütün güçleriyle kapıya dayanıp nihayet kapayabildiler. Sonra tüfeklerini, fişeklerini, av çantalarını çıkarıp duvar kenarına dizdiler. Eldivenli ellerini koltuk altlarına vura vura tezgâha doğru ilerlediler.

Meyhanenin sahibi Josey Hynes;

– Ne fırtına, ne fırtına, değil mi beyler? dedi.

Albay;

– Berbat bir şey, dedi. Donduk. Aman bize şöyle keskin cinsinden bir içki.

Doktor;

– Böyle tipi! Böyle rüzgâr! dedi. Hani bir mandayı açıkta kesip de bıraksan sabahleyin derisi rüzgâr tarafından yüzülmüş bulursun. Görülmemiş bir şey!

Meyhanenin karanlık köşesindeki sarhoş ses, bu lambalardan pek canı sıkılmış gibi haykırdı:

– Hey Jane neden sustun? Şöyle bize bir uçkur havası çal da dinleyelim.

Sarhoş sesi, ıskaralı ocağın yakınında duvara sırtını vermiş, palaspareler içinde bir adama hitap ediyordu. Bu adam upuzun boylu, zayıf bir adamdı. Elinde bir flüt tutuyordu. Bir müşteri;

– Bize şu "Köyde gelin alma" havasını çalsana, diye bağırdı.

Bütün müşteriler;

– Evet, evet, "Köy düğünü"nü isteriz, diye haykırıştılar.

Flütçü fevkalade kibar bir tavırla;

– Pekâlâ efendim, dedi.

Albay Lynam'ın bulunduğu tarafa bir göz attı. Ellerini ovuşturdu. Sarhoşlara vergi bir hareketle omuzlarını kaldırdı ve flütünü ağzına götürdü. Çok ustacasına ve dikkatlice üflemeye başladı.

Deminki sarhoş;

– Bravo, diye haykırdı, dünya yüzündeki bütün zurnacıları geçti. Yaşa varol! Şerefine anam, diye haykırdı.

Biraz evvel söylediğimiz gibi, flüt çalan

adam uzun boylu, zayıftı. Güzel bir kafası vardı. Uzun uzun azası ona iyi ve kibar bir aileden yetişmiş bir hal veriyordu. Kırk yaşlarında vardı. Bu dondurucu soğuğa karşılık elbise denmeye layık sırtında hiçbir şey yoktu. Ayakları çıplaktı. Üstleri kurumuş çamur parçaları ile kaplı idi. Pantolonu kırk yerinden yamalı ve paramparça idi. Ancak ayak bileklerine kadar geliyordu. Ondan ötesi pıllım pıllım sarkıyordu. Beline kalın, yağlı çirkin bir ip bağlamıştı. Ceketi de pantolonundan aşağı kalmıyor, yamalar parça parça sökülmüş sarkıyordu. Ceket vücuduna göre fazla idi. Bir tek düğmesi tutuyordu. Altında ise artık hiçbir şey yoktur. Ceketin düğmesi esnedikçe derisi ta göbeğine kadar gözüküyordu.

Albay, doktor O'Brien'e, ilk kadehi bitirip ikinciye başlarken;

– İşte bu flüt çalan... Onu görmeye bile tahammülüm kalmadı, diye fısıldadı.

Sonra doktor;

– Çok fena, dedi.

– Yok, her zaman iyi çalar. Bu adam bir dâhidir azizim.

– Ben flüt çalışına fena demedim. Sıhhatinden endişe ettim.

– Görünüşe bakmayın siz. O kadını düşünmediği günün ertesi günü demir gibidir. Buna emin olun.

– Sahi mi? Halbuki bana hiç de öyle görünmedi. Şifa bulmaz bir ayyaş sandım.

– Hayır. Onu bu hale getiren içki değildir. Aşktır aşk. Onun hastalığı sevda. Bu kadarcık bir şey.

Adamın flütünü dinlerken albayın yüzü tatlılaştı. Kafasını yana eğmiş can kulağıyla dinliyordu. Döndü doktora baktı.

– Ne facia, dedi. Şu adam bu odun parçasını nerede ise konuşturacak. Çiftlikte yalnız bana çaldığı günleri hatırlıyorum. Uzun kış gecelerinde onu dinlerken kendimi çok kere cennette sandığım oldu. O zamanlar yalnız bana çalardı. Dönüp flüt çalana baktı. Yüzü birdenbire değişti. Acı ve hiddetli idi.

– Kendini mahvetti eşek, diye homurdandı.

Doktor;

– Zavallı mahluk, dedi, bu havada hemen hemen çıplak denecek vaziyette nasıl da üşümüyor?

Albayın yüzü âdeta kararmıştı.

– Onu öldüren de, şu dakikada ayakta tutan da aşktır, dedi.

– Anlamadım ne demek istediğinizi...

– Onun aklını başından alan sevda, önce bizim çiftlikten geçip aldı. Gitti, her tarafından rüzgârlar giren bir mağaraya sığındı. Üstüne örtmek için hiçbir şey yok. Belki de bir kurda sarılıp yatıyordur geceleri. Sevda onu sarhoş da etti. Bununla beraber bugün hayatta bulunmasının sebebi, yine o sevdadır. Onu bu sevda idama mahkûm etti. Şimdilik o günü beklemek üzere sevdanın mahpusudur. Onu yavaş yavaş kemirebilmek için yaşamasına müsaade ediyor. Hey Allahım! Şu karasevda denilen şey ne öldürücü, ne korkunç şeymiş.

Doktor albaya şüpheli gözlerle baktı.

Albay sanki büyük bir tecrübe geçirmiş gibi bir sesle:

– Aşk deliliği insanı bir taraftan mahvederken diğer taraftan da mucize kabilinden bir kuvvet, bir kudret de veriyor olmalı.

Omuzlarını teessüfle kaldırdı. Meyhanecinin doldurduğu bardağı eline aldı. Dudakları arasından dışarıya pek azı çıkan bir küfür mırıldandı. Doktorla kadehini tokuşturdu. Bir hamlede viskisini yuvarladı.

– Ama son bir teşebbüs daha yapacağım. Olursa olur. Olmazsa ne yapalım? Bu son olur. Onu alıp evime götürmek için bir son teşebbüse değer.

– Belki de yanılıyorum ama sizi dinleyeceğini hiç sanmam.

– Bir tecrübe etmeli, değer.

Doktor;

– Beyhude zahmet, dedi. Bu adamı şu hale ister sevda, ister içki düşürsün. Orası beni fazla alâkadar etmez. Fakat görünüşe bakarsak bu adam bitmiştir.

Flütçü çaldığı parçayı bitirmiş, alkışlara karşı kibar ve mahcup eğilmişti. Sonra cebinden bir para çantası çıkarıp parsa toplamaya hazırlandı. Albaya yaklaştığı zaman tereddütle durdu. Çantayı pantolonunun arka cebine sokup bütün vücuduyla yükseldi. Hafifçe eğilerek albayı selamladı. Saygı ile dolu;

– Akşam şerifleriniz hayır olsun efendim, dedi.

– Hayırlı akşamlar Jones, nasılsınız?

– Teşekkür ederim efendim. Halimden şikâyetçi değilim.

Doktor cebinden bir şilin çıkardı. Adama vermek istedi. Flütçünün altları çürük gözleri büyüdü. Ve sert sert doktora baktı. Geriye çekildi. Doktor şilini cebine atmaya mecbur oldu.

Albay oldukça sert:

– Biraz buraya gelir misiniz?

Adamın gözü albaya bakarken büsbütün sert bir mana almıştı. Bununla beraber emre itaat etti. Gelip albayın karşısında hazır ol vaziyetinde durdu.

Albay hemen hemen ricakâr bir sesle:

– Sizinle son bir defa daha görüşmek istiyorum Jones. Bu akşam buraya bilhassa sizi görmeye ve alıp götürmeye geldim. Aklınızı başınıza toplayınız Jones. Gelin benimle beraber çiftliğe, olmaz mı Jones?

Flütçünün bakışı birdenbire değişmiş, kibirli olmuştu. Burun kanatları sanki birdenbire genişlemişti. Palasparelerine rağmen, sabahleyin itina ile tıraş olduğu belli idi. Sonra saçlarını iyi bir berberde kestirmişti. Onları itina ile tarardı. Solgun yüzü buruşuksuzdu. Yüzünün derisine çok itina ettiği belli idi. Yine bu yüz oldukça kibar ve temiz bir hayat geçirmiş olduğunu ifade ediyordu.

– Maalesef albayım, gelemeyeceğim. Size fikrimi bundan evvel birkaç defa da söylemiştim sanırım. Sizinle çiftliğe gelemem. Burada kalmam lazım.

– Allah Allah! Bütün bunların sonunun fena biteceğini anlamıyor musun?

– Gayet iyi anlıyorum efendim.

– Ya bir gün sizi o mağarada ölü bulacaklar, yahut da azgın bir deli. O takdirde de bir tımarhaneye kapayacaklar. Orada geberecek sin.

– Benim için fazla bir ehemmiyeti yok, albayım.

– Halbuki ben büyük bir üzüntüden kurtulacaktım. Size acıyorum Jones. Hayır, şu kadın size karşı ufacık bir alâka duysaydı hakkınız var, derdim. Fakat aksine sizinle alay ediyor.

Flütçünün gözlerinde âdeta bir hiddet lambası yandı. Albay bu bakış karşısında bir müddet susmaya mecbur kaldı. Sonra:

– Pekâlâ, nasıl isterseniz öyle olsun. Kimi mevlasını, kimi belasını arar bulur.

– Evet, ben ikincisini istiyorum albayım. Allahaısmarladık! Eğilip selamladı. Ağır ağır döndü. Mağrur adımlarla köşesine doğru yürüdü. O zaman yürüyüşünden hayattaki mevkiinin ne olduğu pekâlâ anlaşılıyordu. O eski bir metrdoteldi. Hiddet ona eski sanatının o hiç gülmeyen kibar halini takındırıvermişti. Tezgâha doğru yaklaştıkça bu hali de yavaş yavaş kayboldu. Tezgâhın önüne vardığı zaman artık omuzları düşmüştü. İki tarafına korkak bakışlarla bakıyordu. Tezgâhın tahtasına doğru eğildi. Çantasını çıkararak paralarını hararetle saydı. Hiddetli bir sesle bir şeyler mırıldanıyor, bir elinin ayasıyla da tezgâha şap şap vuruyordu.

Meyhaneci, hiç acele etmeden yaklaştı.

– Yine ne oluyor? Yoksa yine mi başladık Jones?

– Bir bardak rom istiyorum.

Meyhaneci flütçüyü baştan aşağı süzdü ve tezgâhın üstüne bir kadeh koydu. Meyhaneci de uzun boylu, zayıf bir adamdı. Taranmamış, karmakarışık kumral saçları, kocaman bir ağzı, fevkalade muntazam ve güzel dişleri vardı. Bakışlarından her ikisinin de birbirine karşı çoktan başlamış ve bir türlü bitmek bilmeyen bir kin besledikleri pek belli oluyordu.

Meyhaneci:

– Size daha kibar hareket etmenizi tavsiye ederim Jones. Aksi takdirde siz de bilirsiniz ki...

Sarhoşlardan biri:

– Hişt, bana bak meyhaneci! Adamı rahat bırak. Ne diye her zaman takılıyorsun sen bu adama. Yetmez mi yaptıklarınız durmadan bu zavallıya karınla senin? Hele karın.

Meyhanedekiler gülüşmeye başlamışlardı. Meyhaneci Hynes kıpkırmızı kesildi. Sarhoşa:

– Bana bak Barty Spillone! Bir kelime daha söylersen seni kapı dışarı atarım.

Kendisine hitap edilen sarhoş burnundan gülerek:

– Kim, sen mi? Sen mi beni dışarı atacaksın Josey! Sen ha? Yalnız mı? Yoksa başka birisi daha var mı yanında beni sokağa atmak için? Kapa gaganı da viski getir bana.

Meyhaneci;

– Demek, dedi, beni şu yalınayak flütçü ile bir tutuyorsun ha Barty?

– O da senin kadar insandır, bunu bilmiş ol. Hem senden, benden de yüksektir. Onu dinlemek için şu meyhaneye iki günlük yerden insan geliyor. Haberin olsun.

Öteki müşteriler;

– Adam doğru söylüyor, diye haykırıştılar. Onun gibi flüt çalan bir kişi daha yoktur.

Meyhaneci bir taraftan flütçünün kadehini doldururken bir taraftan da söyleniyordu:

– Doğrusunu isterseniz onu çoktan kapı dışarı etmeliydim ama yüreğim kaldırmıyor, acıyorum. Onun gibileri almamam için zaten emir var.

Flütçü doldurulan kadehi çabucak yuvarladı. Bozdurduğu parayı tekrar çantasına yerleştirdi. Sonra tekrar ateşin yanındaki yerine gitti, oturdu. Çok kuvvetli bir içki olan rom ona âdeta aksi tesir yapmıştı. Olduğu yerde tiril tiril titriyordu.

Deminki kendini müdafaa eden sarhoş:

– Bize böyle adamakıllı şen bir hava çal Jones.

Bir başka sarhoş:

– Evet, evet. Şeyi çal bize Jones. Şu şu Killan delikanlısını.

Flütçü yine saygı ile;

– Başüstüne, dedi.

Çalgısını dudaklarına götürürken uzun boyu yeniden yükselmiş, hâlevi bir hal almıştı. Uzun parmakları çalgının delikleri üzerinde şefkatle hareket ediyorlardı denebilir. Sonra hafifçe başını bir tarafa eğdi. Çalgıyı üfledi.

Hakikaten bu delikli tahtadan fevkalade sesler çıkmaya başlamıştı.

Sarhoş adam;

– Yaşa Jones! diye haykırdı.

Albay üçüncü viskisini eline aldı. Öteki elini doktorun omuzuna koydu.

– Tam beş sene benimle beraber kaldı, diye

başladı. Söylediğim gibi tam beş sene, ben onunla hayatımın en mesut günlerini yaşadım. O Sör Georges Blake'nin malikânesini bir av mevsimi için kiralayan bir Amerikalıdan kalmıştı bana. Bu Amerikalının ismi Hefernan'dı. Müthiş zengin ve tuhaf bir adamdı. Bir mevsim için tuttuğu malikâneye yüzlerce insan davet etmişti. Evin içine giren çıkan belli değildi. Her akşam yeniliyor, içiliyor, çalgı çalınıyordu. Bütün bir mevsim vur patlasın çal oynasın, eğlenildi. Ben buralarda geçen asırdan beri bu kadar eğlenildiğini hatırlamıyorum. Malikâneye gece gündüz giren çıkan belli değildi. Misafirler için hiçbir şey eksik değildi. Hayvanlardan kuş sütüne kadar... Fakat sonra bir gün Amerikalı bu hayattan bıkıverdi. Malikânede düğün dernek devam ederken Hefernan pılıyı pırtıyı topladı. Kâtibini, getirdiği adamların hesabını görmek üzere bırakarak çekilip gitti. Jones işte bu sırada gelip beni buldu. Yanımda çalışmak istediğini söyledi. Dedi ki:

"Sizin flüt sevginizi işittim. İster misiniz size çalayım?"

"Buyur, çal!" dedim.

Çalgıyı yakaladı. Başladı üflemeye. Şaşırmış kalmıştım. Çaldı, çaldı, çaldı. Yalnız benim için çaldı. İşte bana o zaman bir cennette bulunuyorum hissi geldi. Jones'e dedim ki:

"Jones, ben şifa bulmaz ihtiyar bir bekârın Burada aşağı yukarı yalnız yaşıyorum. Sizin alıştığınız aylığı size vermeme imkân yoktur. Zaten zengin de değilim. Alâkülli hal yaşayan bir adamım. Şu çiftlikte günü gününe yaşıyoruz demektir.

O da bana, para denilen şeyin kendisini fazla alâkadar etmediğini, İngiltere'de büyümekle beraber aslen Galli olduğunu söyledi. Buraya geldiğinden beri İrlanda'nın güzelliğine kapıldığını, burada yaşayıp ölmek istediğini bildirdi. Burası Galles'lerin memleketine benziyor, yani benim doğduğum yere, dedi. Ben hayatımı kazanmak için her ne kadar metrdotellik yapıyorsam da, ruhumda çalgıcılık vardır Bu memleket ise musiki gibi hem melankolik hem şakrak bir memlekettir. Burada hem çalışıp hem çalgı çalmak istiyorum. Parada pulda gözüm yok, dedi. Ben de tuttum yanıma aldım. Size demin de söylediğim gibi beş tane uzun seneyi onun flütü sayesinde cennette gibi geçirdim. Evet azizim cennette gibi.

Ocağın harareti, dışarıdaki buz gibi soğuk ve korkunç fırtına ve heyecanlar albayın üzerinde çok kuvvetli bir tesir icra etmiş olacak ki, albay hemen hemen sarhoştu. Üst dudağı titriyor ve gözleri yaşarıyordu. Devam etti.

– Er geç, dedi, her cennete bir Havva girecek, onu da bir şeytan takip edecektir Bir ay oluyor, Jones'u da beraberime alarak yine ava çıkmıştım. Öyle olmuştum ki Jones Chasser'siz edemiyor, gözümün önünden ayrılmasın istiyordum. Ne zaman aklıma eserse hemen flütünü dinleyeyim diye hep yanımda taşıyordum onu. Av dönüşü şu meyhaneye uğramıştık. İşte Havva'yı burada gördü. Fevkalade tuhaf bir şey oldu. Kadını görür görmez, onun tezgâhta salındığını ve esrarengiz bir şekilde güldüğünü görür görmez gözüne ışık tutulmuş tavşana döndü. Ben

onun tutulduğunu ve mahvolduğunu anlamıştım. Arabada giderken bir kelime konuşmadı. Ertesi sabah bana biraz flüt çalmasını rica ettiğim zaman reddetti. Akşamüstü yine rica ettim. Yine çalmak istemedi.

Bir hafta böyle sürüp gitti. Ne zaman biraz bir şey çal dediysem, yanımdan kaçıp gidiyordu. Sonunda artık benim de canım sıkıldı. Biraz söylendim. İşte bu son oldu. Flütünü aldığı gibi evi bırakıp gitti. Doğru buraya geldi.

Doktor;

– Hakikaten garip bir hikâye! dedi.

– Garip değil korkunç hikâye. Yalnız onun için değil benim için de bu bir facia. Dünyada hiç kimsem yok. Yahut da musikiden başka kimsem yok. Biricik sevdiğim şey musiki. Ondan ayrı düşersem ben ölürüm. Düşününüz ki sevdiğim bir tek şey olan müzik bir gün kapımdan içeri giriyor, başka gün haber bile vermeden çekip gidiyor. Onun kendi faciası benimkinden daha ehven biliyor musunuz? Ona kalan hiç olmazsa musiki var. Ya benim nem var? İçinde böyle bir güzelliğe sahip olan insan yine de bahtiyar sayılır. O bana nazaran daha çok iyi. Olan bana oldu doktor.

Doktor tekrar;

– Fevkalade garip hikâye, dedi.

Flütçü havasını bitirmişti. Yine parsa topladı. Yine albaydan bir şey istemeden çekildi. Sonra yine paraları saydı. Topladıklarının bir bardak rom içecek kadar olmadığını görünce dönüp kafası önünde ateşin karşısındaki yerine gidip durdu.

Sarhoş adam bağırdı:

– Jones dostum, üzülme, bende para var. Müsaade eder misin bir kadeh ısmarlayayım.

– İstemem, teşekkür ederim.

Sonra bir başka hava çalmaya başladı. İsteksiz ve çabuk çabuk çalıyordu. Gözlerini tezgâhın arkasındaki bir kapıya dikmiş ve kendinden geçmiş gibiydi. Sanki o kapıdan birisi çıkacaktı da onu bekliyordu.

– Gördünüz mü, içkiyi nasıl reddetti? Bu da gösteriyor ki o kadar ayyaş değil. Ayyaş olsa reddedebilir miydi? Böyle olmakla beraber, içiyor diyeceksiniz. Evet, içiyor ama derdinden içiyor. Flüt çalarak, kazanırsa o kadar içiyor. Romdan başka içki de içmez. Onun ağzına bir lokma ekmek atıp yediğini gören yoktur.

– O halde sevdiği kadın sihirbaz gibi bir şey olmalı. Yahut da fevkalade güzel. Kimdir?

– Kim olduğunu kimse bilmiyor. Hynes Amerika'dan dönüp de meyhaneyi satın aldığı zaman onun yanında idi. Meyhaneci ile Amerika'da evlenmişler. Ne millet olduğu meçhul bir kadın. Öyle her yerde, her zaman tesadüf edilemeyecek bir mahluk... Aman susalım. İşte lafının üstüne geliyor.

Tezgâhın arkasındaki kapıdan salona bir kadın girmişti hakikaten. Kapının önünde durmuş, içki içenleri yüksekten bir bakışla süzüyordu. Sonra ellerini göğsünün üstüne çaprazlayarak dudaklarının ucunda donuk bir tebessümle tezgâh boyunca gezinmeye başladı.

Doktor O'Brien;

– Aman yarabbi! dedi. Ne garip mahluk!

Vücudu o kadar narindi ki hafif rüzgârlarla sallanan salkımsöğütler gibi oradan oraya salınıyordu. Küçük küçük gözleri pırıl pırıldı. Saçları gözbebekleri gibi siyahtı. Yüzü melezlerinki kadar esmerdi. Bu karanlıkça yüzün bir tarafında bir ışık kutusu gibi açılan ağzındaki dişleri o kadar muntazam ve beyazdılar ki insanın içine birdenbire bir neşe geliyordu. İki uzun küpe kulaklarından sarkıyor, tüten meyhanenin lambası altında bu küpeler dişleri gibi pırıldıyordu. Elbisesi siyah bir elbise idi. Vücuduna cambazların giydikleri mayo gibi yapışmıştı.

Flüt çalan adam onu görünce çalgıyı kesmişti. Dimdik başını az bir şey arkaya atmış duruyordu. İçeriye batmış gözleri kadına dikilmişti. Birbirine yapışmış dudakları yarı açıktı. İçki içenlerin hepsi susmuş, aynı şekilde kadına bakıyor, tezgâhın arkasındaki yürüyüşünü seyrediyorlardı. Ona bakmayan yalnız bir tek kişi vardı. O da kocası meyhaneci idi. Kafası öne eğik, belli bir şekilde kıskanç, bardakları hırsla şıkırdatarak yıkamakla meşgul gözükmeye çalışıyordu.

Kadın, tezgâhın nihayetine kadar salınarak gitti. Orada durdu. Flüt çalana baktı. Bir lahza için dudaklarındaki donmuş tebessüm birdenbire canlı ve samimi bir hal aldı. Sonra arkaya doğru bir adım atıp sırtını meyhanecinin kasasına dayadı. Yüzündeki gülümseyiş geçti, yeniden lakayt, uzak ve donmuş halini takındı.

Flüt çalan, kadına muhteşem bir selam verdi. Sonra flütünü dudaklarına götürdü. Altları alabildiğine çürük gözleri sabit bir şekilde kadına

saplanarak çalmaya başladı. Daha ilk nağmelerde meyhaneyi sarsan bir alkış tufanı koptu.

Deminki sarhoş kafasında bira bardağını sallayarak;

– Hurra! diye haykırdı. Artık yürekleriniz bile çarpmamalı.

Flütçü şimdi havasına bütün ruhunu koymuştu. Flütünün deliklerinden çıkan nağmeler yardım dileyen bir yaralı bülbülün sesinden farksızdı. İçinde taşıdığı bütün sanatkâr kudretiyle lakayt sevgilisine yalvarıyor, müziğinin güzelliğiyle onun zalim kalbini yumuşatmaya çalışıyordu.

Bir müddet flütçüye bakarak onu dinledikten sonra kadın yüzünü ondan çevirerek kocasına yaklaştı. Kulağına bir şeyler fısıldadı. Sonra yine kollarını göğsüne çaprazlayarak tezgâhın arkasındaki gezintisine devam etti.

Albay Lynam şimdi artık tamamen sarhoştu. Bağıraraktan doktorun ceketinin yakasına yapıştı.

– Tasavvur edebiliyor musun doktor, diyordu, işte bu işittiğin harikulade canlı musikiyi senelerce, senelerce evimde dinledim. Bir gün de elimden bu güzel şeyi koparıp aldılar.

Flüt çalan adam, şimdi öne doğru düşer gibi eğilmiş, tasavvuru imkânsız bir sanat kudretiyle çalıyor, çalıyor, vurdumduymaz bir kalbi sanatının kudretiyle yumuşatabilmek için üflüyordu.

(Yedigün, 16-30 Ekim 1948, sayı : 33-35)

Samivel

KUYRUKLU PİYANO ADASI

– Benim ismim ağabey, Timotheè'dir. Ama herkes bana "Tim" der. 36 senesinde Portland'dan Plata'ya çimento yüklemiştik. Oradan da başka şeyler alıp geriye dönecektik. Biz Plata'ya vardığımız zaman kaptan bir telgraf aldı. Bulunduğun yerde kal, gemicileri falan sav, diye. Herhalde vapur kumpanyası topu atmak üzere olacaktı. Kaldık mı sana işsiz. Bereket versin ki aylıklarımı almış, üstelik bir de prim toka etmişlerdi. Gel keyfim gel! Limanda veryansın ediyordum. Bu böyle, iki hergele Şilili bana musallat oluncaya kadar sürdü gitti. O iki it bozuntusu, inşallah gebermişlerdir; şimdiye kadar pokerde bütün paramı aldılar. Cebimde bıraka bıraka dört-beş banknot bırakmışlardı. Dört-beş banknotla üç gün ya geçirilir, ya geçirilmez. Allahımdan talihim açıkmış. İkinci gün iş buldum, tabii ateşçi olarak. Gemiye yerleştik. Gemimizin ismi "Villa del Pilar"dı. Uzun, dört-beş ay sürecek bir devriâlem seyatine çıkıyorduk. Bana vız gelir Şuraya buraya değil de, dünyayı dolaşmaya imiş. Ne olacaktı? Hiçbir

yerde yanacak hasırım yoktu ki üzüleyim. Ha orası, ha burası. Tütünle kadın her memlekette vardır. Mesele de yoktur.

Gemimiz beş bin tonluk, oldukça sağlam ve güzel bir gemi idi. İçi bir de süslü ki görülmeye değer! Her taraf yaldız, her taraf resim, her yer halı, her kamarada da bir, nihayet iki yatak... Yine her kamaranın hususi banyosu var. Yolcular her gün bir defa mutlaka yıkanırlar. Bir defa dediğime bakma, gün olur üç defa yıkanan olurdu. Tayfanın bir kısmının vazifesi ortalığı silip süpürmek, tunçları, bakırları parlatmaktan başka bir şey değildi. Bir düzine de fazla uşak, berberler, kunduracılar, on beş kişilik zenci caz takımı... Ne bileyim, daha neler de neler... Bu gemi bütün sene dünyayı dolaşmakla vakit geçirirmiş. Ben tayfa yazıldığım zaman Groenland'da imiş, şimdi Kanada'ya uğramış, bir sürü milyarder yükü almıştı. Bulunduğum limandan da bir hayli milyoner topladı. Denize açıldık. Hepsi baştan aşağı banknot içinde yüzen insanlardı. Koltuklara kurulur, altın kösteklerini parmakları ile çevirir, bilmem neredeki madenlerinden, Afrika'daki kauçuklarından, Asya'daki depolarından söz açar, Buenos-Aires'te Frigo piyasasından bahsederlerdi. Onları bütün gün dinleyemezdik. Ama akşamları hava almaya çıktığımız zaman onlara bakar, ağızlarındaki tanesi iki papellik yaprak sigaralarını ne zaman atacaklar da kimse görmeden alacağız diye beklerdik.

Bir ekim sabahı demir aldık. İlk iskelemiz Town Burnu oldu. Sonra Tonanorive'ye uğradık. Ondan sonra ver elini. Bombay. Bombay'da on

beş gün durduk. Milyonerler şehrin gezilip görülecek yerlerini gidip gördüler, vapura döndükleri zaman ellerindeki kırmızı, yeşil, sarı karışık renkli taşlar, bir şeye yaramaz hançerler, bir sürü hırdavattı. Benim param olsa onların aldıklarına bir dolar bile vermezdim, bilirdim paramı nasıl harcayacağımı ben. Ne enayi şu milyonerler be! Ne ise!.. Singapur'dan sonra bir deniz yaptı. Kimse burnunu kanapesinden dışarıya uzatamadı; milyonerlerden tabii. O pencere senin, bu pencere benim koşup durdular. Ne yedilerse fora ettiler denize. Biz tayfaları adamakıllı deniz tuttu ama geminin beyaz bluzlu doktoru bir defacık olsun gözükmedi. İçimizde öyle hastalananlar oldu ki bir ara topumuzun gebereceğini, yarına çıkamayacağımızı düşündüm.

Gemi fırtınaya iyi göğüs gerdi. Kaptan da tahminimden başka türlü çıktı. Bu kadar lüks eşya taşıyan bir geminin kaptanı bu kadar iyi denizci olsun... Bali Adası'nda bir on gün dinlendiler. Aralık ortalarında Büyük Okyanus'un sakin ve sıcak sularına girdik. Öyle de bir sıcaktı ki... Geminin uşakları da aşağıda makine dairesinde insan var mı, yok mu düşünmüyorlar, hava deliklerini rüzgâra karşı döndürmüyorlar mıydı, aman Allahım yanıyorduk aşağıda.

Bir ara, bir takımadaların önünde geminin süratini kesmiştik. Şöyle yüz metre açıktan geçiyorduk. Karada binlerce hakiki vahşi vardı. Kumsal boyunca deli gibi koşuyorlardı. Ellerindeki okları, yayları, sopaları fırlatıp fırlatıp atıyorlardı. Güvertedeki sultanları görmeli idiniz. "Aman"lar, "ay"lar, "ah"ların bini bir para idi. İş-

te böylece yol alıyorduk. Şimdiye kadar seyahat hiç de fena geçmemişti. Ama sonu biçimsiz kaçtı. Tonga açıklarında üzerimize bir tayfun yüklendi mi sana... Zaten üç gündür barometre durmadan düşmekte idi. Kaptan da herhalde böyle bir şey bekliyormuş olacak. Ama iyi kaptanlar da hep böyledir. Tehlikeyi göze alır. Karşı koymak isterler. Fakat baktı ki barometre Beyazıt Kulesi'nden insan düşer gibi düşmekte, geminin rotasını Tahiti'lere doğru çevirdi. Apia Burnu'nda bir liman bulacağını umuyordu. Fakat geç kalmıştı!

Bir uçlama yandan bize çarptı. Gemi başladı çalkalanmaya. Sonra başladı mı bir rüzgâr deli gibi esmeye. Öylesine denizle hava birbirine karıştı ki lakırdı işitmenin mümkünü yok. Ayağımızın altından geminin sacları muz kabuğu gibi kayıyordu. Kimbilir yukarısı nasıldı artık siz bir düşünün.

Her dakika "stop", her dakika "son süratle ileri. Geminin makineleri nerede ise yerinden uğrayacaklar. Tepedeki hava deliklerinden de buz gibi bir su insanın belinin ortasına, beynine düşer mi sana... Kaptan cesur mu cesur. Ayakta rüzgâra karşı kale gibi durmuş, oraya buraya tam yerinde emirler veriyor. Veriyor, faydası da görülüyor ama, tam bu sırada felaketlerin en büyüğü de gelmekte gecikmiyor. Pervane, bir dalgada başladı başa dönmeye. Bu sırada pervaneyi tutan ağaç da sıkışmaz mı? Artık makineler işlemiyordu. İşlese ağaç kırılacak, pervane işe yaramayacak. İşlemese bir türlü. Buhar her taraftan kaçmaya başladı.

Bir zaman sonra artık gemi idare edilemi-

yordu. Başladı mantar gibi çalkalanmaya. Sağa döndü, sola döndü. En sonunda rüzgârların istikametine baş verdi. Koyuldu bir tarafa doğru akıp gitmeye. Ama rüzgâr gemiden kimbilir kaç defa daha hızlı gidiyordu ki kıçtan alıyor, baştan götürüyordu. Geminin güvertesinde hemen hiçbir şey kalmamış, almış gitmişti. Böyle saatlerce gittik. Kaptan emir vermiş, hepimiz cankurtaranları takmış bekleşiyorduk. Çünkü yapacak başka hiçbir şey kalmamıştı. Gemidekilerin kimi deli, kimi sersemdi. Hele bir kadın vardı. Şişman bir şeydi. Eline Java'da satın aldığı tahtadan bir Buda heykeli almıştı. Onu oynatıyor, gülüyor, tükürüyordu. Nihayet adamın biri gelip kendisini üçbeş defa tokatlayıncaya kadar böyle yaptı. Onuncu tokatta kendine gelebildi.

En sonunda ötekilerden daha müthiş bir dalga gemiyi çatır çatır öttürdü. Gemininse fazla tahammülü kalmamıştı. Kendimi suda buldum. Başladım kulaç atmaya. Bir ara kafamda bir ağırlık hissettim. Kendimi kaybetmişim. Uyandığım zaman bir adanın sahilinde idim.

Gözümü açtım ki başım kurşunla doldurulmuş gibi, sol dizimde bir korkunç sızı var ki bar bar bağıracağım geliyor. Eğilip bakıyorum. Deniz suyuyla tertemiz olmuş, kocaman bir bıçak yarası. Herhalde kabuklu bir deniz hayvanının kabuğu kesmiş olacak. Ama bundan başka bir şeyim yok. Turp gibiyim. Kafamı bir-iki sallıyorum, sanki kurşunlar dökülüyor. Bacağımın acısı da bayağı azalıyor.

Etrafıma bakıyorum. Gözümün alabildiğince bir kumsaldayım. Kumlar da kazan gibi kay-

nıyor, sıcak mı sıcak. Arkamda sıra sıra hindistancevizi ağaçları. Kimi yerinden sökülmüş, kimi kırılmış. Tayfunun gelip geçtiğini bunlardan başka belli edecek hiçbir alamet yok. Su ayna gibi. Deniz dümdüz, sahra gibi. Ne bir ses, ne bir yelkenli. Üstünde bulunduğum adada çıt yok. Büyük Okyanus'un bu taraflarında hâli adadan başka ne olabilir ki. Düşünüyorum da haritada bu civarlarda düşebileceğim bellibaşlı hiçbir ada yok. Başım yine ağırlaşıyor. Hay anasını! Gebereceğim be! Ne oluyor bu kafama? Bereket versin tam bu sırada burnumdan bir kan boşandı da rahat edebildim. Sonra kalktım. Adanın içine doğru topallaya topallaya yürümeye başladım. Yerler ağaç kabuğu, hindistancevizi dolu. Ama hiçbirisi olmamış, daha ham. Her taraf midye, deniz kestanesi, kabuklu deniz hayvanı içinde. Ye yiyebildiğin kadar. Bir çeyrek ya yürüdüm ya yürümedim. Bembeyaz birtakım kayalıkların önüne gelmiştim. Bu beyaz kayalıklara hafif hafif dalgalar çarpıyordu. Ötelerde yine aynı cinsten kayalar gözüküyordu. Demek ki zavallı gemimiz bunlardan birine bindirmiş, parçalanmıştı. Etrafı dikkatle gözden geçirdim. Hiçbir gemi enkazına rastlamadım. Kumların üstünde de bir geminin şuralarda beş on saat evvel bir kazaya uğradığını belli edecek ufacık bir işaret görmedim. Hiç olmazsa nerede bulunduğumu bilsem?.. Ne gezer! Bütün gece rüzgârın estiği tarafa akıp gitmiştik. Biz ne tarafa gidiyorduk. Pago Körfezi ile Tahiti taraflarına doğru. Bir şimal rüzgârı esiyordu. Gemimizi demek şimali şarki istikametinde sürüklemiş

olacaktı. Büyük Okyanus'un bu taraflarında küçük küçük binlerce ada vardır. Çoğu da gayri meskûn adalardı.

Şu bulunduğum ada ise hepsinden daha kötüsü olmalı. Çünkü bu bir mercan adasından başka bir şey değildi. Denizden ancak üç-dört metre kadar yüksekti. Doğru yürünürse muhakkak mercan adalarına has ortada bir göl parçası bulunacaktı. Mercan adaları sığ bir kayalığın etrafını alırlar. Bir daire şeklindedirler. Ortalarında sığ bir deniz parçası göl gibi kalır. Bunun böyle olduğunu iyice tahkik için yola çıkmak üzere idim ki baktım kumların üzerinde taze ayak izleri. Sevinmedim dersem ayıp! Hem de pek sevindim. Bu tarafların adalarındaki yerliler iyi insanlar olur, biliyordum. O kadar vahşi değillerdir. Bu suretle hiç olmazsa insan yüzü görür, nerede olduğumu anlayabilirdim. Bir tek insan olsa yine bir şeydir. Yapayalnız, elinde bıçak bile bulunmadan hâli bir adada oturmak, hele akşam da basınca... Allah korusun! Başladım izi takibe. Bacağım yeniden kanamaya, sızlamaya başladı. Yürü baba yürü, nihayet bir dönemeçte izlerin sahibini gördüm. Sulara eğilmiş bakıp duruyordu. "Hey!" diye bağırdım. Benden ancak otuz metre ilerde idi. Bütün vücuduyla döndü baktı. Yuvarlak yuvarlak gözleri vardı. Deli gibi bana koşacağına aptal herif, ne yaptı bilir misin? Sersem herif başladı mı kaçmaya... Hemen arkasından ben de seğirttim. Yakalamak zor olmadı çünkü koşmasını bilmiyor, kumların içinde ördek gibi çırpınıyordu. Yakalanınca silkindi. İkimiz birden kumların üstüne düştük. Nihayet anlayabildi de;

– Kimsiniz siz efendi? dedi.

– Herhalde Papa hazretleri değilim. İsmim Scarburung. Scarburung hanedanının en bedbahtı şu aralık.

Hemen oturup maceramı anlattım. Meğer onun macerası da benimkinin aynı değil miymiş? Yüzme bilmediği halde bu adaya sağ salim ayak bastığına bir türlü aklı ermiyordu.

– Demek siz ve Villa del Pilar'da idiniz? dedi.

– Evet orada. Aşağı kabinlerde idim, dedim.

– Tanıştığıma çok memnun oldum efendim, dedi. Bendeniz Casimir Trucanowski.

Ben "ya" diyordum. O ilave ediyor. "Piyanist!" der demez hatırlıyorum. "Gemide piyano çalan sizdiniz demek?" Sözümü tasdik ediyor, evet diyor. Gemideki zencilerden işitmiştim, piyano çalan çok büyük beynelmilel bir artisttir diye. Zenciler "Fevkalade, fevkalade!" diyorlardı. Dünya turnesine çıkmışmış.

– Eh Mösyö Machinowski, diyorum şaka olsun diye, maalesef burada piyanonuz geçmez.

Adam birdenbire yerinden fırladı ve bana;

– Mösyö Scarburung, dedi, sanat her yerde geçer, bunu bilmiş olun. Sanata her yerde hürmet etmek lazımdır

Pekâlâ! Pekâlâ! Bana ne birader! Kalkıp da münakaşa edecek değilim ya! Plaj boyunca hem yürüyor, hem konuşuyorduk. Hani doğrusu görülmeye değer bir vaziyette idik. Ben kalın çadır bezinden yırtılmış, kan içinde bir pantolon ayağımda, o üstüne Çin yazıları yazılmış ipek bir pijama içinde, belinde cankurtaran simidi.

– Peki şu simidi ne diye çıkarmıyorsunuz belinizden?

Çıkaramıyormuş zavallı, düğüm olmuş ipleri de bir türlü çözememiş. Hemen işe koyulup bağları koparıyorum. Rahatlıyor. Ellerine bakıyorum. Sanki neden bu bağları koparamamış der gibi bakıyorum ki sahihten acayip uzun parmaklar, camdanmış gibi parlak, ince eller. Tevekkeli değil. Bu simidin iplerini koparamamış. Koparmaya da iyi ki kalkmamış, çat diye kırılırdı zavallı eller!..

Dikkatle adayı keşfe çalışıyordum. Bizden başka kimseler yok. Ötekiler herhalde başka yerlere düşmüş olamazlar. Yoksa köpekbalıklarının midesinde mi misafirler? Adaya gelince, beş kilometre muhitinde var yok. At nalı gibi bir şey. Ortasındaki dar bir delikten adanın içine sel gibi sular girip çıkıyor. Ortada bir gölcük, kenarlarda ağaçlar. Şöyle iki-üç saat içinde her tarafı karış karış gezdim. Norfolk hapishanesinden daha mükemmel, daha içinden çıkılamaz bir yere düşmüş, kuyruğu kıstırmış kalmıştık.

Ertesi gün adanın her tarafını cebimiz gibi biliyorduk. Sevinecek yalnız bir şey vardı: Aç kalmayacaktık. Belki elli cins hindistancevizi ağacı vardı. Muzlar da caba. Balık desen adanın ortasındaki gölcükte kaynaşıyordu. Kabuklu deniz hayvanları ise elini uzatsan ellisi... Gölcüğün suları öyle berrak, öyle de sığ ki. Hemen bir dalsan yüz balıkla suyun yüzüne çıkarsın gibisine geliyordu adama. O taraklar, deniz yelpazeleri, o deniz kestaneleri, o midyeler, o ıstakozlar, böcekler, pavuryalar.

Bütün bu bolluğa ve kolaylığa rağmen bunları yakalamak en mühim mesele idi. Hani iğne, hani olta, hani ağ? Hadi diyelim ki bunların da yavaş yavaş çaresi düşünülür. Çiğ çiğ yenmez a bütün bu mahlukat! Hani ateş? En fenası, en can sıkanı bu ateşsizlikti.

Öteki mübarek iki kuru ağaç parçasını birbirine sürterek ateş yakıldığını kitaplarda okumuş, bana tavsiye ediyordu. Sürt baba sürt! Allah seni inandırsın sürtmekten şu demir gibi kolumda kuvvet kalmadı. Su içinde kaldım. Mübarek ne dese beğenirsin.

– Kâfi derecede birbirine dokunduruyor musunuz, demez mi?

– Buyurun, biraz da siz tecrübe edin! dedim.

– Ben mi? Fakat, fakat aziz dostum, siz de biliyorsunuz ki benim kollarım bu işe müsait değildir. Bu iş benim iktidarım haricinde aziz Cuma, demez mi?

Hani hakkı vardı. Ben ömrümde bu kadar sıskasına rastlamamıştım. İskelet gibiydi herif. Göğüs kemikleri keza tarak! Alabildiğine uzayan yumru yumru bir burun, bir alın... Öyle çirkin herif ki evlere şenlik! Akşamları anlattığı hikâyeleri dinlesek, sanırdın ki herif dünya güzeli; vurulmayan karı kalmamış kendisine. Ağzı tükürük içinde kalır;

– Bu sanatımın bana bahşettiği bir mevhibedir... demez miydi, deli olurdum. Devam ederdi:

– Mesela siz, derdi, şu adalelerinizle ne yapabilirsiniz kadınlara karşı? Sizi görmeden geçer giderler. Ben musikişinasım. Üstelik de meşhur, çok meşhur... Onlar bana yalnızca ismimi bile

söylemezler, "Musikişinas... derlerdi. Anlayabiliyor musun dostum? Kavrayabiliyor musun söylediklerimi? Anlamasan da zararı yok, dinle: Kadınlar musikiden çok hoşlanırlar, azizim. Ben onlara piyanomla neler söylemem. Ben efendim, piyanoyla onların kalplerine hitap ederim...

Bu çeşit bin bir lafla dolu idi. Atar tutardı. Daha neler söylerdi. Vallahi beceremiyorum ki. Ama ağzı bir defa açıldı mı susmak nedir bilmezdi. Maceraları ise bitmez tükenmezdi. Esnediğimi görünce hemen rotayı değiştirir, başlardı seyahatlerinden, gördüğü, yaşadığı insanlardan, ziyafetlerden söz açmaya.. Ne baronlar, ne kontlar, ne padişahlarla yemek yemiş, yemek sonunda onlar kendisinin omuzuna, o onların omuzuna vurmuştu. Ben ağzım bir karış açık dinlerdim. Bana ne, kiminle yemek yerse yesin, be birader! Ama yarı çıplak, incili pırlantalı, mis kokulu konteslerden bahse başlayınca doğrusu bu herifi seçtikleri için ifrit kesilirdim.

Böylece bir hafta kadar geçti geçmedi. Beyimiz akşama kadar kumsalda geziniyor, kendi tabiriyle dalgaların senfonisini dinliyor, yahut da mercan adasının durgun gölcüğünde mercanların nasıl birbiri üstüne yığıldığını seyrediyor, bense bütün işleri yalnız başıma becermeye çalışıyordum. Kafarnı yora yora, nihayet ateş yakmanın çaresini yine ben buldum. Tahtaları birbirine sürtmekle bu iş olacak gibi değildi. Seyahatlerimin birinde Fidji'de "ateş yayı" diye bir alet görmüştüm. O hatırıma geldi. Bu alet yay şeklinde yapılmıştı. Ortasında bir sopa vardı. Bu sopaya bir ip geçiriliyor, altına da bir tahta konuyordu.

İpi çekince sopa dönmeye başlıyor, alttaki tahtaya sürte sürte nihayet kenarlara konmuş bir-iki kav veyahut ince kurumuş yosun parçası ateş alıyordu.

Ağaç köklerinden bin bir zahmetle kuvvetlice bir ip örebildim. Ondan ötesi kolaydı ama her dönüşte ipi kaçırıyor, yüz defa sarmak mecburiyeti hasıl oluyor, nihayet o zamana kadar dönen sopanın yaptığı sıcaklık soğuyordu. Nihayet çalışa çalışa elim alıştı da ipi kaçırmamaya başladım, sonunda muvaffak oldum. Kuru yosun parçaları, ter burnumdan akarken tutuşuverdiler.

Bizim Casimir, ateş yakmaya muvaffak olduğumu görünce sevincinden yerinden uğradı. Çığlık çığlığa haykırdı. Çoktan beri hindistancevizi yemeden usanmış olacaktı.

Ateş yakmakla iş bitmemişti ki... Yine bizim musikiden anlayamayan kafa düşünmeye başladı. Bir olta nasıl yapacağım diye gece uykularım kaçtı. Nihayet onun da çaresini buldum. Nerede görmüştüm bilmem. Herhalde yine bir Çin seyahatinde olacak. Bir dükkânda sedeften oltalar görmüştüm. Yapar mıyım yaparım dedim. Tam on dört saat çalıştım. Ama bir de olta iğnesi yaptım, görmeye değer.

Mercan adasının gölcüğünde yüzen iki metre boyunda levrekler vardı. Baktım bu balıklar ahtapotlara düşkün. Taktım iğneye bir ahtapot, salıverdim oltayı. Beyimiz kıyıdan;

– Azizim siz hakikaten bulunmaz bir adamsınız, diyordu. Bravo Vandredi.* Dostum Cuma,

*) Vandredi (Cuma), Robinson'un ıssız adada arkadaş olduğu vahşi.

haydi bakalım. İlk tuttuğumuz balığı görmek için sabırsızlıkla sizi bekliyorum.

Yine mi Cuma? Bu kaçıncı oluyor. Belki sabahtan beri yüz defa beni Cuma diye çağırdı. Bu da ne demek oluyordu? "Cuma! Cuma! Cuma!" Neden böyle çağırır bilmem. Canım sıkıldı. Gözünün ta ortasına baktım.

– Bana bak hemşerim, dedim... Kulağını temizle de beni iyi dinle. İsmim Tim'dir. Tim Scarbourough! S,c,a,r,b,o,u,r,o,u,g,h... Anladın mı? Weston şehrinin Dorchester nahiyesinden Scarbourough oğullarındanım, anlaşıldı mı? Beni böyle cuma, cumartesi, pazar, pazartesi diye çağırırsan bir daha, bak karışmam. Babam kulağıma ne isim bağırdı ise beni öyle çağıracaksın, anlaşıldı mı? Sonra bir şey daha var: Ben gidip balık tutacağım, pişireceğim, önüne koyacağım. Sen oturup gün boyunca parmaklarını çıtlatacağını sanıyorsan aldanıyorsun. Artık bu yeter. Ben senin için daha fazla çalışamam. Ben şimdi kalkıp balık tutmaya gideceğim. Sen de kalkacaksın. Ne kadar çalı çırpı bulursan buraya getireceksin. Yok böyle yapmayıp da ayıbalığının yakaladığı pavurya gibi gözlerini faltaşı gibi açmış ne yapıyorum diye bana bakmaya devam edersen benden paso arkadaş. Bu benim işime gelmez.

– Vay Cum... Pardon Scarbourough, dedi. Fakat siz de bilirsiniz ki bir musikişinas, bilhassa bir piyano artisti ellerini gayet iyi kullanmaya mecburdur. Hem ben zaten...

Artık deli gibi olmuştum:

– Bana bak! Ne musikişinası be! Müzisyen

ne oluyormuş? Sen burada ne musikisi çalıyorsun. Yoksa bizim kunduraların mı müzisyenisin efendi? Bir defa bak şu kendine. Şu haline bak! Burada senin çalgın malgın para eder mi? Var mı bir bıçağın? Göreyim seni o zaman. Senin bütün çalgıların burada, bu mercan adasında beş para etmezler arkadaş. Sen şimdi numaraları bırak, çeneni kapa. Odun aramaya bak. Yoksa halin dumandır ha!

Artık onun ne yaptığını, ne söylediğini bilmem. Sırtımı döndüm. Sahile doğru yürüdüm. Kumsala vardım ki bir de ne göreyim? Kocaman bir sandık! Evet dostum. Kocaman bir sandık. Yarısı kumlara gömülü koskocaman bir sandık. Herhalde geceleyin deniz yükseldiği zaman getirmiş olacak. Bakalım nedir diye koşa koşa sandığın yanına vardım. Gayet muhkem tahta ile kaplı bir şey ama nedir? Tahtalar da öyle sıkı çivilenmiş ki aralayabilirsen arala. Bir tarafı hafifçe ezilmiş ama altta bir de çinkodan mahfazası var.

Ne ise bu kırık yerin tahtalarını söküyorum. Meraktan nerede ise deli olacağım. Çinkoyu da taşla falan yırtıyorum, koparıyorum. Altından parlak bir şey çıkıyor, yumrukluyorum. "Dan, dan, dan... diye ses çıkarıyor. Bir daha bir daha vuruyorum. "Dan, dan!.. Don, don!.. kilise çanı gibi sesleniyor.

Tabii bu sesler acayibime gidiyor, meraktan da çatlayacağım. Deniz de neredeyse yükselmeye başlayacak. Gerisin geriye dönüp bizim saygıdeğer zatı aramaya koşuyorum. Yardım etsin de şu sandığı biraz daha kenara çekelim diye, arıyorum adamı. Arkamdan seke seke geliyor. Bir ta-

raftan da bundan tabii bir şey olamayacağını, her kazada içinde kurşunlar, bıçaklar, çatallar, tabaklar bulunan bir sandık bulmak âdet olduğunu, güneş gözlükleri ve bir de tam elli ciltlik ansiklopedi bulmak lazım geldiğini söyleyip duruyor.

Fakat tam sandığın yanına geldiğimiz zaman yüzü değişiyor. Gözlerini açıp açıp kapıyor, siliyor, yine açıyor, yine kapıyor. En sonunda deliler gibi sandığa doğru koşarken haykırıyor:

– Piyanom, piyanom!

– Ne? Ne?..

– Piyanom, benim piyanom, piyanom!.. Benim zavallı, benim aziz, benim emektar piyanom!.. Görmüyor musun kaz kafalı herif! Benim piyanomu görmüyor musun? Yirmi senedir onunla beraberiz. Bir gün bile ayrılmamıştık. Benim concerto en re bemol piyanom... La süite de fiorentine piyanom... Sen ne anlarsın bundan. Ne kafa bendeki de!.. Allahım sana hamdederim. Sana şükrederim. Ah benim sevgili piyanom!..

Hemen hemen ağlar gibi idi. Bense onun bu halinden öyle sersemlemiştim ki söylediği laflardan yalnız "kaz kafalı" aklımda kalmış, bu küfürü onun boğazına tıkayıvermek kafamdan geçmiş, fakat bu garip sersem haline karşı ben de sersemlemiştim. Sandığı kıyıya çekerken bir görmeliydiniz. Nasıl itiyor, nasıl çekiyordu. İlk defa olarak bir işte bana canla başla yardım ettiğini gördüm. Bilmem siz hiç kumlara yarı gömülmüş bir kuyruklu piyanoyu sahili selamete çıkarmak için uğraştınız mı? Uğraşmadınızsa bilmezsiniz.

Anasının gözü bir iştir bu. Gülmekten kırılırsınız. Hem de adamakıllı terlersiniz.

Nihayet bin zahmetle sandığı bir hindistancevizi ağacının dibine kadar çekebildik. Üstündeki tahta ambalajı, sonra kalay örtüyü parçaladık ki ne göreyim? Sahiden kahverengi, pırıl pırıl parlak, yalnız bir tarafı hafifçe sıyrılmış şık bir masa!

Ne talih değil mi? Allah kahretsin böyle talihi!.. Düşünün ki hâli bir adadasınız. Elinize bir kuyruklu piyano geçiyor. Her şeyiniz eksik. Elinizde bir bıçak bile yok. Hani bir de silindir şapka ile iki-üç tane de diş fırçası düşmüş olsa keyfimize payan olmayacaktı. Yani adada bir duvar olsa gidip tak tak kafamı vurur parçalarım hiddetimden.

Ben hiddet ve sersemlikten sapsarı düşünürken ötekisi, masanın ötesini berisini karıştırıyor, tamirat yapıyordu. Bir ara şöyle doğrulup da ağzı sevinçten bir karış açılmış, içine bir damla bile deniz suyu girip telleri bozmadığını, piyanosunun sapasağlam olduğunu söyleyince ben dayanamadım. Yere çöküverdim. O hemen piyanonun başına geçti. Başladı paldır küldür çalmaya.

Bitirsin diye bekliyordum ama oralı bile değildi. Durmadan çalıyordu. Doğrusunu isterseniz bu işte adamakıllı mahirdi. Vay babasını! Amma da çalıyordu ha!.. Aynı zamanda bir o tarafa, bir bu tarafa gidip geliyordu elleriyle birlikte. Ben gözümle takip edemiyordum. Herifteki el, el değil yıldırımdı sanki. Bir iş gördürmek için yüz defa itip kakaladığım herif amma da eline çabuk

insanmış. Gözleri faltaşı gibi açılmış dört tarafa dönüyor, yüzü maymunlarınki gibi buruşuyor, saçları sağdan sola, soldan sağa kargalar gibi uçuşuyordu. Vallahi görülmeye seza!..

Çaldı dinledim. Çaldı dinledim. Sonunda artık yeter dedim. Dur bakalım hele biraz, çekil kenara, bakayım şu piyanoya neler var içinde.

Çünkü o çalarken ben ayağa kalkmış, yukarı kaldırdığı kapağın içinde birtakım teller, çelik parçaları, pırıl pırıl madenler görmüştüm. Bu çelik teller tam olta telleri idi. Benim işime yarardı. O maden parçalarıyla da pekâlâ şöyle bir bıçak, belki de bir balta yapmak mümkün olur, diye düşünmüştüm. Fikrimi söyleyince;

– Ne diyorsun, ne diyorsun? diye önüme dikilmez mi? Baktım ki rengi atmış, gözleri fırlamış. Aşağıdan aldım. Kendisine dostlukla anlatmaya çalıştım. Fakat herif oralı mı? Nato mermer nato kafa... Vay efendim sen misin ona akıl öğreten! Açtı ağzını, yumdu gözünü! Ne demekmiş efendim piyanosunu bozup olta yapmak... O ölmeden bu iş yapılamazmış. Ancak onun ölüsünün üzerinden geçerek piyanoya dokunulabilirmiş... Bu onun piyanosuymuş, onun piyanosu! İşitiyor mu imişim? Anlıyor mu imişim? Ona kimsecikler dokunamazmış. Beni, piyanosuna serçeparmağımla dokunmaktan menedermiş...

Bir sürü laf, bir sürü gevezelik... Bunları söylerken dişlerini gıcırdatıyor, gözlerini açıyor, ellerini beni boğacakmış gibi uzatıyordu. Hani bu sırada biraz erkeğe benzemiyor da değildi. Böyle bir serseriye ne cevap verilir. Hiç. Ben de

sesimi çıkarmadım. Sandığın çivilerini ve ince tellerini topladım. Bunlarla kısa da olsa oltamı yapabilir, balığımı tutar, akşam yemeğimi hazırlayabilirdim. Ötesini de sonra düşünürdüm. İp, tel gibi şeyler lazım olursa nereden tedarik edebileceğimi biliyordum şimdi ya, mesele kalmamıştı. İcabettiği zaman gelir alırdım...

Yürüdüm gittim balık tutmaya. Daha ilk oltada bir mercan yakaladım. Kestim. Bir değneğin ucuna geçirdim, güzelce bir kızarttım. Mis gibi koktu. Yedi günden beri sıcak, kızarmış bir şey yemeyen adama şişte mercan balığının tadının nasıl gelebileceğini bir düşünün! Keyfimi ona göre hesaplayın.

Ben tam balığın kılçığında kalan etleri temizlerden piyano sesi başladı. Kumsalla adanın içindeki gölcüğün arası 150-200 metreden fazla olmadığı, bir de denizden tatlı bir meltem estiği için sesi sanki yanımdaymış gibi geliyordu. Hep aynı havayı çalıyordu... Durmadan, bıkmadan yükselip alçalan bir ta, ta, ta, ta, ta... Bir Cava havası çalsa yüreğim yanmaz. Hızlı hızlı tatata, tatata...

Ben azizim kavgacı adam değilimdir. Ötemi berimi topladım. Ta uzaklara gittim. Bu sesi işitmeyim diye... Ama meltemden kaçmaya imkân yok. Ben kaçtıkça o peşimde, deli olmak işten değil. Tatata ta...

Bir aralık sesi kesildi. Oh! Nihayet elhamdülillah! dememe vakit kalmadı. Yeniden bütün hızıyla başlamaz mı? Hem de biraz evvelkinden bir misli fazlasına... Artık bu kadarına kimse tahammül edemezdi.

Koşup, bizim Casimir'i yakalıyorum. Dut silker gibi silkeliyorum. Yüzüne haykırıyorum:

– Bana bak Toucaski, şunu o limon kabuğu kafana iyice yerleştir ki burası bir hâli adadır. Anladın mı? Hâli ada. Bir hâli adada da rahat rahat kafa dinlenmezse nerede dinlenir bilmem? Bugünlük şu Allahın belası makineyi sustur. Susturmazsan hem onu hem seni tuz buz ederim, anlaşıldı mı?

Herhalde söylediklerimi iyice anlamış olacak ki bana bir bakış baktı. Hani Allah sizi inandırsın, bu kadar kızgın olmasaydım, korkardım. Vay anasını!.. Herifçioğlu kinlenmiş deve gibi bakıyordu. Hani o bakışlar kurşundan olsaydı, alimallah delik deşik ederdi beni. Ama bereket versin ki ben de deli gibi olmuştum. Bir laf etse herifin leşini serecektim. O da benim hiddetimden korkmuştu herhalde ki baktım sindi. Fena fena bakmayı ihmal etmeden sandığının kapağını kapadı.

Geceyi sakin geçirdik. Ertesi gün, daha ertesi gün de gürültüsüz geçti. Ne piyanodan, ne de kaçık sahibinden ses sada çıkmadı. Nihayet bana ne idi. Ben pılımı pırtımı toplamış, gölcüğün öteki tarafına geçmiş, avlanıyor, çalışıyordum, bir dakika boş vaktim yoktu. O kendi kendine ne halt karıştırırsa karıştırsın, beni alâkadar etmez. Mademki gelip de benimle baraber iş görmüyor, ne hali varsa görsün. Ama iki gündür ne yiyip ne içti diye meraklanmadım da değil. O beceriksizlikle ne balık tutabilir ne de on beş metre yüksekliğe tırmanıp hindistancevizi koparabilirdi.

Ne yapayım? Bana ne? Nihayet kendi bileceği şey. Doğru değil mi beyim? Ben akşama kadar gölcükte avlanıyordum. Hem de balık tutarak. Her atışta bir tane çekiyordum. Ne balıklar vardı: Lipuslar, güneş balıklarının enva'ı, taş balıkları, lapinler, vatoslar, dülger balıkları. Hele bir yaldızlı, yeşil mavi papağan balıkları vardı ki lezzetinden insan parmağını yerdi. Gölcüğün sanki, berrak sularında sürü halinde geziyorlar. Birbirlerini kovalıyorlar, durup dinleniyorlar, kaçışıyorlar, ağır ağır kanatlarını açarak tayyareler gibi süzülüyorlardı. Sonra bazen, bir gürültü kopuyor. Gürültü dediğime aldanmayın, sessiz bir kargaşalık oluyor, ortada hiçbir balık gözükmüyordu. Bu sırada kocaman bir köpekbalığı yıldırım hızıyla suyun içinde dolaşmaya başlıyordu. İnsan bu muhteşem köpekbalığına bakıp Buenos-Aires yüksek sosyetesine mensup hanımlardan bir-ikisinin midesinde olduğunu düşününce garip bir şeyler duyuyordu.

Akşamüstü tuttuğum balıklardan birkaçını kızartırken aklıma geldi. Ne diye mükemmel bir ıskara yapıp rahat rahat balık pişirmek varken elimi yaka yaka kızartıyordum? Piyanonun içindeki kalın teller işimi pekâlâ görebilirler. Bir kısmıyla da köpekbalığı için olta yaparım.

Öteki garip kuşu da merak etmiyor değildim. İki gündür ne halt karıştırmıştı. Sesi sadası çıkmamıştı. Kendisini bıraktığım deniz kenarına doğru yola çıktım. Uzaktan piyanoyu gördüm. Önünde kimsecikler yoktu. İşim kolaylaşıyor, diye düşündüm. Biraz ilerleyince baktım bizimki kumsalda gezinip duruyor. Bilin bakalım ne yapı-

yordu? Siz bir dolar koyun, ben yüz dolar koyayım. Ne yaptığını bilmenize imkân yoktur. Hani küçük çocuklar çamurdan pastalar filan yaparlar. İlkönce öyle bir haltlar karıştırıyor sandım. Yaklaşınca baktım ki kumun üstüne garip resimler, çizgiler çizer Kumun üstüne uzun bir çizgi çizmiş. Altına birtakım çizgiler daha. Bu çizgilerin üstüne bazen diklemesine, bazen yanlamasına kabuklu deniz hayvanları koymuş, onların arasına koyduğu ölü kaşalot dişleri ve boş şeytanmineleriyle oynuyor ve ağzıyla da bir şeyler mırıldanıyor. Sonra birdenbire durup kanlı, sarhoş gözleriyle uzun uzun yaptıklarına bakıyor ve başlıyor elleriyle birtakım havayı döver gibi hareketler yapmaya: Bir, iki, üç, dört... Bir, iki, üç, dört! Yeniden beş-on şeytanminaresi! Keçileri adamakıllı kaçırdığına hiç şüphem kalmadı.

Artık onunla uğraşmakta hiçbir fayda görmedim. Beni fark etmedi bile. Hemen piyanoya doğru yürüdüm. Beş-on tane tel söktüm. Ötekileri, işime yaramayanları koca bebek oynasın diye bıraktım. Ancak bir ıskaralık, on, on beş kulaç oltaya yetişecek kadar tel aldım. Herife yine acıdım da öte yanını geberinceye kadar oyuncağıyla oynasın diye bıraktım. Nasıl olsa açlıktan ve delilikten geberip gidecekti. Onunla uğraşmaya değmezdi. Gidip adanın öteki kıyısında kulübemi kuracaktım.

Fakat şu yaptığı şeyleri yakından görmek hevesine kapıldım. Öksürerekten yanına beş adım kalıncaya kadar yaklaştım. Oynadığı oyuna o kadar dalmıştı ki benim yaklaştığımın farkında bile olmadı. Hatta bir defasında dimdik yüzüme

baktı ama iyine beni görmedi. Durmadan, ellerini ve ağzını oynatarak havada bir şeyler avlar, bir şeyler toplar gibiydi. İşte yine başladı şeytanminarelerini çizgilerin ötesine berisine serpiştirmeye. Öylesine hızlı hızlı şeytanminarelerini çizgilerin üstüne koyuyordu ki şaşkın seyrediyordum. Sonunda geldi ta ayaklarımın arasına kadar, çünkü ben çizgilerin üstünde idim. Kafası apışlarımın arasına girince çekileyim dedim. Kazara çarptım herifçioğluna, koyduğu şeytanminarelerinin üstüne kıç üstü düşüverdi. Aptal aptal bana bakıyor, ben de şu yaptıklarından bahsetmemek için bilmem neler söylüyordum. O sözümü kesti. Başladı şarkı söylemeye... Evet... Tuhaf bir şeyler söylemeye... La la sol... Haykırıyor: La la sol. Sonra deli gibi yine kafasını sıkıyor, sıkıyor:

– Aman Allahım, kaybettim. Ahengi kaybettim. Ahengimi kaybettim. Hatırlayamıyorum Allahım. Kaybettim, kaybettim. Bu sersem herif bana kaybettirdi. Ah benim senfonim, senfonim mahvoldu, diyordu.

Pis, yağlı, uzun saçlarını yoluyor, tepiniyor, haykırıyor, bir taraftan da bütün sesiyle "la la sol!" diye bağırıyordu.

Birden delicesine piyanoya doğru koştu. Başladı vurmaya. Daha iki-üç defa vurur vurmaz, "Eyvah!" diye haykırdı. O cilalı masanın kapağını kaldırıp içine bakmadan nasıl da anlamıştı benim bir-iki tel koparıp aldığımı, hâlâ şaşarım. Sendeleye sendeleye bana doğru yürüdü. Yüzü bembeyaz kesilmişti. Bir damla kan yoktu. Kireç gibi beyazdı. Suratı da öyle korkunç, ağzı da öyle ya-

na kaçmıştı ki hani hafifçe korkmadım desem, yalan.

– Siz mi yaptınız bu işi? Söyleyin, dedi.

– Şey... Evet! Bir ıskara lazım oldu da! Bilirsiniz ya ıskara ne demek? Canım ne var bunun için de bu kadar üzülecek...

Kancık herif sözümü bitirmeye vakit bırakmadı ki. Birdenbire vallahi en aşağı iki kilo ağırlığında her tarafı bıçak gibi keskin bir mercan kayası kaptığı gibi, "Aman ne yapıyorsun?" demeye vakit kalmadan, halinden hiç ümit edilmedik bir kuvvet ve hızla ta suratıma fırlatmaz mı? Yüzüm gözüm kan içinde, yarı nakavt olmuş bir vaziyette kapaklandım. Üzerime şimşek gibi atıldı. Başladı tırmalamaya, ısırmaya. Bir aralık nasıl oldu bilmem, can havliyle bir dirseğimin üzerinde kalkınabildim. Boğazı elime geçti. Yakaladım. Bir daha bırakmadım. Boğuk boğuk sesler çıkarıyor, bir taraftan da hayalarıma hayalarıma tekme sallıyordu. Sonra yavaş yavaş tekmeler hafifledi. Eli ayağı gerildi. Altımda yumuşayıverdi. Bunun üzerine ellerimi gevşettim. Yüzüne bakmamak için sırtımı çevirdim. Bitkin, halsiz öteki tarafa yuvarlandım.

O vaziyette ne kadar kaldığımı bilmiyorum. Cezir zamanı uyanmışım. Su ayaklarıma kadar gelmişti. Gökyüzünde yuvarlak, koskocaman bir ay vardı. Denizin suları onun yaptığı çizgileri yalıyor, bozuyordu. Çizgilerin üzerindeki şeytanmineareleri oradan oraya, dalgaların elinde oynaşıyorlardı. Yanımdaki kütük gibi sessiz yatıyordu. Sırtüstü, gözleri ve ağzı birer karış açık. En korkuncu dili de bir sandviç gibi dışarı çıkmıştı.

Sonra birdenbire yine rüzgâr esmeye, hindistancevizi ağaçları canlı hayvanlar gibi haykırışmaya başladılar Bu arada bir başka ses de duymaya başladım. Aman yarabbi! Tüylerim diken diken olmuştu. Bu duyduğum garip sesle korkudan ödüm patlamıştı. Bu öyle mağaralardan çıkar gibi derin, inleyen, hıçkırık, iç çekme gibi bir sesti ki... Sanki karanlıklar içinde birisi ağlıyordu. Anlattıkça hâlâ o sesi duyar gibi olurum. Tabii hiçbir tarafta insan ve hayvan namına bir şeycikler yoktu. Balıklar da dilsizdir. Adada yapayalnız olduğumu, kimsecikler bulunmadığını da biliyordum. Her azam sapır sapır titriyordu. Cin, karakoncolos, cadı, hortlak hikâyeleri hatırıma gelmeye başladı.

Nihayet bin zahmetle iki ayağımın üstüne kalkabildim. Adanın en ücra, en uzak yerine kadar kaçtım. Bir müddet orada kaldım. Ses hâlâ geliyordu. Ters taraftan dönüp kulübeme sığındım. Kafamı hindistancevizi yapraklarından yaptığım yastığın altına soktum. Yarı vücudumu saran sıtmadan, yarı korkudan dişlerim birbirine çarpa çarpa, gözümü bir saniye kapamadan geceyi geçirdim...

İster inanın, ister inanmayın, bütün gece bu garip ses inim inim inledi. Öyle de acıklı, öyle de ağlamaklı bir sesti ki bağıra bağıra, hıçkıra hıçkıra ağlamamak için kendimi zor tuttum.

Sabahın ışıkları bana yeniden bir cesaret verdi. Yüzümü gözümü yıkadım. Ağır ağır sesin geceleyin geldiği tarafa doğru yürüdüm. Kumsala vardığım zaman baktım ki yükselen sular, her şeyi temizlemiş. Ne ceset, ne de onun çizdiği

çizgiler kalmıştı. Kumsal yepyeni, taptaze bu gece meydana gelmiş; sanki şimdiye kadar, istemeyerek bile olsa, bir adamın öteki adamı öldürdüğünü bu kumsal hiç görmemiş gibiydi. Sular musikişinasın ölüsünü de alıp gitmişti. Öte tarafını da şimdiye kadar çoktan köpekbalıkları tertemiz etmiş olacaklardı. Piyano da kumsalda bulunmamış olsaydı, bütün dün akşamki vakalar cereyan etmemiş de bir korkulu rüya görmüşüm sanacaktım. Fakat piyano orada idi. Ona bakarken içimde tuhaf tuhaf hisler duyuyordum.

Kumsala iyice yaklaşmıştım ki geceki sesi tekrar duydum. Ama bu sefer artık korkmadım. Güldüm. Amma da aptalmışım ha!.. Efendim dün geceki ses ne imiş biliyor musunuz? Rüzgârmış. Giriyormuş piyanonun açık kapağından, telleri titretiyormuş...

Tamam! Demek piyanonun tellerine rüzgâr vuruyormuş da inim inim inletiyormuş ha! Sen görürsün şimdi piyano! Dur biraz daha, diyerek piyanonun üstüne atıldım. Vurdum ha vurdum. Paramparça ettim. Akşama kadar onu kırmak, tellerini sökmekle uğraştım. Akşamüstü piyanoda piyano denilebilecek hiçbir şey kalmamıştı. Şimdi artık o bir tabuttan başka bir şey değildi. Ne de benziyordu bir tabuta.

Ötesini sormayın. Yerli kayıkları gelip beni buluncaya kadar işler fevkalade iyi gitti. Akşamlara kadar balık avladım. Ceviz yedim. Koştum eğlendim. Ateş yaktım, yine balık pişirdim. Balıktan usanınca kapan yapıp fare avladım. Doğrusunu isterseniz iyice temizleyip külde pişirdikten sonra yanına da adada biten birtakım patate-

se benzeyen tatlımsı kereviz gibi köklerden koyunca hiç de fena olmuyor sıçan eti. Mis gibi kokuyordu bile. Günlerce balık eti yiyip, için dışın balık kesildikten sonra sıçan ıskarası yediğiniz var mı sizin? Allah kimselere böyle günler göstermesin ama bıldırcından hiç farkı olmuyor, dersem inanın.

Sonunda kayıklarla mercan toplamak üzere birtakım yerli kafilesi geldiler. Beni de alıp götürdüler. Bunlar Fakaafo Adaları'ndan birtakım hoş insanlardı. Fakaafo'yu bilirsiniz. Union takımadalarındandır. Meğer bizi o koca tayfun umduğumdan çok daha fazla sürüklemiş. Bu adalarda yarı aç, yarı tok, Kuyruklu Piyano Adam'dan daha çok canım sıkılarak, daha bedbaht tam dört ay vapur bekledim... Dört ay sonra vapur geldi... Tahiti'lere kendimi attım.

Ne dersiniz hikâyeme? Hey gidi günler hey! Biz görüp geçirmiş adamlarız beyim. Siz bana bir konyak daha ısmarlayın da...

– Garson iki konyak daha...

(Yedigün, 13 Kasım - 18 Aralık 1948, sayı : 35-40)

POMEGA

İngiliz edebiyatının bu çok sevimli hikâyecisini İngilizler bile tanımıyorlar. Hikâyeleri büyük bir rağbet gördüğü halde, kendisini kimseye göstermeden yaşayan bu yazar hakkında pek az şey biliniyor. Fransızcaya muhtelif hikâyelerini tercüme edilmiş gördüm. Pek hoşuma gitti. Fransız okuyucusunun da alâkasını çeken yazar hakkında hikâyelerini neşreden mecmua birçok müracaatlardan sonra şu cevabı almış, merak içindeki okuyucularına bildirmişti:

"32 yaşındayım, Londra civarında doğdum. Ebeveynim köylü sınıfına mensuptur. Garip ve fantastik karakterimi çok iyi anladıkları için onlara minnettarım. Sussex civarında ufak bir bahçem, bir de küçük kulübem var. Yalnız yaşarım. Bütün sevgimi o gün göreceğim işe harcarım.

Tâbilerimin sayesinde kimi zengin, kimi fakir yaşarım. Ama sevmediğim işi de yapmaya hele şükür mecbur değilim. Tabiatım biraz mizahı sevdiği için ciddi şeylerden pek hoşlanmam. İnsanlardan kaçmam ama fazla ahbaplığı da sevmem. Bir İrlandalı atasözü, 'En iyi otlağı bulan yalnız eşektir', der. Bu sözün doğruluğuna inanmak hoşuma gider."

YEDİGÜN

O akşam potinlerim pırıl pırıl boyalı, dere içindeki çiftliğe gitmek üzere yola çıktığım zaman pek keyifli idim. Niyetim çiftlik sahibinin kızına evlenme teklif etmekti. Pek karanlık bir gecede bir defaya mahsus olmak üzere konuşmuştuk ama teklifimi reddetmeyeceğini umuyordum. Babası olacak Lustard Ağa'ya gelince, ondan vebadan kaçar gibi kaçmalı idim.

Cebimde bizim valdeden kalma iki nişan yüzüğü, bir evin tapusu, bir de uğur olsun diye taşıdığım demir tarak vardı. Bugün bu tarağımla taranmıştım. Yakama bir sarı çiğdem takmıştım. Böyle bir yere gidecek olsanız siz de benim gibi yapmaz mısınız?

Onun bütün hayat hikâyesini biliyorum. Hatta gündüz gözüyle kimseye anlatılamayacak taraflarını bile. Bizim hemşire her zaman onlara gider gelir. Hemşire de doğru söyledi mi o işin yanlışı yoktur Onu kasabanın pazarında korkunç babasıyla belki on defa görmüşümdür. İnsan zaten onu görür görmez yumuşak tabiatını da anlayıverir. Tam köy bacısıdır. Köy bacısıdır derken erkek olsa tam köy delikanlısı olurdu demeye getiriyorum. Bacı olmakla beraber öyle kütük gibi değildir. Dal gibidir dal. Al eline bük, bırak yay gibi sıçrasın. Sonra halli mi halli... Sır yüzü var çil içinde, ufacıcık şeylere gülüveren bir küçük erkek çocuk yüzü. İsme gelince zavallı ölmüş anasının canlı, keyifli kafasından nasıl doğmuşsa, tam ona göre bulup uyduruvermiştir, Allah bilir. İsmini biliyor musunuz? Olgun bir meyve gibi nadir ve güzel ismini? Hadi söyleyivereyim: Pomega.

Kuşları bedbaht tarlalardan kovmaya başla-

yabildiği günden bugüne kadar babasının emri altında, durmadan çalışmıştır Annesinin ölümünden sonra bütün yük omuzuna çökmüş, işte yirmi senedir ne bir teşekkür, ne bir harçlık yüzü görmeden, neşesiz, evin içinde ve tarlada kendini öldürürcesine çalışmıştır. Ancak üstü başı kalmadığı zaman bir elbise isteyerek başka hiçbir şey dilemeden, bizim hemşirenin düşünüşüne göre, mesut ve tatlı bir evlenme mucizesi bekleyerek yaşıyordu.

Ablam dün yine onlara gitmişti. Akşamleyin geç vakit döndü. Bana hep ondan bahsetti. Sustuğu zaman gözümün önüne onun yaşayış tarzı geliyor, ben de ne yapacağımı iyice bilmiyordum artık.

Ablam anlattıkça benim kafa da durmadan işliyordu. Şimdi artık Pomega'yı bütün vuzuhıyla gözümün önüne getirebiliyordum. İşte daha ortalık ısınmadan uyanmıştır. Ev fenerlerin ışığında bomboş gibidir. Dere içine eylül sabahının ışığı yavaş yavaş, belli belirsiz yayılmaktadır.

Pomega'ya yalnızlığın acısını hissedebilmek için bile zaman yoktur.

Çiftliğin bütün işleri onu beklemektedir. Asi süt yayıkta bir türlü kaymak haline gelemeyecek... Kesilen domuzu tuzlamak lazım, ekmek yoğurulacak, koca fırını yakmak için getirdikleri yaş odunlar kesilecek, koca çiftliğin bütün işleri onun üstünde. Ancak bir düzine delikanlının görebileceği bir işi yalnız başına Pomega görebilir mi? Tobit de var ama Tobit ne yapsın? Tobit de zavallının biri! Pomega on iki delikanlının yapacağı işi bir zavallı hizmetkâra yükler mi?

Onun sabırlı ellerindeki her iş bugün ters dönüyor Babası pazara gitmek üzere çıkarken acelesinden lambayı söndürmeden gitmiştir. Lamba volkan gibi parlamakta, parça parça isler her tarafa uçuşmaktadır İşte zavallı annesinin resmi yere düştü. Çerçevenin camı kırıldı. İşte yayıktaki süt bir türlü ikiye ayrılmıyor Doğacak çocuk nasıl gecikirse, tereyağ da üste çıkmak için öyle gecikiyor Fırın surat asıyor, ekmekler hâlâ ağır, üstleri hâlâ kızarmadı, âdeta isten karardı. Şimdi de tulumba birdenbire bozuldu, su fışkırmıyor. Damla damla düşüyor kovaya. Küçük küçük, berrak, ağır kurbağalar gibi atlıyor şu damlalar Halbuki Pomega'nın ellerini yıkaması lazım. Günde yirmi defa yıkaması lazım. Yirmi defa yıkamaktan bu eller artık ele de benzemiyor hani.

Bu tulumba işlemezse bu bulaşıklar ne olacak? Şu tabaklara bak. Şu her gün görüp yıkadığı tabaklara bak! Hiddet topuklarından tepesine doğru bir inip bir çıkınca ve tekrar inince Pomega artık kendini bir işe yaramaz hissetti. Nerede idi eski güzelliği, eski hali. Bütün bunlardan kaçıp kurtulmalı, hem de yakında. Şuradaki testinin üstü gibi yüzü çatlayıp yarılmadan, vücudu döşemenin üstündeki koca un çuvalı gibi şişip kalmadan. Ama itiyat da garip şeydir. Kafa böyle düşünürken eller, yine hareket halinde, bir şeyler yapmaya çalışıyor. Evin sessizliği içinde bir saat çalıyor... Ama acele etmeli, vakit geçiyor... Tulumbayı tamir etmeli, ekmeklere bakmalı, odunu yarmalı, kovayı taşımalı, su vermeli, su çekmeli, bulaşığı yıkamalı... Bunlar yapılmaz-

sa daha fena, insan daha çabuk yıpranıyor. Yıpranmanın tekerleğini yavaş döndüren yine bu işlerdir.

Pomega'nın gün doğmadan, pis kokan ağılda sağdığı inekler nerede ise dönecekler. Onları yerlerine sokmak da mesele. Bir türlü girmezler, kaçarlar, süt vermek istemezler. Sonra gidip bahçede dibine düşen elmaları toplamalı ve tartmalı ki elma şarabı yapan adam gelirse kendisini aldatmasın. Gitmeli kümese piliçleri ayırmalı, kesilecekleri hemen kesmeli ki yarın pazara götürmek üzere hazır bulunsunlar Sonra daha derede çuvallar da yıkanacak... Artık damarlarında kan pıhtılaşmış sanki. Ama mecburdur Pomega yorgunluğunu unutmaya.

Öğleyin Pomega kuyunun başına oturur, ayaklarını aşağıya aşağıya çeken ağır pabuçlarını sallıyor, iki dilim ekmekle, yağsız peyniri yutmaya çalışırken, gözlerini yola diker. Sanki oradan yalnızlığını unutturacak biri gelecekmiş gibi beklerdi, kimsecikler gözükmezdi.

Çiftliğin kötü şöhretini bilen satıcılar zahmet edip de şoseden buraya kadar gelmezlerdi. Kıza bakma! Fena kız değildir. Tatlı şeydir. Oturup konuşulabilir bir şey sanılmasa da ama koca herif, Allah saklasın! Allah onun vücudunu ortadan kaldırsın! Bir mangiz için kılı kırk yarar, kanundan bahseder, tükürür, bağırır çağırır, güler, sonunda odunu kaptığı gibi insanın peşine düşer.

Satıcılar böyle söylüyorlarsa iş böyledir. Pomega yerinden kalkar. Beyaz etekliğindeki ekmek kırıntılarını kuşlara serper. O zaman kuşla-

rın bile çiftliğin şöhretini bildikleri için pek az uğradıklarını görürdü. Öğleden sonra bütün gün ne düşünmeye, ne yola bakmaya vakti vardır Sonra akşam olur ocağı yakar. Mutfak parlayan, kavga eden gölgelerle dolar, sonra bu gölgeler dans ede ede duvarlara doğru çekilirlerdi. Şimdi Pomega da uçar gibi hareketlerle ocağın çengeline kazanı asmış, suyu içine domuz yağını salmış, patates ve lahanayı içine atmıştır. Suyun kaynamasını bekleyerek düşünür. Saate bakar. Daha yarım saat vardır. Saçlarını çözer, tarar ve gece için örer O saçların güzelliğinden ötürü sevinç duyması lazım gelen lakayttır. Yalnız ağırlıklarını elleriyle bir tartar, o kadar.

Sonra lambanın başına oturur, örgüsünü eline alır, ölen annesinin dediği gibi ruhu kırlarda, şehirlerde, belki de meçhul bir delikanlıdadır.

Ocakta kaynayan tencerenin tatlı sesinden daha öteleri dinler. Şimdi nerede ise babasının arabası avluya girecektir. Tekerlek seslerini duymak üzere kulak kabartır. İğne eline batmıştır. Yaptığı şey bir şeye benzememektedir Ah bu kaba eller! Hem güzel şeyler yapıp giyse de ne olacak? Kim gelip görecek, kime gidip gösterecek? Hem artık bu ellerle ince şeyler yapılır mı? Ellerinin beceriksizliğine kızar İşte üzerindeki elbise kimsecikler görmeden yalnız kendisini göre göre eskimedi mi? Kendisi de aynen böyle olmayacak mıydı? Elbiseleri giyilip eskiyip gidecekti. Birinin hoşuna gitmeye çalışmak beyhude zahmet! Çalışmak ve uyumak, uyumak ve çalışmak... İşte onun talihi!

Tencereyi ateşten alır, yerine bir başka ten-

ere koyar, yine oturur. İşte beklediği sesler. Araba tekerleğinin sesi, bir at kişnemesi, babasının Tobit'le atı ve arabayı ahıra çekmesi için kavga eder gibi bağıran çirkin sesi.

İşte kapının eşiğinde. Kamçıyı yere attı. Oturmaktan yorulmuş ayaklarını harekete getirmek için tepiniyor. Çorbayı getirmek üzere yemek odasından çıktığı için onun girdiğini görmedi ama hızlı hızlı nefes alışını, söylenişini duyuyor Çorba elinde odaya girdi. Babası lambanın fitilini kısmaktadır.

"Ne tütermiş bu mübarek de, ne fena da kokuyor...

Hiç ona bakmadan kendi kendine konuşuyor babası: "Kimseye güvenmeye gelmez bu dünyada...

Ellerini yıkamak üzere çıktı. Tulumbayı işletemiyor. Söylenip duruyor. Söylensin bakalım. Bağırmadığına şükretmeli. Bağırmıyorsa muhakkak kafasından hoş fikirler geçiriyor olmalı. Dur bakalım! Çay fincanını dolduran Pomega biraz et kesiyor, iştahsızca tabaklara koyuyor. Kendine pek az koydu.

Lustard Ağa ellerini kavga için biliyormuş gibi, birbirine sürterek içeriye giriyor. Bıçağını cebinden çıkarıp avucuna siliyor. Gürültü ile iştiha ile yemeğe hazırlanıyor. Bakın suratı değişti. Gözleri patatesin fazla piştiğini anlatmak istermiş gibi. Çatalının ucundaki patatesi bir tuz bulutu ile örttükten sonra atıyor ağzına. Ekmeğin iş koktuğunu, lahanada sümüklüböcek bulunduğunu muhakkak söyleyecek.

"Biraz dikkat etmeli kızım. Önünde bütün

bir gün var. İnsan biraz dikkat etmeli değil mi yavrum. Dikkat etmek için vaktin bol evlat...

Bu lakırdılar o kadar herhangi lakırdılardır ki insanın canını sıkmak için söylenmişler gibidir.

Şimdi yine Pomega işte dalmıştır. Bu akşam ne de fırtınasız geçti.

Hatta şefkatli, merhametli gibi idi babası. Olur şey değil. Ara sıra durup durup kendisine bakıyor İşin içinde iş olmalı. İşte şimdi gözü hep onda. Sanki bu akşam kızında yeni meziyetler, yeni hasletler keşfetmiş gibi. Kafasında muhakkak bir şey var Fare bekleyen kedi gibi düşünüyor. Nerede ise boşalıp her şeyi söyleyecek. Ama evvela dişlerini temizlesin, piposunu doldursun, ayak ayak üstüne atsın da... Tamam hepsi oldu. O da başladı:

"Bugün pazarda bir delikanlıya rastladım. Doğrusu güzel delikanlı, görürsün bak. Yaşın geçiyor kızım. Bir elma zamanında yenir. Zamanı geçince suyu çıkar. İyisi mi zaman geçmeden...

Susuyor. Kızını gözden geçiriyor. O şekilde bakıyor ki dünyada bütün malların sahibi Allahtır. Hem de muhakemesiz bir Allahtır, der gibi.

"Nasıl bulursun bakalım Sam Colby'yi erkek olarak?

Pomega iğne batmış elini emerken gözünün önüne vahşi suratlı çirkin Sam geliyor. Sanki ağır vücudu ile üstüne eğilecekmiş gibi... Aklından çok parası var. Çapkın mı çapkın, sarhoş mu sarhoş, it mi it, kendinden zayıfını yakalayınca üstüne çullanır. Kızlara çelme takar, içince dünyayı görmez herifin biridir. Onu herkes tanır.

Pomega işini bırakır, katlar, ayağa kalkar Kapıya doğru yürür. Tam kapıda kendisinin bile şaştığı bir soğukkanlılık ve kinaye ile:

– Tamam, artık bütün gün şarkı söyler, dans eder, adam döveriz.

– Pekâlâ pekâlâ! Bizim vahşi ceylanımız istemiyor demek!

– Ah istemiyorum.

– Yazık! Biz senin gibi düşünmeyiz. Delikanlı adam her şeyi yapar. Yakışıklı da...

– Domuzların arasına konursa yakışıklıdır. Onunla kat'iyen evlenmem.

– Yazık! Ne yapalım. Yalnız bana kalırsa iyi düşün. Çünkü biraz sertçe yine bir sevdaya tutulmuş senin için. Dikkat etmeli! Kendini koru. Ben o kadar söylerim. Sen onu istemeden evvel o seni alacağa benziyor İyi mi sen de iste. Başka çaresi yok gibi geliyor bana. Dediğini yapar mı yapar. Seni omuzuna paket gibi yükler gider. Benim elimden de bir şey gelmez.

Pomega cevap vermeden mutfağa girer Orada ablam kendisini beklemektedir. Birbirlerine alçak sesle dertlerini dökerler. Pomega hiçbir yere gitmeyecek, kimse onu kaçıramaz, olduğu yerde kalacak, kendini müdafaa edecek, olmazsa o da kavgaya girişecek, daha daha olmazsa yıldızların altı alabildiğine geniştir Nereye gitsen bulutsuz gecelerdeki aynı yıldızlar gözükür

Ablam eve döner. Pomega odasına çıkar. Soyunur. Çocukluğundan beri yattığı karyola onun acıklı hayatını anlatır gibi gıcırdar. Fena babasının öldüğünü gözünün önüne getirir Ceza olarak kendisinin de ölüp gitmesine dua eder

"Bacası tüten tek odalı bir kulübenin saadetini kaybettikten sonra yaşamak neye yarar?"

Her zaman saadet için bir hakkı olduğunu düşünmüştür. Hiçbir zaman kin denilen canavar onu ısırmamıştır Aklı başında kim bu kötü huylu Lustard Ağa'nın kızını isteyecek, kim?

Yorgan ağır, sıkıcıdır. Başının altındaki yastık serttir. Duvardaki çirkin kâğıtlar onu bedbaht etmek için elinden geleni yapan nefret ettiği hayalin vücudunu şişirmiş gibidirler Dere içine bir sessizlik gelip çökmüştür. Elmaların düşmesi durmuş, sıçanlar bile orakla biçilen otlar gibi hareket ederler ancak. Kaybedilmiş, uçup gitmiş dakikaların hesabını görmeleri için insanda bir hazin zaman payı bırakmış gibi Allah bile susmaktadır.

Sükûnu uykuda arıyor ama o da bir türlü gelmiyor Dakikalar geçiyor, her şey derin bir sessizlik içinde. Yalnız tavanda hareket var. Küçük bir fare bir şeyler kemiriyor. Sonra bir kapı açılıyor. Ağır ağır basan bir ayak merdivenleri gıcırdatıyor, şamdanın ışığı kapının aralığından yol bulup gözüne kadar geliyor. Bir ikinci kapı gıcırdadı ve kapandı. Şimdi yandaki odada bir saat kuruluyor, sonra birisi hapşırıyor. Daha sonra cepleri ağır ve madeni bir şeyler dolu bir elbise yere düşüyor. Ondan evvel bir ayakkabı atıldı bir köşeye, biraz sonra bir homurdanma, akabinde sanki bir yerden kum dökülürmüş gibi bir iç geçiriş. Nihayet yine derin bir sessizlik ortalığı kaplıyor, korkunç hayaletlerin dansı başlıyor.

İşte kafamda bütün bunlar, cebimde nişan

yüzükleri, yürüyor, ona köleliğinin sonunu ve ümitlerinin oluşunu götürüyordum. Her şey bana o kadar olur gibi geliyordu ki başladım yol ortasında zıplamaya, ıslık çalmaya, göbek atmaya.

O kadar keyiflenmiştim ki yoldan atıyla geçmekte olan köylüyü bile görmemiştim. Adamcağız bir deliye rastladığından emin, atını dörtnala sürerek yanımdan geçti, atın nalı bu zorlamaya dayanamamış olacak ki iki adım önümde hayvanın ayağından düştü.

Pomega evimizin kapısına asar diye düşünerek hemen yerden aldım.

Yol, düşünmeden, tesadüfen atılmış bir iplik gibi dere içine zikzaklar çizerek iniyordu. Gökte bulutlar kayıyor, sonra dalgalar içine dalan yunuslar gibi yavaş yavaş kayboluyor, âdeta eriyorlardı. Yolun kenarlarında eğrelti otları tilki kürkü gibi dalgalanıyordu. Pomega'nın evine bir silah atımı yol kalmıştı. Birdenbire kime rastladım bilir misiniz?

Sonbaharın hilekâr ruhuna, tilki kardeşe, sahici tilki kardeşe.

Orman kenarındaki tarlalardan bir şeyler kapabilmek ümidiyle sinsi sinsi dolaşıyordu. Bir tarla sıçanı yakaladığı zavallı baykuşun kemik mihrabı önünde tok dua ediyor gibi iken sırasında o da olgun meyvelerle ve güneşin ilk ışıklarıyla dolaşan tilki kardeşin pençesine düştü.

Gözümün önüne serilen manzarayı seyretmek için durduğum zaman eğrelti otlarının arasından bir muhacir fare kafilesi sökün etti. Sağdaki ot yığınlarının etrafında bir döndüler. Duvarı aştılar. Oradan baktım ot ve buğday ambarı-

nın merdivenlerinden çıktılar Kışlık evlerini bulduklarından mesut haykırışlarla ambarın içinde kayboldular

Gökyüzünde, çok yükseklerden yaban kazlar geçiyor. Çiftliğin önündeki su birikintilerini gagalayan ehli kazlar, bir lahza kafalarını kaldırıp uzak mesafelere kaçıp giden yakın akrabalarının sılasını düşünüyorlar gibi mahzun oluyorlar. Fakat gökteki yabani kazlar birdenbire sağa dönüp cenuba doğru kayboluyorlar. Ehli kazlar uzaklaşan ve artık duyulmayan hür sesleri unutmuş, pis suları tekrar gagalamaya başlıyorlar Demin bir lahza hırsla, arzuyla kanat çırpmışlardı. Şimdi bütün arzuları sönmüştü. Bir kırlangıç sürüsü dönüyor, dolaşıyor, sonra yakındaki gölcüğe doğru yuvarlanır gibi uçuyorlar. Sesleri, ince gümüş tellerin çıkardığı sese benziyor. Şimdi de gölgeli köşelerden yarasa fırladı. Sonbaharın meyler gibi lezzetli, yumuşak ve olgun sineklerini yutuyorlar.

Bütün bu gördüklerimden ve içimdeki umduğum şeyden şen, şakır dereyi geçiyor, işte süthanenin kapısı önündeyim. Ellerini önlüğüne silerek yüzü apaydınlık, bir şeyler sorar gibi bana doğru kalkık, umduğum gibi hemen bana karşı çıkıyor

– Merhaba, diyor.

Hayranlığımdan sesim çıkmıyor ki, yine;

– Merhaba, diyor. Ablanızdan haber mi getirdiniz?

– Yook.

Gülüşüyoruz. Utangaçlığım güneşte çiğ damlaları gibi uçuyor Benim için her şey apaydınlıktır. Ben her şeyden eminim. Saadetimizin

çanları dan dan çalmalıdır. Hemen cebimden yüzükleri çıkarıyorum.

– Hemen parmağınıza takmalısınız bunları hemencecik, diyorum. Öteki pazar, olmazsa daha öteki pazar için ne dersiniz?

Çok şaşırmıştır. Öyle şaşırmıştır ki tarifsiz.

– Yani benimle evlenmeyi istiyorsunuz?

Biraz takılıyorum:

– Bilmem, Sam Gobi'nin yerine beni kabul ederseniz... Ve öpmek istiyorum onu.

Başıyla "Olmaz" diyor. Sonra birdenbire anlıyorum ki beni tanımamıştır Allahım beni tanımadı. Olur şey değil!..

– Geç kaldın dostum, diyor.

– Geç mi kaldım?

Durduğum yerde sallanıyorum, boğulacak gibiyim. Yeniden başını sallıyor ve kolumu öyle tatlılıkla tutuyor ki tahammül edilmez.

– Bana kızmayın ne yapayım? Durun size anlatayım, diyor.

Batan güneşin renkleriyle sıhhat ve yaldız içinde, gözlerinde hülyaların tatlılığı şöyle başlıyor:

– Ablanız size her şeyi anlatmış olmalı ki bana yardıma koşuyorsunuz. Ama o zamandan beri her şey değişti. Gobi artık beni istemiyor Hem sanırım, siz de istemezsiniz. (Aman Allahım ne çocukluk! Ama sıram gelecek, ben de konuşacağım. Şimdilik bırakıyorum onu söylesin.)

Dün akşam ablanız gittikten sonra ben de yattım. Ama bir türlü uyuyamıyordum. Yalnız hafifçe dalmıştım. Gece ilerlemişti. Bir aralık evin önündeki meyve bahçesinde ayak sesleri

duydum. Kulak verdim. Birdenbire bu ayak seslerinin sahibi sanki kendi bahçesinde imiş gibi türkü söylemeye başladı. Önce Gobi'nin geldiğini sandım. Dikkatle dinleyince Gobi'nin bu kadar tatlı bir sesle türkü söylemeyeceğini düşündüm. Kim olabilirdi bu?

Akşam bahçede kimse yoktu. Türkü devam ediyordu. Kalkıp, babam uyanıp da bu güzel sesin sahibine bir fenalık etmesin diye haber vermeyi düşündüm. Düşünmemle kalkmam bir oldu. Pencereden bahçeye atladım. Ayak sesimi işitmemesine imkân yoktu. Ama hiç aldırmıyor, türküye devam ediyordu. Sonra bir aralık, susar gibi oldu.

Bir elmanın ısırılırken çıkardığı tatlı sesi duydum. Yahut bana öyle geldi. Yaklaştım. Bir elma ağacına dayanmış bir adam gördüm. Ama yüzünü göremiyordum. O kadar etraf karanlıktı. Tabii biraz canı sıkılmış gibi bağırdım.

"Ne hakla gelip bahçeden elmaları çalıyorsun?"

"Elma mı çalıyorum?" diyor, basıyor kahkahayı.

"Elmalar mis gibi kokuyordu" diyor. "Elmalar olmuşsa kabahat bende mi? Gecenin içinde kokularını duydum, geldim, ısırılmak için beni bekliyorlarmış. Koparın bir tane de ısırın bakın, haklı mıyım...

Böyle söyleyerekten bana bir elma atıyor, yakalıyorum. Sahiden mis gibi kokuyor, hiç böyle sanmazdım. Ben de dişliyorum. Elmayı yerken sanki Gobi ile saç saça, baş başa dövüşüyor gibi oluyordum. Herhalde bu elma başka bir elma

olacak, rüyalardaki, masallardaki elma gibi bir şeydi. Buğday ambarının arkasında gürüldeyen derenin sesi geliyor, inekler ahırda geziniyor, geviş getirişlerinin sesini duyuyorum. İnsanlar uyuyor, çiftlik uyuyor, bense durmuş zifiri karanlıkta bir garip delikanlı ile çatır çatır elma yiyorum. Ömrümde böyle şey yapmamıştım. Ömrümde bu kadar basit bir şeyin bu kadar güzel olacağını düşünmemiştim. Zifiri karanlıkta elma yiyen adamın dünyada ne istediğini, herkesten daha çok neyi arzuladığımı anladığını hissettim. Hiç konuşmadan tekrar başladı türkü söylemeye. Bu bir türkü bile değildi. Bir çağıldayış gibi bir şeydi. Yükselip alçalıyor, kel tepenin etrafını dönüyordu. Ne diyeceğimi bilemiyordum. Bana öyle geliyordu ki şimdiden sonra laf söylenemez... Kalktı, yürümeye başladı. Tınazların yanına kadar gitti. Ben de arkasından.

Tepemizde bir üveyik acı acı öttü. Kuşa sus dedi. Çünkü bütün dertleri ardımızda bırakmıştık. Kuş kaçtı. Biz güldük. Yine elma ısırmaya başladık. Siz belki gece karanlığında sağlam elma bulmak güçtür diye düşünürsünüz. Ama o işini biliyordu. Yediğimiz elmaların hepsi mis gibi kokuyordu. Beni nasıl bulduysa galiba elmaları da öyle buluyordu. Onunla beraber olmak bile bana kâfi idi. Bütün düşüncem, ne kadar üzüntüm varsa hepsini bilmem nereye göndermiştim. Babamın tehditlerini anlatmak içimden geçiyordu. Tam anlatacağım sıralarda o beni kollarının arasına alıyor, öpüyor, lakırdı söyletmiyordu. Bu öpmeler, okşamalarla insanda dert mi kalır? Hepsini unutmuştum.

Uyandığımız zaman birbirimize neler söyledik şimdi hatırlamıyorum. Her şey ne güzeldi! Bu güzellikten sonra dünyanın bütün sözleri beyhude şeylerdi.

Oradan yavaş yavaş yürüyerek tekrar evin önüne geldik. Pencereden içeriye girmeme yardım etti. Uzaklaştığını gördüm. İşte o zaman aklıma geldi. Onun yüzünü görmemiştim. Onun yalnız kalbini tanımıştım. Bu yürek iyi insan yüreği idi. Eminim ki geri dönecek ve beni alacak, ben de onunla beraber gidecektim... İşte bu yüzden sizinle evlenemiyorum. Affedin.

– Ama Pomegam benim. O adam geldi işte! İşte burada.

Hikâyemizi böyle tatlıca anlatışından onu kucaklamak içimden geçiyordu. Sarılıverecektim. Baktım ki yüzü buz gibi soğuktu. Kendini bir korkudur almıştı.

– Siz miydiniz?

– Evet, bendim ya! Ablam fena havadislerle gelmişti. Gelip sizi beklemem lazımdı.

Hâlâ inanmıyordu. Ceketimin eteğinden çekiyor;

– Yalan söylüyorsunuz değil mi? Mahsus söylüyorsunuz. Beni kandırmak için değil mi? diyordu.

Cevap vermeden başladım dün akşamki havayı mırıldanmaya. İşte o zaman, her şeyi anladı. Eli eteğimden düştü. Berikinden yardım istiyor gibi elini yakaladı. Hâlâ inanmıyordu.

– Ben sanıyordum ki... dedi ve sustu.

Neler tasavvur ettiğini görüyordum. Nasıl

bir kahraman bekliyordu kimbilir Kimbilir gözü kaşı nasıldı bu kahramanın.

Birdenbire içimden edepsiz, terbiyesiz lakırdılar söylemek geçti. Ona gözleri kapalı olarak bana tahammül edip edemeyeceğini sormak istedim. Ama yapamadım. Sustum.

Aldım başımı, kocayemişlerinin kıpkırmızı kızardığı, kırlangıçların durmadan öttüğü tepelere çıktım. Ümitsizdim. Etrafa küfür yağdırıyordum. Çakımı cebimden çıkarmış, bileğime dayamış, damarımı bulmaya çalışıyordum. Yavaş yavaş çakıyı saplıyor, doyabilinceye kadar batırmak istiyordum.

Bir ara içimi bir korku sardı. O zaman çakımı fırlatıp attım. Kuşlar susmuşlardı. Gecenin rutubeti altımdaki yaprakları su içinde bırakmıştı. Ben bir ağacın altında hasta, takatsız, ölü gibi yatıyordum. Gözümde hiçbir şey yoktu. Şu dünya ile alâkamı kesmeyi düşündüm, kendimi öldürmeyi bile lüzumsuz buldum.

Üşüyordum. Çenelerim birbirine çarpıyordu. Kalktım. Yokuşu indim. Ahıra ineklerin yanına girdim. Burası sıcaktı. Sanki sonbaharın sert rüzgârı içime girmiş gibiydi. Bir türlü ısınamıyordum. Buğday ambarının arkasından derenin sesini duyuyor, onun saçlarını hatırlıyordum.

Saçlarını hatırlamamla kendimi tekrar elma bahçesinde bulmam bir oldu. Ağaçları tutup tutup silkeledim. Elmalar yere düşüp sıçrıyor, kimi yumuşak bir sesle düşüp eziliyordu. Ezilmeyenleri ayaklarımla tepine tepine eziyor, paramparça ediyordum. Durmadan elma silkeledim, durmadan elmaları tepine tepine çiğnedim. Elmaları

çiğnerken bana öyle geliyordu ki sanki canlı kaldırım taşları üzerinde yürüyormuşum. İhtiyar bahçeye çıkarsa, gürültüyü işitip de üzerime gelirse onu gebertmeye hazırdım.

Ama ihtiyar çoktan uyumuş olacaktı ki gelmedi. İhtiyarın yerine gele gele, yine Pomega geldi. Herhalde penceresinde geleceğimi bilerek bekliyordu. Geldiğimi ve elmaları silkip çiğnediğimi görünce hırsımı alayım diye beklemek akıllılığında bulunmuştu. Sonra bahçeye çıkmıştı. Uzaktan, ot yığınlarının kenarından beni çağırdı. Çekine çekine, bu işte bir dalavere dönüyor gibime gelerek ona doğru yürüdüm. Hayır işin içinde dalavere falan yokmuş. Beni görünce hemen kollarını boynuma doladı. Yanaklarımda dudaklarını ve gözyaşlarının serinliğini duydum.

Hiçbir şey söylemeden bohçasını bana verdi. Beraberce bahçe kapısının önüne geldik. Yardım ettim. Parmaklıktan önce o atladı, sonra ben. Artık önümüzde nereye gidersem beni takip edeceği, peşimi hiç bırakmayacağı bir yoldan başka hiçbir şey yoktu.

(Yedigün, 25 Aralık 1948 - 8 Ocak 1949, sayı: 41-43)

Bir İtalyan Hikâyesi

MESLEK KAZASI

Doktora muayene olmaya gelen hasta;

– Bana tuhaf şeyler oluyor bugünlerde, demiş, doktorun dikkatle kendisini dinlemeye hazırlandığını görünce başlamıştı anlatmaya:

– Efendim, on iki senedir kullandığım bir kahve değirmenim vardır. İçine çekirdek kahve kor çekerim. Alt kutuya mis gibi tertemiz, yumuşak toz halinde kahve birikir Geçen haftaya kadar, değirmenim hiç şaşmadan böylece işledi durdu. Geçen hafta ise durum birdenbire değişiverdi.

Günlerden pazartesi idi. Her zamanki gibi değirmenime kavrulmuş çekirdek kahve koydum. Huzur içinde çarkları döndüren kolu taktım. Ağır ağır keyifle başladım kahvemi çekmeye. Çekirdekler bitti. Dip kutuyu çıkarıp baktım ki ne göreyim: Beyaz bir toz.

– Beyaz bir toz mu dediniz?

– Ben diyeyim beyaz bir toz, siz deyin kireç, nişasta. Tabii pek şaşırdım; herhalde, dedim, değirmenin öğütme çarklarında bir bozukluk olacak. Tamirciye götürdüm. Adam baktı.

Yokladı, söktü, taktı. Değirmende hiçbir bozukluk yoktur, dedi.

Uzatmayayım efendim, eve döndüm. Çekirdek kahvemi bir güzelce kavurdum. Koydum kutusuna. Güzelce çektim. Dip kutuyu açar açmaz ne bulayım? Kutudan bu sefer halis portakal suyu çıkmasın mı?

– Portakal suyu mu?

– Lahavle çektim. Kutuyu bırakıp sokağa çıktım. Akşam döndüğüm zaman yine kahve çektim. Bu sefer de alt kutu bomboştu.

– Bomboş mu, dediniz?

– Silme boş, doktor bey. Bundan sonra artık ne zaman kahve koyup çektimse kutudan tarhana, reçel, kırmızıbiber, karabiber, zencefil, sahlep, hardal, çengelliiğne, düğme, dalından henüz koparılmış çiçekler çıktı.

– Nasıl? Yani çekilmiş cinsinden çiçekler mi çıktı?

– Hayır efendim. Basbayağı, bildiğimiz, dalından koparılmış halde çiçekler... Bir sarı gül, bir papatya, bir karanfil, bir lale, bir orkide... Ama daha bütün bunlar bir şey değil, dahası var doktor bey.

Doktor dikkat kesilmişti. Adam devam ediyordu:

– Dün sabahtan beri değirmenim işi büsbütün azıttı. Kahve koyup çekiyorum. Başlıyor alaturka, alafranga şarkılara...

– Nasıl? Alaturka şarkılara mı?

– Bazen alaturka, bazen alafranga. Alaturkaları ne zamandan kalma bilmem. Fakat ala-

frangaları hep eski, on yedinci asır havaları. Kilise çanları, flütler, hazin ninniler, dualar

– Peki, kahveye ne oluyor?

Adam;

– Kahve yok oluyor efendim. Ne değirmenin çekirdek kahve konulan üst kısmında, ne de alttaki bölmede bir dirhem, bir çekirdek kahve bulamıyorum, dedi.

Hemen paltosunun cebinden bir kesekâğıdı kahve çekirdeği ile bir değirmen çıkardı.

– Getirdim zaten değirmeni zatıâlinize. Lütfen bir de siz bakın, diye. İşte şuraya çekirdek kahvemizi koyuyoruz, değirmenin kolunu takıyoruz, değil mi efendim? Başlıyoruz kolu çevirmeye... Bakalım bize değirmen bugün ne hava çalacak? dedi.

Kahveyi koydu. Kolu çevirmeye başladı.

Doktor ilgi ile dinliyor, adamın her halini iyice müşahede edebilmek için gözlerini dört açıyordu.

Adam;

– İşitiyor musunuz çan seslerini? dedi.

Doktor çekirdek kahvenin çarkların arasında ezilişinin o hayırlı sesinden başka bir şey duymuyordu ama başını gayet anlayışlı bir şekilde salladı.

– Evet, dedi, işitiyorum. Pek tuhaf bir şey!

Adamcağız doktorun da işittiğine kanaat getirince durdu. Masanın üstüne değirmeni bıraktı. Ellerini iki yanına açarak doktordan bu akıl almaz olayın izahını bekledi. Baktı ki doktor sakalını kaşıyarak susuyor;

– Bana kalırsa doktor bey, dedi, değirmenin çarklarında, şusunda, busunda hiçbir bozukluk yok. Bence zavallı değirmenim aklını bozmuş, delirmiştir Bendeniz de bunun için geldim zaten. Evet değirmenimdir, üzülüyorum, çok üzülüyorum ama ne yapabilirim. Hastanenize zavallı değirmenimi yatırmaktan başka bir çare göremiyorum. Değirmenimi evvel Allah, sonra size emanet ediyorum.

– Doğru, hakkı âliniz var beyim, dedi doktor.

İki hastabakıcı çağırdı. Gelenler, adamcağızı çalyaka götürüp tek bir hücreye kapadılar.

Şimdi doktor muayenehanesinde yalnız kalmış, kendi kendisine hem gülüyor, hem de delinin masasının üzerine bıraktığı değirmeni almış bakıyordu. Kafasını iki tarafa salladı. Kendi kendine, "Dünyada ne biçim delilikler var?" diye düşündü.

Bir ara değirmeni iki dizinin arasına sıkıştırarak yarım kalan çekirdekleri çekmeye başladı istemeyerek.

A... Bir de ne işitsin. Gayet vazıh, fakat biraz pes perdeden bir Noel şarkısı duymaya başlamasın mı! Kulaklarına inanamıyordu. Fakat çektikçe müzik daha vazıh işitiliyordu. Yanı başındaki zile hızla birkaç defa bastı. Koşup gelen hastabakıcılara;

– Hemen, dedi, deminki kapattığınız hastayı serbest bırakınız, yerine şu değirmeni sımsıkı kapayın.

Önce şaşkın şaşkın birbirinin yüzüne bakan

gardiyanlar sonra dönüp doktora baktılar. Baktılar ki uzmanın gözlerinden ateş fışkırıyor. Bu sefer doktoru sımsıkı yakaladılar, tek hücrelerinden birine tıktılar.

(Resimli İstanbul Haftası, 23 Mayıs 1953)

UYARLAMA ÖYKÜLER

ECEL ATI

Küçük Ünal hastaydı. Kızamık çıkarıyordu. Doktor evden çıkmamasını tembih etmişti. Küçük Ünal, pencereleri sokağa bakan küçük evde can sıkıntısından ne yapacağını bilmiyordu. Bugün de hava ne güzeldi! Dışarıda güneş vardı. Annesi sabahleyin çıkarken;

– Dışarıda güneş var ama havuz buz gibi, demişti. Aman anne Ünal üşümesin.

İhtiyar kadın Ünal'ın odasına girdiği zaman çocuğu hırkasız pencere kenarında buldu.

– Annen ne tembih etti sana. Hem doktor ne dedi, bir parça soğuk alırsa sonra Allah göstermesin, dedesinin gittiği yere gider, demedi mi? Hadi yatağına bakalım.

– Nine, ne güzel hava, hem ben hasta değilim. Hiç ateşim yok.

– Ateşin yok, maşallah ama, bu yüzündeki kırmızı kırmızı şeyler yok mu, üşürsen onlar içeriye girerler.

– Daha iyi ya!

– O zaman zehirlenir ölürsün. Hiç üşümemeliymiş... Hadi bakalım yatağına.

Ünal yatağına girdi. Ninesi arkasını sıkıştırdı. Tekrar mutfağa gitti.

Ünal'ın babası, annesi ona gebe kaldığı za-

man ölmüştü. O, dedesini babası diye tanımıştı. O da geçen sene ölmüştü. Eve annesi bakıyordu. Belediyede hademeydi. Zar zor geçiniyorlardı.

Ünal, ninesi dışarıya çıkar çıkmaz pencereye koştu. Karşıdaki dükkânı seyrediyordu. Bu bir oyuncakçı dükkânıydı. O gün yılbaşı olduğu için pek süslenmişti. Şimdi neredeyse güneş batacak, ortalık kararacak, oyuncakçı bütün ışıklarını yakacaktı. Orada ne Miki Mauslar, ne arabalar, ne tramvaylar vardı. Hele bir siyah at vardı. Ünal o siyah ata canını verirdi. Dizginini çekince gözlerinde ışıklar yanardı bu siyah atın... Yelesi kumraldı. Ayaklarının üçünün bilekleri beyazdı.

Onun üstüne bindiğini, koştuğunu, karlı bir ovada koştuğunu sanıyordu. Canı dayanılmaz bir şekilde bu siyah ata binmek istiyordu. Hem o hasta değildi. Nesi vardı sanki? Giyinse, o atın üstüne bir defacık binse hiçbir şeyciği kalmaz, bu kırmızı kırmızı şeyler de kaybolurdu. Üşürmüş... Ne olurmuş bir parçacık üşürse... Bu doktor da ne fena adamdı. İnsanı hapsediyordu. Ninesinin sesini tekrar işitti. Yatağına koştu... Nine içeri girince;

– Aferin! Ünal, dedi, bak böyle otururşan akşama sana kabak tatlısı vereceğim. Doktoru bile dinlemeyeceğim. Şimdi işim çok. Sakın yataktan çıkma.

O dışarıya çıkar çıkmaz Ünal giyindi. Pencereye koştu. Oyuncakçı bütün ışıklarını yakmıştı. Dükkân çocuklarla, kadınlarla doluydu. Yavaşça dışarı çıktı. Pabuçlarını bulamadı. Ninesinin iskarpinlerini çıplak ayaklarına giyerek sokağa fırladı. Doğru oyuncakçıya. O akşam yılbaşı gece-

siydi. Herkes çocuğuna oyuncak alıyordu. O güne kadar kimse ona oyuncak almamıştı... Hem o oyuncakların resimlerini severdi. Sahicilerini ne yapsın? Ama bu siyah ata gönül vermişti. Ona bir defacık binecekti... Dükkâncı, kadınların aldığı oyuncakları sarmaktaydı, sekiz yaşında ufacık bir çocuğun girdiğini nereden bilsin dükkânına?

Ünal dükkâna girdi. Gezindi. Sonra birtakım levhaların arasına girdi, saklandı.

Neden sonra etrafında ışıkların söndüğünü gördü. Dükkâncı yalnız ön kepengi indirmiş, öteki camekândan kepenklerini indirmemişti. Oradan sokağın ışıkları giriyordu. Yavaşça vitrinin sürmeli camını açtı. Siyah atın üstüne bindi. Dizginlerini çekti. Atın üstüne eğildi. Atın gözlerindeki ışıklar yanmıştı. Kendini bir karlı ovada gidiyor buldu. Etrafında bulutlar akıyordu. Gümüş gelin telleri gelip etrafını sarmıştı. Mavi bir aydınlık içindeydi. Suda yüzer gibiydi. Bu su buz gibiydi. Sonra ısınmaya başladı. Sarı, sapsarı saçlar gibi sarı bir ışık vardı uzakta... At oraya doğru koşuyordu. Bu güneşti. Neredeyse güneşe girecekmiş gibi bir kırmızılık, bir sıcaklık hissetti. Saçları kavruluyor gibi oldu. Atın yeleleri sanki tutuşmuştu. Elini yakıyordu. Siyah atı bir alev gibi yanıyordu. Birdenbire her tarafında bir boşluk duydu. Sonra yine ne sıcak, ne soğuk, ne altın, ne gümüş, ne sarı, ne kırmızı derin sular gibi, açık gökler gibi mavi ve mor bir âlemde atıyla dörtnala gitmeye başladı.

Ama ninesi Ünal'ı görmek üzere odaya girdiği zaman odasını bomboş buldu. Deli gibi oldu. Her tarafı arattı. Onu hiç gören yoktu. Bütün

komşular eve dolmuştu. Ancak sabaha karşı küçücük bir çocuğun oyuncakçının camekânındaki kara atın üstünde gülen bir yüzle kaskatı katıldığını gören bekçi, Ünal'ların evi önüne birikmiş kadınlara onu gösterdi.

Camı kırıp atın üstündeki çocuğu indirmeye çalıştılar Ama Ünal atının üstünde hâlâ uçuyordu, onu bırakamazdı. Hiçbir insan kuvveti onu atından ayıramazdı. Atla beraber eve götürdüler.

İhtiyar ninesi çocuğun şimdi mosmor kesilmiş yüzüne bakıp bakıp;

– Ah Ünal! Doktor söylememiş miydi sana? Bu kırmızı kırmızı şeyler tersine döner, ölürsün diye.

Bir komşu kadın;

– Ecelin siyah atına insanın canı bir defacık binmek istedi mi onu kimsecikler tutamaz... dedi.

Oyuncakçı müsaade etti. Ünal'ı atıyla beraber gömdüler.

(Hürriyet, 6 Mayıs 1948)

SAADET

Akşamları sokağa bile çıkmıyorum. Sobam yanıyor, gazetem, kitaplarım yanımda... Belki de saadet denilen şey budur, diyorum. Öyle günlerim oluyor ki âdeta düşünmeden düşünüyor gibiyim. Erken yatıyor, erken kalkıyor, kimsesiz, insansız yollarda dolaşıyorum. Sonra can sıkıntısı denen o korkunç şey gelip alıyor kalbimi eline sıkıyor, sıkıyor, sıkıyor... Saadet bunda değil. Nerede? Belki de bir aile kurmakta. Çoluk çocukta diyor, cayıyor, hayır sergüzeşttedir, diyorum. Olmuyor, olmuyor.

Geçen hafta tenha bir yolda yürürken bir ihtiyar adama rastladım. Bu güzel, güneşli aralık ayında ikimiz de bir mezarlığın duvarı dibine oturmuş iki devasa kertenkeleye benziyorduk. Ben ona dünyada saadet olmadığından bahsettim. Yiyeceğim, içeceğim var, dedim. Evim var, kömürüm var. Dostum, arkadaşım var, istesem zengin de olurum. Bir otomobilim olur. Şunum olur, bunum olur. Ama sıkılıyorum. Patlıyorum, ölüyorum can sıkıntısından dedim.

Bana şu hikâyeyi anlattı:

Vaktiyle padişahın birinin bir güzel kızı varmış, genç sultan çok, çok güzelmiş, gelinlik çağı da gelmiş çatmış. Bir gece rüyasında çıplak göz-

lü, aslanlar gibi bir genç adam görmüş. Bu genç adam siyahlar giymiş, başında kırmızı bir sarık varmış, belinde ipekten yemyeşil bir kuşak. Genç adamın yüzü sarı, gözleri mahzun, sultana;

– Sultanım, sizi deliler gibi seviyorum. Ama nideyim ki yanınıza gelmeme imkân yok. Beni kurtarın, n'olur? deyip kaybolmuş.

Prenses uyandığı gibi padişaha koşmuş. Ona rüyasını anlatmış; bu adama deli gibi âşık olduğunu, onunla evlenebileceğini söylemiş.

Padişah her tarafa adamlar salmış, kendi ülkesinde böyle adam bulamamışlar. Padişah başka ülkelere de ordular göndermiş; gemiler başka ülkeler, adamlar fethine çıkmışlar. Böyle bir insana hiçbir yerde tesadüf edilememiş. Dünyanın bilinir ne kadar bucağı varsa tellallar padişahın şu boyda, şu kaşta gözde, şu elbisede bir adamı aradığını ilan etmişler. Sultanın rüyasına giren beyzadenin yalnız prenses tarafından bilinen sağ elindeki yüzük sayesinde yalancı talipler büyük cezalara çarpılmış, prensesin rüyasında gördüğü o delikanlı bulunamamış.

Nihayet padişah, kızına iki senenin sonunda böyle bir adamın dünya yüzünde mevcut olmadığını, rüyasının hakikatten uzak bir rüya olduğunu, böyle bir adam olsaydı muhakkak onu bulduracağını, kendisini sevmiş olsa zaten şimdiye kadar meydana çıkmış olacağını söylemiş. Ve;

– Kızım, demiş, bak benim senden başka kimsem yok. Muhakkak evlenmelisin. Böyle hayallerle uğraşman doğru değil, ülkemizi vârissiz bırakamayız. Ben senin istediğini yaptım. Ama görüyorsun ki böyle bir adam bulunamadı. De-

mek ki sen bir rüya görmüşsün. Sana ben öyle bir şehzade bulacağım ki rüyandaki delikanlıdan daha güzel olacak... demişse de kız laf anlamamış.

Bir odaya kapanıp ağlamış, ağlamış. Padişah bir taraftan kızına bir koca ararken zavallı sultan öbür dünyaya göçmüş. Padişah çok ağlamış. Kızı sultanın şanına layık bir cenaze alayı tertip edilmiş, bu münasebetle onun ruhu şad olsun diye bütün mahpuslar serbest bırakılmış, yalnız kendi ülkesinde değil bütün ülkelerde matem ilan edilmiş. Büyük bir cenaze alayı tertip edilmiş.

Saraydan cenaze çıkmış, büyük bir alayla, tehlil ve tekbirle genç sultan ebedi ikametgâhına götürülürken siyahlar giyinmiş, başında kırmızı sarık, belinde sarı kuşak, bir siyah ata binmiş, sultanın rüyasında gördüğü adam cenazenin önünde belirmiş, attan yere atlamış, gözünden inci tanesi gibi yaşlar dökerek sandukaya sarılınca, padişah ilerleyerek gencin sağ elini eline almış, prensesin tarif ettiği yüzüğü görmüş.

– Ah evladım, çok geç kaldın. Nerelerdeydin? diye sormuş.

Delikanlı;

– Sarayın burçlarından birinde, emrinizle mahpus yatardım... demiş.

O zaman padişah delikanlının yüzünde fethettiği ülkelerden birinin en cesur beylerinden birini tanıyıvermiş.

İhtiyar adam;

– İşte evladım, dedi. Genç sultan biraz düşünebilseydi, rüyasında kendisini bir tehlikeden

kurtarılması için niyaz eden adamın nerede olduğunu pekâlâ tahmin edebilirdi. Aklına gelseydi ve hapishaneleri gezseydi sevgilisini bulacak, onlar da muratlarına erecekler, bizim masal da kırk gün kırk gece düğünle bitecekti.

Hava kararmıştı. Ortalık serinliyordu. İhtiyar adam ayağa kalktı. İki-üç adım yürüdü. Durdu. Bana döndü.

– Demek ki prenses için saadetin anahtarı hapishanelerdeymiş... dedi.

On adım daha yürüdü. Yine durdu, yine bana döndü.

– Benimki de orada... dedi. Mahpushanede bir oğlum var da...

Şimdi yalnız kararan yolda yürüyor, düşünüyorum. "Saadet hapishaneleri gezmekte imiş. Bütün mahpusları düşünüyorum. İçim akşam vakti bir mahpusun içi gibi. İşte güneş batıyor.

Hapishane pencerelerinden mora çalan bir ışık giriyor. Bir mahpus acı bir şarkı tutturmuş. Hepsi oturmuşlar sevgililerini, ocaklarını düşünüyorlar Çoğu yaptığına pişman. Bir af kanunu bekliyorum. Ümitliyim. Can sıkıntım geçti. Saadet mahpusları düşünmekteymiş diyorum, günlerdir.

(Hürriyet, 7 Mayıs 1948)

BİR EŞEK HİKÂYESİ

Efendim, Kayseri'de şöyle elli, elli beş yaşlarında, doğma büyüme Kayserili bir posta müvezzii vardı. Seneler senesi müvezzilik etmişti. Herkes kendisini severdi. İsmi de Abdullah'tı. Hâlâ sağ mıdır bilmem. Günün birinde müvezzi Abdullah'ın kafasına güzel bir fikir doğdu. Bu fikri de hemen tatbik etti.

Fikir şu: Bir eşek satın almak, mektupları onun sırtında taşımak. Abdullah zavallı, kimsesiz bir adamcağız, evlenmemiş, evlenmek aklına gelince bir de bakmış ki ellisini geçeli seneler var, dostu yok, arkadaşı yok. Eşeği almış, posta müdürü eşekle mektup taşıtmayı doğru bulmamış. Küçücük kulübede Abdullah eşeği doyurur, besler dururmuş. Eşeği aldıktan birkaç ay sonra Allahtan olacak posta müdürü de değişmiş, yeni gelen müdür bakmış ki posta ve telgraf nizamnamesinde, mektuplar yayan olarak götürülür, diye bir kayıt yok. Abdullah'ı keyfine bırakmış. Hem müdürün de işine elvermiş. En uzak yerlerin mektuplarını Abdullah götürür, getirir olmuş.

Abdullah'ın eşeği Kayseri'de bir ün saldı ki sormayın. Önüne gelen onun uzun kulaklarını çekerek severdi. Bir de güzel eşekti! Hele bir anırması vardı!..

Hayvanat kitapları eşek için şunları yazar: Eşek tek tırnaklı ve uzun kulaklı memeli hayvanlardandır. Âlimler böyle dedikten sonra mesele yok! Evet... Abdullah'ın eşeğinin kulakları alelade eşek kulaklarından bile uzundu. Ön ayakları birbirine sürünürcesine rahvan yürürdü. Koştuğu zaman, vallahi, Kayseri kaldırımlarından ateş çıkardı. Böyle eşek sevilmez mi? Gitgide Abdullah'la eşeğinin arasından su sızmaz oldu. O kadar birbirlerini severlerdi. Abdullah'ın kokusunu yüz adımdan duyan eşek anırır, Abdullah ahıra varınca dostunun kulaklarını hafif hafif saatlerce çekerdi. Abdullah'ı anınca "Çelebi"yi, Çelebi denince Abdullah'ı hatırlamayan Kayserili, Kayserili değildir, diyebilirdiniz. Bu memeli hayvanlardan beş tırnaklı olan insanla yine memeli hayvanlardan tek tırnaklı bulunan eşeğin arasındaki dostluğa bütün Kayseri'nin gözleri yaşarırdı. Konuşacak adam bulsa bile konuşmayan Abdullah eşeğiyle uzun uzun konuşurdu.

– Ulan Çelebi, derdi. Yakında tekaüt olacağım. Seninle kalkar Kayseri'den İstanbul'a yollanırız. Deniz kenarında bir kulübe kurarız. Ben tıkır tıkır paracıklarımı alırım. Sen anırırsın. Akşamüstleri güneş battıktan sonra beraber denize gireriz. Ha olmaz mı Çelebi?

Çelebi kulaklarını diker, güzel gözleriyle Abdullah'a bakardı. Sanki kocaman gözleri deniz kenarlarını, İstanbul bayırlarını görür gibi dalar, giderdi.

Ama nidelim ki bu güzel dostluk fena bir şekilde bitti.

Günün birinde İstanbul'dan Kayseri'ye bir hatun kişi geldi. Ama bu hatun kişi mi, erkek çocuk mu pek belli olmadı ilk günler. Kadın pantolon giyiyor, ayağına üstünde iki tane sicim bağlanmış çıplak, yalnız altı bulunan bir ayakkabı takıyor, ayaklarının beş tırnağı kırmızı turp gibi boyanmış, Kayseri'de dolaşıp duruyordu. Nasıl oldu da bu İstanbullu hatun, Çelebi'yi tanıdı. Ahbap oldu. Allah-ü âlem bissevap! Çelebi hep mezarlıkta otlardı. Kadın da hep kır bayır, Kayseri'yi dolaşırdı. Abdullah'ın eşekle kendisine otele mektup getirdiği gün herhalde Çelebi'yle ahbap olmuş olsalar gerek.

Her gün akşamüstü Abdullah'ın işi bittikten sonra İstanbullu hanım koşup Çelebi'yi ya mezarlıkta, yahut da "Dağçayırı" denen yerde buluyordu. Eşekle İstanbullu hanım arasında öyle bir dostluk başlamıştı ki, akşam olmaz mı zavallı Çelebi çılgına döner. Koşa koşa üstündeki eski dostu Abdullah'ın düşeceğini hiç aklına getirmeden, delicesine koşarak Dağçayırı'na giderdi. İlk günler bu dostluğa fazla ehemmiyet vermeyen Abdullah sonra eşeğinin hallerinden fena halde işkillenmeye başladı. Artık Çelebi sabahları onun ayak sesini işitince sevinmiyor, yani anırmıyordu. İsteksiz isteksiz yola çıkıyor, gayet az saman yiyor, mecalsiz mecalsiz, ayağı sürçe sürçe mektup dağıtıyordu. Ama akşam olunca birdenbire değişiveriyordu. O kadar mahalle dolaştığı için her zaman yorgun düşen, kulaklarını zevkle çektiren Çelebi şimdi bir çılgın gibi, sanki randevuya koşar gibi çayıra koşuyordu. İstanbullu hanımın geldiğini görür görmez uzun uzun anırıyor,

kulaklarını ancak Abdullah'ın anladığı bir dostlukla oynatıyordu. İstanbullu hanım ona ne yoncalar bulup yediriyordu. Bir kese külahı içinde tozşeker getiriyor, ona yediriyordu. Abdullah bir gün dayanamamış;

– Hanım yenge, demişti, şekere alışırsa Çelebi ben niderim, sonra?

Ama bahşişi alınca Abdullah'ın da sesi çıkmaz, uzaktan eşeğiyle İstanbullu hanımın dostluğunu içi sızlayarak seyretmeyi daha münasip bulurdu.

Eşeğe bir-iki defa nasihat etti.

– Çelebi ülen, dedi. Garı kısmından hayır gelmez adama. Hele böylesinden. O garı mı yoksa er mi? Bah bir defa ülen ayıp be! Onlar erkek kısmının başına bela diye yaratılmış. Çelebi, çekerim kulağını, ayağını denk al! demişti.

Ama Çelebi, her zaman her lakırdıyı anlayan Çelebi, bu sefer laf dinlememişti. Şimdi artık öğleyin bile bağlı olduğu çarşı çınarından ipini kopardığı gibi nasıl öğrenmişse öğrenmiş otelin önüne koşuyor, anırıyordu.

Yine böyle kafasından yuları çıkardığı gibi kaçtığı gün onu İstanbullu hanımın altında rahvan şehir dışında yakalayan Abdullah, hanımdan bahşişi aldıktan sonra hiç yapmadığı bir şeyi yaptı. Çelebi'yi; dostu, arkadaşı, on yıllık ahbabı Çelebi'yi dövdü. Bu da kâr etmemişti. Eşek işi azıtmıştı. İşte o zaman büyük facia koptu. Abdullah bir gece eşeğinin kulaklarını kökünden kesti.

Abdullah'ın, eşeğinin kulaklarını keseceği

kimsenin aklına gelmeyeceğinden bunu yapsa yapsa İstanbullu hanım yaptı, dediler Kayserili hanımlar, "Ayıp, günah! Deli mi bu İstanbullu garı?" diye dedikodular ettiler. Ama olan Çelebi'ye olmuştu. Nalbant Hasan Çavuş, "Yaşamaz artık bu hayvan ölür" dedi, ama eşek ölmedi. İyi oldu. İyi oldu ama İstanbullu hanım trene binmiş gitmişti. Eşeği bir derttir aldı. Zavallı Çelebi kimsenin yüzüne bakamaz olmuştu. O güzel, o canım kulaklar meğer ne yakışırmış ona! Miskin, aptal bir şey olmuştu. Sonunda Çelebi ne yaptı, bilir misiniz?

Tıpkı insanlar gibi; üzülen, şerefi giden insanlar gibi yaptı: Mezarlıktaki çayırın bir köşesinde bitmiş baldıranları gidip yedi, karnı şişmiş, dört nalı havada bir öğleüstü mezarlıkta ölü bulundu.

Abdullah eşeğine çok ağladı. Kulaksız da olsa onu seviyordu. Mektupları yayan götürmeye başladı. Kayseri'yi mahzun mahzun dolaşırdı.

Günlerden bir gün posta müdürü onu odasına çağırdı. Eline turuncu bir kâğıt tutuşturdu. Bu bir havale kâğıdıydı.

Abdullah;

– Kime gidecek bu havale? dedi.

– Karaçayır mahallesinden Abdullah Çavuşa... Ama kaybetme sakın.

Abdullah;

– Peki beyim... dedi.

Ama kendi mahallesinde böyle bir adam tanımıyordu. Sersemlemişti. Bunun üzerine posta müdürü gülerek;

– Sana be Abdullah, dedi. İstanbullu hanım göndermiş, eşek alsın diye.

Abdullah'ın tam yüz elli kaime verip aldığı bir buçuk yaşındaki eşek onu görünce, Kayseri sokaklarından sabah sabah geçerken kaldırımlardan kıvılcım üstüne kıvılcım çıkarıyordu yine.

(Hürriyet, 8 Mayıs 1948)

DİŞ AĞRISI

Gelinin babasının evi büyük bir bahçenin ortasında, şehir içinde bir kır köşkü gibiydi. Aile reisleri toplanmışlar, düğünü Park Otel'de, Tokatlıyan'da yapacaklarına bu evde yapmayı münasip görmüşlerdi. Pek de güzel olmuştu. Davetliler birer ikişer gelmiş, küçük, sevimli, neşeli bir toplantı olmuştu. Damadın dişi, tam davetlilerden bir avukat herkesi yılışık yılışık güldüren tatlı bir nutka giriştiği sırada tuttu.

Ah bu alçak diş! Bu oyunu ona kaçıncı defa oynuyordu. Ha bugün gideyim dişçiye, ha yarın derken ağrı kesilir, en umulmadık zamanda yavaş yavaş acaba diş ağrısı mı, değil mi derken bütün şiddetiyle yeniden başlardı. Eskiden hafif hafif, dönüşünden korkulan bir kadının ayak sesleri gibi geldiğini belli ederken bu sefer öyle olmamıştı. Avukat;

– Sevgili oğlumuz, sevimli, güzel kızımızı elimizden almakla bize oynamış olduğu bu gaddar oyuna mukabele etmeyeceğimizi sanıyorsa aldanıyor. Biraz sonra onun sırtına indireceğimiz muhteşem yumruklarla telafisi mümkün... derken alçak diş bütün şiddetiyle ağrımaya başlamıştı. Damadın yüzü birden korkudan bembeyaz kesilmişti. Başkaları tarafından gülümseme sanıl-

ması için dudağının kenarına taktığı küçücük aralıktan ağzına giren hava, dişine sanki bir yıldız karayel fırtınası gönderiyordu. Avukat da, susmak bilmiyordu. Hâkim olsaydı kulağına eğilir avukatın, "Efendi! Bir kelime daha söylersen sanığı idama mahkûm ederim, susarsan beraat ettireceğim vallahi!" diyebilirdi.

Ama avukat susmuyor, söylüyor, söylüyordu.

Neden sonra dişine sancılar katan bir bol daha kimin şerefine yuvarladığını bilmeden, kendini gelin odasında buldu. Bu atlaslar, ipekler, tuhafiye mağazası kokan pijamalar, bu gömleklere, hırkalara, pijamalara işlenmiş markalar... Bir küçük odada bu kadar eşya!..

Mendilini çıkardı. Ağzına kapadı. Bir gözünü artık hiç açamıyordu. Açarsa diş şiddetle acıyordu. Ağzına bir tutam taze hava girse geberecekti. Mendilinin arasından geçen hava ne olsa sıcaktı. Dişin ağrısı geçmiyordu ama o insanı deli eden krize de mani oluyordu. Ama sinirden boğulacak hâle geldiğinden ara sıra mendili kaldırınca aman Allah!..

Şu kız da sual sormadan edemez mi?

– Çok mu ağrıyor Fikret?

Kısılmış gözünü açıyor, başını iki tarafa sallıyor, "Hem de nasıl, nasıl!.. demek istiyordu.

– Ne yapalım dersin?

Kaşlarını yukarıya kaldırıyor, mahzun mahzun, kızgın kızgın bakıyordu.

– ?

– Anneme gideyim haber vereyim mi?

Başını "Kat'iyen olmaz" demek için iki tara-

fa şiddetle salladığı zaman diş ağrısı, "Ben böyle hareketlere hiç gelemem" der gibi beyninin içine ağrı telgrafları gönderiyordu.

– Hiç olmazsa bir soğuk pansuman yapalım.

İşte gelin dışarı çıktı. Diş ağrısı da biraz hafifler gibi oldu.

Üç ay evvel çayda buluşmuşlar, dans etmişler, müşterek ahbaplardan söz açmışlar, sevdikleri Fransız muharrirlerini övmüşler, gülüşmüşler... Bugün için olacağı o geceden hazırlamışlardı.

Gelin tam bu sırada kalaylı bir tas içinde soğuk suyla geldi.

– Frijiderden getirdim, buz gibi.

Dolaptan bir pamuk paketi çıkardı. Kocaman bir pamuk parçası koparıp suya atmak üzereyken konuştu:

– Hayır, hayır! Ağzımı çalkalayım daha iyi.

Suyu ağzında çalkaladığı zaman müthiş, dayanılmaz bir acı hissetti ama dayandı. Tekrar ağzını çalkaladı. Hayır, hiç faydası yoktu.

Gelin:

– Nasıl, biraz hafifledi mi?

"Ne gezer!" demek istedi, diyemedi. Kafasını yukarı kaldırdı. İndirirken boğulacak gibi oldu. Ağzındaki suyu pijamaların üzerine püskürttü. Gelin;

– Sıcak su getireyim, diye konuştu.

Sıcak su da fayda etmedi. Şimdi ara sıra biraz durur gibi olan ağrı sanki hız alıyormuş gibiydi. Duruyor gibi oluyor, iki saniye sonra her zamankinden daha şiddetli başlıyordu.

Gelin;

– Biraz karanfil yağı olsaydı... dedi.

Cevap vermedi ama onun da fayda etmeyeceğini öteki ağrılarında tecrübe etmişti.

– Bir de kolonya ile ağzını çalkalasan...

Aşağıdan hâlâ sesler geliyordu. Radyoda Londra'yı açmışlardı. Londra'daki şarkılar ve kahkahalarla İstanbul'da bir düğün evinin kahkahaları birbirlerine karışarak zifaf odasına girmeye çalışıyorlardı.

Davetliler şimdi bahçeye çıkmışlardı. Zifaf odasının yanan ışığına zevkle bakıyorlardı. İhtiyar kadınlarla erkekler, hayatlarının en bahtiyar gününü içleri ezilerek hatırlıyorlar; gençler bu ışıkları gece yarısı saat üçten sonra bile yanan pencereye tatlı bir hasretle bakıyorlardı.

Damat şimdi odayı arşınlamakla meşguldü. Kolonyanın da bir faydası dokunmamış, aksine yanağı keçe gibi olmuştu. Gelin bir köşeye büzülmüş, somurtmuştu. Gözlerinden nerdeyse yaşlar boşanacaktı.

– Sıcak tuz iyi gelir derler, yapalım mı dersin?

Adam ağzından mendili çekti.

– Hiç işitmemiştim... dedi.

– Ben bir romanda okumuştum.

– Tuzu nerede ısıtacaksın?

– Gaz ocağı dışarda.

Adam boynunu büktü.

"Şu saati dışarı çıkaralım. demek istedi. Duvardaki saate hain hain baktı. Kadın ayağının altına sandalye koyup saati indirdi. Dışarı götürdü. Biraz sonra döndü. Bir şeyler dikmeye başladı. Adamın kendine hayretle baktığını görünce;

– Tuz ısınıyor, dedi, bir torba dikeyim de içine koyarız. Sıcak sıcak ağrıyan diş tarafına korsun.

Şimdi aralık aralık ağrı duruyor gibi oluyordu. Hatta dilini dişlerine birer birer dokundurduğu halde hiç ağrı hissetmediği zamanlar vardı. Sonra hepsi birden ağrımaya başlıyordu. Artık hangi dişin ağrıdığı meçhuldü. Canı burnuna gelmişti. Bu sırada sıcak tuz geldi.

Evet, sıcak tuz sahiden iyi gelmişti. Dişin ağrısı birdenbire yeniden ağrımak için bütün hakkı mahfuz bir şekilde durduğu zaman ortalık ağarıyordu. Gözleri pencerede, ortalığın biraz ışımasını beklediler. Sonra dişçinin yolunu tuttular. Dişçinin bekleme salonunda birbirlerine kırk yıllık karı-koca gibi bakıyorlardı. Dün evlenmiş bir çift değil, dörtte üçü bu şekilde geçecek bir hayatın yarısını yaşamış gibiydiler.

(Hürriyet, 11 Mayıs 1948)

ÇİVİLER

Kapıcı gelip haber verdi:

– Unutmayın bugün beyim.

– Pekâlâ, dedi, akşama kadar müsaade var herhalde.

– Hatta isterseniz yarın sabaha kadar kalabilirsiniz, ama eşyalar için haciz memuru gelecek. Rahatsız olmayınız diye...

– Zararı yok, ben biraz yorgunum, uyuyacağım. Kapıyı aralık bırakırım. Siz işinizi görürsünüz. Sakın beni uyandırmayın.

– Başüstüne!..

Tekrar yatağına dönmüştü. Odanın ortasına bir sürü kitap, birkaç pijama, bir battaniye, iki şilte yığılmıştı. Şiltenin üstünde iki-üç levha vardı.

Kapıcı neden sonra haciz memuru ve ev sahibiyle beraber geldi. Onu uyandırdılar. Yatağından biraz doğruldu. Kapıcıya;

– Birader, dedi, beni uyandırmayasınız diye karyoladan bile indim. İşte bütün eşya, ne yapacaksanız yapın. Beni rahatsız etmeyin. Uyuyacağım.

Ev sahibine döndü.

– Odanız akşama hazırdır, dedi. Şimdi beni lütfen rahat bırakın.

Ev sahibi cevap vermedi. Haciz memuru hayret içinde bana da söyleyeceği var mı diye baktı. Yataktaki adam onun yüzüne bakmakla yetindi. Bir şey söylemedi. Yüzünü duvardan tarafa dönerek uykusuna devam etti.

Kapıcı, ev sahibi, haciz memuru kitapları birer birer elleldiler Ev sahibi iki levhayı, imzalı iki kitabı aldı. Ötekileri kapıcı ile haciz memuruna bıraktı. Onlar da aşağıya indirdiler. Sonra kapıcı tekrar geldi. Karyolayı indirdi. Yarım saat geçmemişti ki yine adamın başucunda arzı endam etti.

– Beyim, dedi, eşyalar satıldı. Borcunuz yine ödenmedi ama ev sahibi işi halletti. Şu kâğıda bir imza atacaksınız.

Adam söylenerek imzayı bastı. Tekrar yattı. Kapıcı;

– Beyim, dedi yine.

– Ne oluyor? Ne var? Yorgunum, uyuyacağım arkadaş. Beni rahatsız etme Allah aşkına!..

– Hayır beyim, ev sahibi şunu gönderdi de.

Bu kırmızı bir 10 liralıktı.

– Ne yapacakmışım bunu?

– Hayır, lazım olur diye sanki.

– Bana paranın lüzumu yok oğlum. O da sana bahşişim olsun.

– Allah rahatlık versin. Şair bey gelirse ne diyeyim?

– O herhalde geç gelir. Sen beni hiç uyandırma. Ben akşama doğru çıkar giderim. Sen kapıyı kapa artık.

– Altınızdaki şilteyi götürecek misiniz?

– Hayır, onu da sana bırakacağım.

– Eksik olmayın, beyim.

Adam yattı. Uyudu.

İki arkadaştılar Biri hikâyeler yazardı, ötekisi şiirler. Önce şairin işi bozulmuştu. Zaten hiçbir zaman bir düzene girmemişti ki. Geldi, hikâyeci arkadaşının odasına sığındı. O zamanlar bu yatan adam dünyanın parasını kazanıyordu. Dünyanın parası dediğimiz ikisinin etine, ekmeğine, rakısına, ev kirasına ancak yetiyordu ya, her ne hal ise!..

Günler öyle tatlı geçip gitmişti ki... Sonra birdenbire işler bozuldu. İşlerin bozulması onların elbiselerinin giyilmeyecek hale gelmesiyle başlar. Parasız günleri çok oldu. Ama odada güzel günlerde alınmış birçok eşya vardı. Bu eşya onları tam bir buçuk sene geçindirdi. Nihayet öyle günler geldi ki anlatması güç, hem de lüzumsuz...

İşte tam yedi aydır kira vermemişlerdi. Ev sahibi kirayı istedikçe gülmüşlerdi. Mahkemeden karar çıkalı bir hafta olmuştu. Ev, yarın sahibine teslim edilecekti. Kiraya mahsuben haciz edilen bütün kitapları, ressam arkadaşların üç-beş levhası hiç paranın yerini tutar mıydı?

Adam akşamüstü uyandı. Odaya baktı. Bütün yazılarını burada yazmıştı. Bir zamanlar ne cici bir odaydı bu. Üzülecek miydi? Üzülmek ne demekti? Oturdu. Şair arkadaşına şu tezkereyi gözlerini duvardaki kalın çiviye dikerek yazdı.

Kardeşim,

İki çividen sağdakini alıyorum. Senden üç-beş kilo daha ağır olduğum için, kusura bakmazsın. O çivi daha sağlamdır. Hem ben senden daha eskiyim bu odada. İyisini aldım diye sakın gücenme. Her ne halse, sana yine ötekini bırakıyorum. Benim biricik dostum, gözlerinden öperim.

Tezkereyi götürdü öteki çiviye astı.

(Hürriyet, 13 Mayıs 1948)

ANA

Orada, hapishanenin kapısında bulunmak korkunç bir şeydi... İhtiyar kadın herkesin gözünü kendi üstünde hissediyordu. Sanki herkes onu gösteriyor;

– Görüyor musun? Bak işte "Hasan Koç"un anası!.. Şu Parmakkapı katili, canım; yarın sabah asılacakmış da... diyordu.

Ağlamaktan kızarmış, hâlâ yaşlar sızan gözlerini önüne dikerek yürüdü. Elinde bir sefertası içinde oğlunun son yemeğini götürüyordu. Dilinden Hasan'cık, Hasan'cık sözü düşmüyor. Onu kucağında meme verirken görüyor, sonra manzara birdenbire değişiyor.. Mahalle kadınlarının onu yürür, hatta koşar görünce nasıl şaşırdıklarını düşünüyordu.

Beyoğlu! Onu Beyoğlu mahvetmişti. Beyoğlu'nun kötü kadınları, içkisi, kumarı... Nihayet o korkunç felaket gelip çatmıştı. İdam edilecekti. Hasan'cık çalmıştı, yakalanacağını anlayınca öldürmüştü. Onun alınyazısı buydu. Çalacak, öldürecek, asılacaktı.

Hapishanenin kapısında bulunmak korkunç bir şeydi ama mahallede bulunmaktan daha iyi idi. Bütün komşular, başka mahallelerden havadisi duymuş meraklıları da beraber sürükleyerek

güya teselli etmeye eve dolmuşlar; ona, gidip Hasan'ı görmemesini tavsiye etmişlerdi. Onun kadar namazı niyazı yerinde, mübarek bir ananın yüzünü görmeye müstahak değil, o demişlerdi.

Öyle şey mi olur? Hasan'cığı o doğurmuştu. O süt vermişti. O onun bir taneciğiydi. Birdenbire hapishane kapısı açıldı. Uzun bıyıklı bir adam önünde beliriverdi:

– Hasan'ın anası sen misin, valide?

– Benim oğlum...

– Gel öyleyse.

Loş yerlerden yürüdüler. Bir kapı gıcırdayarak açılınca çoktan beri yüzünü görmediği oğlunu karşısında buldu. Hasan sararmıştı. Avurtları çökmüştü. Yanında ayakta bir efendi vardı. İhtiyar kadın ona doğru atılırken;

– Yavrum, Hasan'ım, bir tanem... diye inledi.

– Anam, anam, anacığım! diye haykırdı. Affet beni, beni affet anacığım...

– Affedecek bir şey yok Hasan'ım, diyebildi, Allah böyle emretmiş yavrum.

Titreyen parmaklarıyla sefertasını açtı. İçinde kuru köfteler bulunan bir tası oğluna uzattı.

– Al Hasan, sen bunları çok severdin. Ye yavrum... dedi.

Hasan tiril tiril titriyor, anasına sarılıyor, ağlıyordu. Hemen hemen başka bir şey konuşmadılar. Zaman akıp gidiyordu. Birbirlerine bakamıyorlardı. Yeniden sarılışıyorlar, ağlaşıyorlardı. Hasan ağzına bir köfte alıyor, gözlerinden yaşlar ağzına ve köfteye karışıyordu. Nihayet deminki hapishane kapısını açan gardiyan yaklaştı.

– Vakit geldi, nine... dedi.

İhtiyar kadının kafasına sanki bir balta düşmüştü. Hasan'ın yatağı kenarından ayağa nasıl kalktı. Oğluna nasıl sarıldı, kendini nasıl sokakta buldu, hatırlamıyor şimdi. Gözü hiçbir yeri görmüyordu. Nereye gittiğini o da bilmiyordu. Nihayet kendisini Süleymaniye Camisi'nde bulabildi. Orada aradığı teselliyi bulmaya çalıştı. Ne kabahat yapmıştı? Onu çamaşır yıkayarak, tütüne giderek büyütmüştü, her zaman nasihat etmişti. Her zaman büyük sözü dinlemesini, içki içmemesini, kavga etmemesini tembih etmemiş miydi? Dul bir kadın başka ne yapabilirdi?

Camiden çıktı. Avlunun arka tarafında setlere oturdu. Akşam oldu duymadı. Orada bir ağacın dibinde güzel bir yaz gecesini seyrederek, hiç sabah olmasın diye beklerken nihayet şafak söktü. Sabah ezanını okumaya gelen bir müezzin onu orada ağacın altında görünce şaşırmıştı.

– Sen burada mı geceledin valide? diye sordu.

– Burada oğlum, dedi. Ben Bakırköy'de otururum. Son treni kaçırmışım. Allahın evinden başka yatacak yerim yoktu, dedi.

Müezzin;

– Nasıl olur valide? dedi. Son tren gittiği zaman cami avlusunun kapıları kapanır, giremezsin ki...

O zaman ihtiyar kadın, müezzine olanı biteni anlattı. Adam başı önünde dinledi. Sonra hiçbir şey söylemeden uzaklaştı. Üsküdar sırtları birdenbire aydınlanmıştı.

Kadın cami avlusundan çıktı. Kendini Sirkeci'de buldu. Gazeteciler haykırıyorlardı:

"Parmakkapı katili Hasan'ın idamını yazıyor.

"İdamı yazıyor.

"Hasan'ın asılmasını yazıyor.

Nefti mantosunun ceplerinden 10 kuruşu titreyerek müvezzie uzattı. Gazeteyi aldı. Bir üçüncü mevki vagona atladı. Gazeteyi açtı. Hasan'ın resmi birinci sayfadaydı. Alnı ne güzeldi. Bıyıkları ne gürdü. Ne tatlı bakıyordu. Ah ne kadar babasına benziyordu bu haliyle...

– Hasan'ım, Hasan'ım, bir tanecik aslan gibi güzel Hasan'ım... diye inledi.

Vagonun camına başını koydu. Sonra tekrar gazetedeki resme baktı.

– Yavrum, benim güzel çocuğum... dedi.

Sonra gazetenin o sayfasını yırttı. Katladı. Çantasına yerleştirdi. Kafasından garip garip şeyler geçti. Elleriyle cama bir şeyler yazar gibi yaptı. Sonra kafasındaki bir şarkıya parmaklarıyla camdan tempo tutmaya başladı.

(Hürriyet, 15 Mayıs 1948)

GÜMÜŞ SAAT

Hastalık bende babam öldüğü gün başladı. On bir yaşındaydım. Babamı çok severdim. Zaten başka kimsem yoktu. Analığım da onu severdi ya! Ama ben, ancak babam eve girince yaşadığımı hissederdim. O, sabahleyin evden çıkarken birdenbire etrafım kararır, insanlardan kaçar, korkardım.

Onun ölümüyle beraber başlayan sinir hastalığım; bayılmalarım, titremelerim doktorları bile aldatmıştı. Sahiden hasta olduğumu sanıyorlar, tebdilihava tavsiye ediyorlardı. Ama ben, kendim çok iyi biliyordum ki hasta değildim. Nasıl becerirdim? Bilmem. Tiril tiril titrer, hayaletler görür gibi haykırır, düşer bayılırdım. Baygınlığım sırasında bütün sözleri işitir, doktorun nabzımı tuttuğunu bilir, ama dudaklarımı kenetler, ısırır, köpükler saçardım. Hepsini biliyorum. Bunu niçin yapardım bilir misiniz? Babamın ölüsünü kıskanırdım da ondan. Herkes onun ölümüyle alâkadardı. Komşulardan tutun da kahvedeki arkadaşlarına kadar Ne hakları vardı? Onu yalnız ben seviyordum. O halde ben düşünüp üzülmeliydim. Onlara ne oluyordu? İşte, etrafımı saranların babamın ölümünü benimle alâkadar olup unutmaları oyunlarına başlamıştım.

Zayıf. kansız bir oğlandım. Nihayet analığım, beni köye göndermekten başka çare bulamadı. Uzak akrabalarımızdan bir köylü gelip beni aldı.

Köyde ölesiye canım sıkılıyordu. Kimseden en küçük bir alâka görmüyordum.

Onlar için varlığım yokluğum müsaviydi. Ne yapsam kimsenin dikkatini çekmiyordum. Bana karşı o kadar lakayttılar ki var mıydım, yok muydum farkında bile değillerdi. Mesela, bir ağaç altında, otların arasına saklanır oturur, öğle yemeğine gitmezdim. Bütün aile öğle vakti koşa koşa eve girer, mutfakta, kapı önlerinde bir şeyler atıştırırdı.

Ben iki saat sonra eve döndüğüm zaman kimse gelip de bana, "Sen öğleyin yoktun. Karnın zil çalıyordur. Bir lokma bir şey ye" demezdi. Hasisliklerinden yapsalar ziyanı yoktu. Hayır hasisliklerinden değil, benim, kendimin farkında değildiler.

Bütün tesellim saatimdi. Bu babamdan kalmış bir gümüş saatti. Analığım köye gelirken bana vermişti. Onu gündüzün kimse bulmasın diye nerelere saklardım? Gece yatağıma girer girmez çıkarır, avucuma alır, kulağıma kor, dinler, sanki bir sevgiliyle, seninle imişim gibi Zehra, dünyalar benim olurdu. Azıcık da, sevinçten ağlardım.

Saatle ben, birbiri için ateşe atılmaya hazır, birbirinden ayrılmaz iki arkadaştık. Gündüzün, geceleyin sarmaş dolaş olacağımızı, birbirimize hikâyeler anlatacağımızı düşünüp hiç konuşmayan iki arkadaştık.

Gece, köyde çakallar ulurdu. Korkardım.

Saatimle büzülürdük. Yorgandan kafamı çıkarır, o avucumda, saatlerce çakal seslerini dinlerdik. Bir sabaha karşı yine çakal sesleriyle uyanmıştım. Odamın tek penceresinde iki büyük ve parlak göz bana bakıyordu. Saatimle ben korktuk. Yorganı üstümüze çektik.

Ama bu gözlerin ne gözü olacağını merak edip dayanamadık. Yavaş yavaş pencereye yaklaştık. Odamıza bakan bir baykuştu. Sabaha kadar artık uyuyamadık. Çakallar sabaha kadar uludu. Baykuş sabaha kadar camdan bize baktı. Ortalık ağarırken köyden kaçtım... Trenlere, tramvaylara, otobüslere bindim. O kadar zayıf, o kadar küçüktüm ki hiçbir biletçi benden bilet sormadı. Yolculardan birinin dört-beş yaşındaki çocuğu sandı.

Yazdı. Şehir kocamandı. Her kovukta yattım. Geceleri çoğunca deniz kenarına iner bazen sularda, bazen odunlar arasında, bazen de hava çok sıcaksa sıcak kumlar içinde yatardım. Gıdamı süprüntü tenekelerinde kedilerle beraber temin ederdim. Oralarda kendime ne ziyafetler çektim Zehra. Benim şirin, benim güzel Zehram!

Bir sabah, bir memur beni deniz kenarında uykumdan uyandırdı. Aldı götürdü. Kim olduğumu söyledim. Analığım ta Erzurum'lara gitmiş. Uzak akrabadan bir komşu beni yanına almak lütfunda bulundu. Ona teslim ettiler. Yine eski mahallemize yerleştim. Ama iyi çocuk değildim galiba Zehra, kimse beni sevmiyordu. Ben de herkesten nefret ediyordum. En çok çocuklar benim düşmanımdı. Beni görünce üzerime saldırıyorlar, dövüyorlardı. Zorları neydi? Bilmem. Her-

halde onlarla hiç konuşmadığım için. Benim onların konuşmasına ihtiyacım yoktu ki. Saatim benimle konuşuyordu. Ben saatimle konuşurdum. Birbirimizi seviyorduk. Başka bir üçüncü arkadaşa ihtiyacımız yoktu. Çocuklar beni görünce saldırırlardı: Sıska, deli, saralı sıska... diye.

İşte o günlerde karşıma sen çıktın Zehra. Futbol sahasının kenarında düşmanlarımı seyrediyordun. Ben gelip ta yanı başında durdum. Canım iki örgülü kalın saçını tutup çekmek istiyordu. Dönüp bana öyle bir baktın ki saatim hatırıma geldi. Sen güldün evvela, sonra ben güldüm. Yanıma sokuldun. Hemen saatimi çıkarıp sana gösterdim. İçindeki çarkları, kırmızı taşları, üstündeki şimendifer resmini beraberce seyrettik. Sen de benim saatim gibi bir şeydin. İnsanın insandan bir saati olması da güzel bir şey diye düşünmüştüm. Sen gümüş saatimi almış, pembe kulağına götürmüştün. Futbolcular topu bırakıp etrafımıza birikmişti. Ben işi anlamıştım. Sen gider gitmez hücum edecekler, saatimi elimden alacaklar, koca pabuçlarıyla kıracaklardı. Her şeyi, her şeyimi alabilirlerdi: İçimden midemi, kalbimi, ciğerlerimi, kafamdan aklımı, ama saatimi asla! Onu futbolculara vermedim. Ömrümde ilk defa saat için çılgın gibi dövüştüm. Ellerinden kurtulunca soluğu evde aldım. Saatimi çıkardım. Artık işlemiyordu. Yatağımda sabaha kadar ağladım. Sabahleyin uzak akrabam çoluk çocuk odama doldular. Onlara da "Üstünde çalınmış bir saat var!" diye haber gitmiş. Her tarafı aradılar. Bulmalarına imkân mı vardı? Ben işin böyle olacağını geceden düşünmüş onu saklamıştım.

Öğleden sonra deniz kenarına indim. Balıkçı Hasan Çavuş'a yalvardım. Biraz gezeyim diye sandalı aldım. Açıldım, açıldım. Sonra durdum. Bozuk saatimi çıkardım. Kapağını açtım. Kırmızı taşlarının üstüne senin o gün bana verdiğin papatyayı koydum. Kapağını kapadım. Sonra suyun üstüne yavaşça saatimi bıraktım. Döne döne batmaya başladı. Uzun zaman arkasından baktım. O görünmemeye başladığı zaman bile hâlâ bakıyordum. Gözlerimden yaş boşanıyordu. Şimdi artık saatim de yoktu. Ama sen aklıma geliyordun Zehra!

Bekledim... Bekledim... Denizin ta dibine saatimin vardığını, orada karanlıklar içinde, kimsenin onu bulamayacağı bir yerde yattığını hissedince küreklere asılarak döndüm.

(Hürriyet, 16 Mayıs 1948)

VENÜS'ÜN SEVGİLİSİ

Olemp Dağları'ndaki büyük, muhteşem saraylarında hüküm süren Yunan Tanrılarının sofralarında hizmet gören tanrıça "Hebe"nin ayakları o kadar güzel, o kadar nazik şeylerdi ki Tanrılar o ayakları görünce:

– Hebe, bunlar ne nazik, ne kibar, ne güzel ayaklar!.. Ama onları şöyle bir doğru dürüst gördüğümüz yok ki... Hep hareket halindeler. Biraz dur da seyredelim, n'olur?

Tanrıça durmaz, elmas tabakları, altın tepsileri taşır dururdu. Tanrılar çok eskiden yalnız bal şerbetiyle nektar içerlerdi. Nektar, onların ölmezliğini sağlayan içkiydi. Sonraları Tanrılar da insanlar gibi olmuş, kuzular, hindiler, kazlar, domuzlar, danalar yemeye başlamışlardı. O koca koca dana butlarını taşımak için yapılmamış olan Hebe'nin ayakları, günün birinde bir dana budunu taşırken inciniverdi. Tanrılara yemeklerini taşıyamaz oldu.

Tanrılar sofrasına yemek taşımak şerefini her Tanrı üstüne almak isterdi. Jupiter'e hizmet etmek her Tanrı için büyük bir şerefti. Fakat Jupiter'in sofrasında kendilerine hizmet edilemeyecek Tanrılar da vardı, doğrusu; Merkür gibi hırsızlığı övenler, Pluton gibi her cehennemden dö-

nüşte ölüleri, ölümü metheden asık suratlılar. Sonra, o kendisine edilen hizmete karşılık küçücük bir teşekkür bile etmeyen o soğuk, mağrur Minerve gibiler...

Aynı zamanda da onlara hizmet etmek ufak Tanrıları pek sarmıyordu. Bir ölümlüyü de hiçbir zaman sofralarına hizmetkâr olarak seçemezlerdi. Çünkü Tanrılar, insanlar gibi sofrada uluorta konuşurlardı. Sonra ölümlü gider, insanlara ne konuştuklarını söylerdi.

Jupiter birini seçmek hususunda müşkilat çekiyordu. Kime emredebilirdi? Ötekiler, en aşağıdan birer Tanrı idiler. Evet, o emrederse bu işi seve seve yaparlardı ama, Tanrılara emretmek doğru bir şey değildi. Mesela Neptün'e Jupiter kalkar da nasıl, "soframa hizmet şerefini sana verdim" diyebilirdi... O bütün denizlerin Tanrısı idi. Denizdeki en küçük sardalya balığı bile onun emrindeydi. Bütün Tanrılar, ötekiler de hiç olmazsa onun kadar kudretli birer Tanrıydılar.

Jupiter böyle düşünüp dururken bu işi üzerine kendi kendine Tanrı Volkan aldı. Volkan, Tanrıların en insana benzeyeni, en çalışkanı, demircisi, marangozu, karyolacısıydı. Tanrıların bütün eşyasını o yapardı. Bu kapıları, bu bacaları, bu altın tepsileri, büyük küçük heykelleri, bibloları hep o yapmıştı. Ama Volkan çok çirkin bir Tanrıydı. İki ayağından topaldı. Bu yetişmiyormuş gibi iki gözünden şaşıydı.

Hele insana benzeyen bir sakallı suratı vardı. Halbuki öteki Tanrıların hepsi kimi kuğuya, kimi ışığa, kimi yeleli bir ata, kimi güzel bir koça benzerdi. O çirkin insan suratlı Tanrı, öteki Tan-

rıların iştihasını kaçıracaktı. Volkan koca bir yaban domuzu koymuş topallaya topallaya getirirken Jupiter gülmekten katılıyordu:

– Vay Volkan sen mi? Sen mi bize hizmet edeceksin? Hebe bir tek ayağından hafifçe sakatken, hizmet edemezken sen, iki ayağından topal? Olur şey değil.

Bütün Tanrılar, Jupiter'i taklîden gülmeye başladılar. Katılır gibi güldüler. Kahkahalar Olemp'i sardı. Bütün Olemp keçilerini denize kadar kaçırttı. Volkan kıpkırmızı olmuştu. Tepsiyi sofranın ortasına bıraktığı gibi çekildi. Kendi kendine kalınca:

– Sen, çirkin Tanrı! Sen, iki ayağından topal! Sen, iki gözünden şaşı! Sen, Tanrıların en küçüğü! Bütün bu şanlı, şöhretli, kocaman kocaman dünyalara hükmeden, emreden Tanrılara, sen mi hizmet edeceksin. Bütün kabahat sende. Onlar yalnız oturur, emrederler. Kimi birer kuğuya, kimi birer ata, kimi bir öküze, koça benzer. Sen ise demirin, ateşin, çalışmanın Tanrısısın. Bütün o avareler güruhuna hizmet etmeye kalktığın için işte cezanı çektin. Alaya alındın. Sende kabahat ki o oturup emredenler güruhuna hizmet etmeye kalktın.

Bunun üzerine Tanrı Volkan kendi işlerine koştu. Utancından, kininden Tanrılara uzun müddet gözükmedi. Tanrıça Hebe Tanrıların Volkan'a yaptıklarını haber alınca çok üzüldü. O Volkan'a rica etmişti, ayağı geçinceye kadar yerini alsın diye. Bir köylü kız kıyafetine girdi. İnsanlar arasına koştu. İnsanlara;

– Yalnız Volkan için dua ediniz... dedi. O

insanlar, yani bizim gibidir. O çalışmanın Tanrısıdır. Demiri o döver, o su verir, kapıları, bacaları, evleri, heykelleri, stadyumları, tiyatroları yapmayı insanlara o öğretti. Öteki Tanrılar onu küçük görüyorlar Siz de dualarınızı yalnız ona yapınız ki onun kıymetini anlasınlar.

Tanrılar yine oturmuş yemek yiyorlardı. Tanrı sarayının kapılarını Volkan som altından kalın kalın yaptığı için insan duaları pek giremezdi. Fakat insanlar Volkan'a o kadar dua etmişlerdi ki sanki Olemp sarayının kapıları yokmuş gibi dualar içeriye giriyordu. Tanrılar, insanlar ne diyor diye dinlemeye mecbur kaldılar.

Dualar; Tanrılar! Volkan'ın gönlünü alınız. Her şeyinizi, her şeyimizi yapan odur, diyordu.

O zamanlar Tanrılar hakikaten kendilerine çok iyiliği dokunan Volkan'ın gönlünü almak istediler. Merkür hırsızlıklarının ganimetini ortaya sürdü.

– Ona bir kürk hediye edelim, dedi. Bende samurdan bir tane var.

Venüs;

– O kürkü ne yapsın? dedi. O senin gibi nezle olmaz ki. Durmadan çalıştığı için üşümez de. Kürkü ne etsin. Canlı bir şey vermeli ona.

Minerve;

– Bende bir maymun var, dedi. Afrika'dan getirmiştim. Onu verelim, sevinir

Venüs;

– Aptal, dedi, maymunla sen oyna.

Merkür hemen atıldı:

– Öyleyse bu canlı hediye pekâlâ sen olabilirsin.

Venüs güzel gözlerini kırpıp bir dakika düşündü. Sonra;

– Neden olmasın? dedi. Evet, bu hediye ben olabilirim. Onun o çirkin yüzü çoktan beri alâkamı çekiyordu. Pekâlâ, dedi.

Volkan, akşam karanlığında evine döndüğü zaman yatağında kendisini bekleyen Venüs'ü buldu. Venüs, o zamana kadar tatmadığı demirci ocağı gibi bir Tanrı kalbini göğsünde, kocaman, nasırlı, çalışkan, ağır bir erkek elinin tazyikini sırtında hissetti.

(Hürriyet, 25 Mayıs 1948)

MÜTHİŞ BİR TREN

Kıraathanenin camları önüne oturmuşlardı. İki arkadaştılar. Nargilelerinin marpuçlarını emerek susuyorlardı. Zayıf olan, lülenin ateşini nargilenin kehribar ağızlığıyla düzeltti. Bir-iki nefes daha çekti. Marpucu sardı. Nargileyi önünden itti. Bu, yüzü karanlık, karışık bir adamdı. Kalın kaşları vardı. Bu kaşların altında kirpiksiz iki kahverengi göz sanki bir boşluğa bakıyordu. Önündeki çaydan bir yudum daha aldı.

– Rüyamda mı gördüm. Yoksa bir seyahatte mi başımdan geçti. Böyle şey olur mu, olmaz mı? Oraları geçelim. Böyle bir vakayı rüyada da görsem yine başımdan geçmiş sayılır. Başımdan geçmemiş olsa içimden, rüyamdan, hülyamdan geçer miydi? Küçük bir istasyonda tren bekliyordum. İstasyon Maltepe mi, Kartal mı, Pendik mi hatırlamıyorum. Yağmur durmadan yağıyordu. Bekleme yerindeki insanların hepsi mahzun, hepsi sarı, hepsi sükûtiydi.

Raylar yağmurdan ve istasyonun sarı ışıklarından keskin keskin parlıyordu. Sağımda, yapraklarını çoktan dökmüş ağaç iskeletleri, karşımda, rayların ötesinde susmuş, kederli bir şehrin gökyüzüne vurmuş bulanık sarı ışığı, arkamda is-

tasyonun sarı yolcuları, dört tarafımda sessizliğin içine düşen muttarit bir yağmur pıtırtısı.

Beklediğimiz tren bir türlü gelmiyordu. Bir aralık ikinci mevki bekleme yerine girmiş, hiç konuşmayan yolcuların arasında, pencerenin önünde yağmura dalmıştım. Tam bu sırada istasyona bir tren geldi, durdu. Trenin geldiğini gören yolculardan hiç kimse yerinden kalkmamıştı. Ben kalktım. Perona çıktım. Trene doğru yürüdüm. Baktım bu lüks bir trendi. Bütün vagonları yataklıydı. İçerde kitaplarına ve gazetelerine dalmış, lüks içinde, kadifelere gömülü insanlar oturmuştu. Tevekkeli ikinci mevki yolcularından kimse yerinden kalkmamıştı. Vagonların penceresinden profilleri gözüken yaşlı, genç yolculardan hiçbiri tenezzül edip de, bu sessiz istasyona başını çevirip bakmadı. Dikkat ettim. Bu kadar lüks ve kadifeler içinde olmasına rağmen bu trenin içindeki yolcular hep kederli insanlardı. Kimsenin yüzü gülmüyordu.

Bir aralık vagonlardan birinde bir hareket oldu. Kısa boylu bir kadın ayağa kalktı. Camdan dışarı baktı. Sonra çıkma kapısına doğru yürüdü. Geldi, tam önünde durduğum kapıyı açtı. İstasyonda sanki bir simitçi, bir sucu arıyormuş gibi etrafa baktı. Ne sucu, ne simitçi göremeyince çekilirken yüzüne dikkatle baktım. İliklerime kadar ürperdim. Bu benim on sene evvel karımdı. Oydu. Muhakkak oydu. İşte beresi, işte beraber aldığımız, eşini hâlâ üzerimde taşıdığım pardösü. O gün satıcı kıza,

"Olsun, n'olacak? Erkek pardösüsü olsun.

Şimdi moda. Bana da ondan verin bir tane, aynı renk olsun, demişti.

Aynı renk kumaştan, âdeta on iki yaşında bir çocuk pardösüsü denecek, beli kemerli, gri pardösüyü sırtına geçirmişti. Az daha "Nadide, Nadide!" diye bağıracaktım. Sonra aklım başıma geldi. Kendi kendime, "Hiç böyle şey mi olur?" dedim. "Olur a, başka bir kadın da böyle bir erkek pardösüsü giyebilir, başka bir kadın da bere takabilir

Kadın içeriye çekilmek isterken istasyon yolcularından birinin ayak sesiyle tekrar kapıyı açtı. Ayak sesi gelen tarafa doğru yine baktı. Oydu. Bu Nadide'den başkası olamazdı. Tıpkı onun gibi bakıyordu. Bu sefer kat'i olarak kaparken aralıkta bir çocuk hayali gördüm. Çocuk büyük, yeşil gözleriyle gözümün içine bakıyordu. Tiril tiril titredim... Bu oğlum Hasan'dı. Onu üç sene evvel kızıl elimden almıştı.

– Hasom, Hasom! diye atıldım.

Ama kapı kapanmıştı. Zorladım açıldı. Şimdi kompartımanların koridorundaydım. Mavi bir ışık etrafı sarmıştı. Hiçbir kompartımandan ses sada gelmiyordu.

Bir kompartıman kapısını açtım. İçerde üç kişiydiler. Bir kadın, bir zabit, bir de lacivertler giymiş bir sivil. Sanki beni görmemiş gibiydiler. Zabitin omuzlarına attığı boz renkli kaput yamalıydı. Başında bir kabalak vardı. Kendi kendime, "Neden kabalak giymiş bu zabit acaba?" derken, dikkatle yüzüne baktım. Bu Çanakkale'de gözümün önünde vurulan en iyi arkadaşım Hüs-

nü'ydü. Elinde çakı, bir elma soyuyordu. İşini bitirince yanındaki kadın tatlı bir gülümsemeyle utanarak elmayı alınca, bu kadının da Hüsnü'nün ölümünden sonra verem olup ölen nişanlısı Mediha olduğunu gördüm. Nefesim kesiliyor, laf söylemek istiyor, söyleyemiyordum. Öteki sivil adamda kimi göreceğim diye, onun tarafına döndüm. Mektepteki musiki hocamızdı. Beni pek severdi. Genç yaşında bir fıtık ameliyatı sonunda ölmüştü.

Öteki kompartımanlara da koştum. Bir tanesine daldım. Ölmüş olduklarını şimdi hatırlayabildiğim bir sürü tanıdık oradaydı. Konuşmadan yüzüme bakıyorlardı. Bir bana, bir de köşede yüzü okuduğu gazeteden gözükmeyen bir adama döndürüyorlardı gözlerini. Bu adamın yüzünü göremiyordum. Yalnız kır saçları görünüyordu. Gazeteyi şöyle bir kaldırdı. Babamdı. Rengi soluktu. Göz göze geldik. Yüzüme sanki kabahatliymişim gibi baktı. Bir şey söylemek, acı bir şeyler söylemek istiyormuş gibiydi. Sonra vazgeçti. Kaşlarını ben bir şey söylersem çok kızacakmış gibi çattı. Yine gazetesini yüzüne kapadı. "Baba!" diyebildim. Yerinde bir sarsıldı. Gazeteyi hışırtı ile açıp kapadı. Gözlerini, o çok çekindiğim baba gözlerini bir ilanın üstüne dikti. "Bir tek laf daha istemem, kâfi. Yaptığın terbiyesizliği biliyorum. Bir daha yapmamaya bak ve sus!" der gibiydi.

Öteki, kendilerini çoktan unuttuğum ölüler gözlerini, babasına kafa tutmaya çalışan çocuğa, bana dikmişlerdi. Utandım. Kapıyı kapadım çıktım. Öteki kompartımanlara camlardan baktım.

Hep tanıdık ölülerdi. Birdenbire bir ufacık kompartımandan hafif hafif sesler geldiğini duydum. Kulak verdim. Karımın sesiydi. Birisine:

"Böyle olmayacaktı baban, yazık! Çok yazık!" diyordu. Koştum, "Nadide, Nadide!" diye bağırdım. Küçük Hasan'ım beni pencerenin önünde görünce her zamanki gibi gülmek istedi. Sonra birdenbire yüzü buruştu, asıldı. Annesi kulağına bir şeyler söylemişti... Elini uzattı. Vagonun koridora açılan camının penceresini yüzüme çevirdi.

Kapıyı zorladım, açılmıyordu. "Açın, açın!" diye bağırdım. "Nadide, Hasan, benim canım!" dedim. Cevap vermiyorlardı. Kapıya yumruklarımla vurmaya başladım. Camları yumrukluyordum. Kırılmıyordu. Koridoru çılgın gibi koştum. Bir memur bulup kompartımanı açtırmak istiyordum. Girdiğim kapının camından baktım, kimseler yoktu peronda. Yine karımla oğlumun bulunduğu kompartımana koştum. Eğilip istorun aralığından baktım. Onları gördüm. Ana-oğul birbirine sarılmışlardı. Karımın rengi korkudan bembeyazdı. Hasan sinmiş ağlıyordu.

Bir memur bulur da kapıyı açtırırım diye istasyona indim. Biraz yürüyünce lüks tren hiçbir düdük çalmadan hareket etti. Koşmak, trene yetişmek istedim. Ama koşamıyordum. Ayaklarım sanki tutmuyordu. Olduğum yerde çivilenmiş gibiydim. Baktım, lüks tren, içinde ışıklar ve sessizlikler taşıyarak, yağmurla birlikte uzaklaşıp gitti.

Adam susmuştu. Karşısındaki arkadaşı hikâyeyi kesmeden, sükûnetle dinlemişti. Yüzlerini

tekrar caddeye çevirdiler Dışarda yağmur şiddetlenmişti. Hikâyeyi dinleyen sordu:

– Tren geçtikten sonra yağmur dindi mi?

Hikâyeyi anlatan buz gibi soğumuş çayından bir yudum aldı. Başını kaldırıp sokağa, şarıl şarıl akan yağmura baktı. Cevap vermedi.

SAİT FAİK
SEVGİYİ ÖFKESİZ TAKARDI YAKASINA*

Osman ŞAHİN

1966 yaz dinlencemi Sait Faik'in Burgazada'sında geçirmiştim. Sabahları Ada'yı geziyor, sonra denize giriyor, öğle sıcağı çökünce, gölgede kitap okuyordum. Okuduğum kitaplardan ikisi, Sait Faik'in, "Haritada Bir Nokta" ile "Son Kuşlar"ı idi. Öyküler gerçek mekânlarında okunduklarından mıdır nedir, beni hemen içlerine alıveriyorlar, kolay okunan, anlaşılan bir öykü tadı bırakıyorlardı içimde. Ama, ikinci, üçüncü okumalarımda tümceler yer değiştirmişler, ya da yeniden yazılmışlar, kurgulanmışlar gibi değişik, bambaşka bir izlenim bırakıyorlardı bende. Öyküler soluk alıp veriyor, yöremde yaşıyorlardı; iskeçe kuşları, ağaçlar, kayalıklar, martı çığlıkları, güneş, deniz, kısaca her şey kitap sayfalarından çıkarak kendi mekânlarında yerlerini alıyorlar, yeniden yaşıyorlardı. Öykülerin bir an o denli etkisinde kalmıştım ki, okumayı bırakarak yerimden kalktım. Sait Faik'in yıllar önce Ada'da bıraktığı zamanı solumaya, zamanı yakalamaya çalıştım. Yemyeşil fundalıkların arasında yürüdüm, renkli iskete kuşları ile konuştum, çamlıklar arasındaki kırmızı topraklı, daracık tozlu yollarda, arkamdan birilerinin, "Hişşt, Hişşt!" diye seslendiklerini duydum.

Bir gün sahilde gördüğüm yaşlı bir balıkçıyı selamlayarak, Sait Faik'i tanıyıp tanımadığını sordum.

*) **"Sait Faik Abasıyanık 90 Yaşında"**, Perihan Ergun, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1996.

"Hangi Sait?" dedi. Elimdeki kitapları göstererek, "Yazar Sait Faik?" dedim. Yaşlı balıkçı, kitapların kapağındaki Sait Faik'i görünce, bir yakınını, bir dostunu, arkadaşını anımsamış gibi, "Haa, bizim Balıkçı Sait" dedi. "Hiç onu tanımaz olur muyum? Bütün balıkçılar tanırlar onu." "Amca, anlatsanıza nasıl bir insandı Sait Faik?" diye sordum. "Nasıl olacak, her şeyden önce kibirsiz bir insandı, hayata tepeden bakmazdı. Birlikte balığa çıkardık, ateş yakar, rakı, şarap içerdik. Bolca da küfür ederdik. Bazen de elini ayağını çeker, uzun süre ortalıkta görünmezdi Sait.

Bahardı, çok yağmur yağıyordu. Bir gün Ada'ya iki vapur dolusu insan geldi. Şaşırdık; bayram değil, tatil değil, bunca insanın Ada'da işi ne diye. Öyle ya, gezmeye gelseler, ellerinde yiyecek sepetleri, fileler falan olur. Kendi aramızda biz bunları konuşurken, 'Sait ölmüş!' sözleri yayıldı ortalığa. 'Hangi Sait?' diye sorduk. 'Basbayağı bizim Balıkçı Sait ölmüş,' dediler. 'İyi ama bizim Balıkçı Sait ile iki vapur dolusu insanın işi ne? Sait, neden bu kadar ilgilendirsin onları?' diyecek oldum. Öteden biri seslendi: 'Sen ne diyorsun be Amca? O senin Balıkçı Sait dediğin büyük bir yazardır...' İşte o gün öğrendik bizim Balıkçı Sait'in büyük bir yazar olduğunu..."

"Birlikte balığa çıktığınız, rakılar, şaraplar içtiğiniz Sait Faik, o güne kadar söylememiş miydi size yazar olduğunu?"

"Hayır söylemedi."

"Peki, Sait Faik'in elinde kalem kâğıt falan görmez miydiniz hiç?"

"Görmezdik. Ufacık bir çakısı vardı, hepsi o kadar..."

Ne diyeceğimi şaşırmıştım. Sait Faik'in yalınlığı, kişiliği, elimdeki kitaplarıyla bütünleşmiş, daha bir devleşmişti. Büyük bir yazar, nasıl bu denli alçakgönüllü olabiliyordu? Üstelik de bin türlü görgüsüzlüğün, hazımsızlığın boy attığı ülkemizde.

Sait Faik gibi büyük bir öykü ustası, yıllarca birlikte olduğu, balığa çıktığı, ateşler yakıp rakılar, şaraplar içtiği, öykülerini yazarak ölümsüzleştirdiği o insanlardan, en kalıcı yanı olan yazarlığını niçin gizlemiş olabilirdi? Bunu yıllar sonra öykü yazarı olduğum zaman anlayabilecektim ancak. Sait Faik, tanınmış bir yazar olduğunu söylemiş olsaydı, yaşamını paylaştığı o insanları ağır psikolojik baskı altına alabilirdi. O zaman da o insanlar midye gibi kapanırlar, özgünlüklerini yitirirler, içlerindeki incileri göstermeyebilirlerdi. Sait Faik'i ilgilendiren, o insanların yaşama olan bağlılıkları ile umutlarıydı bana kalırsa. Onlar yaşamın ilk ağızıydılar. Öykülerini yazacağı insanlarla birlikte olurken, asla onları birer öykü malzemesi olarak görmüyor, yazar pususuna yatmıyordu. Aksine yaşamını onlarla paylaşarak, onlarla bütünleşiyor, sonra da onların dünyalarını kendi iç dünyasının mayasıyla yoğurup pişiriyor, bu yoğunluğun verdiği iç basınçla da oturuyor, yaşamın yüreğinde filizlenen gelecekleri eşsiz öykülerini yazıyordu. Güçlü bir gözlemci olduğu için, gözlemlediği insanların içine kendi yüreğinden de parçalar koyuyordu. Sanırım, Sait Faik öykülerindeki tazelik buradan ileri gelmektedir. Çünkü Sait Faik, bilmediği, tanımadığı olayları, insanları değil, içlidışlı olduğu insanların ortamını yazıyordu. Bu da, her şeyden önce, öykü sanatına, okurlarına, yaşama olan saygısından ileri geliyordu. Birbirini sömürmeden çalışan, mal mülk kaygısı taşımayan sıradan insanları seviyor, sevgiyi bir çiçek gibi öfkesiz takıyordu yakasına, Sait Faik.

Değerli Konuklar, Sayın Seçiçiler Kurulu Üyeleri,

Sait Faik, kendisinden sonra gelen yüzlerce öykü yazarını, milyonlarca okuru derinden etkilemiş, çağımızın büyük yazarlarından biridir. Onun sanatı üstüne yüzlerce yazı yazılmış, kitaplar yayımlanmış, söyleşiler yapılmıştır Hâlâ da yazılmakta, yayımlanmakta, yapılmaktadır.

Çünkü Sait Faik, paranın şımarttığı, acıkmadan yemek yiyen insanları değil, yaşamın gerçek yükünü çeken sıradan insanlarımızı yazmıştır. Şu an usuma geliveren öykülerinin adları bile Sait Faik'in sanatının kimlerin dünyasına eğildiğini bize açıklıyor. "Dondurmacı Çırağı", "Lüzumsuz Adam", "Ağıt", "Köy Hocası ile Sığırtmaç", "Bir Külhanbeyi Hikâyesi", "Hancının Karısı", "Çöpçü Ahmet", "Garson", "Hallaç Baba", "Alt Kamara", "Bir Karpuz Sergisi", "Sakarya Balıkçısı", gibi...

Sait Faik Usta'nın öykü sanatı hiçbir kalıba sığmaz. Hem öykü sanatını değiştirmiş, hem kendi anlatım dilini geliştirmiş, böylece öykücülüğümüzde tam bir devrim yapmıştır. Sait Faik sürekli kendinde öyküyü aramıştır. Sait Faik öykücülüğüne sürekli bir aranıştır diyebiliriz.

Sait Faik, öykülerinde gerçek sevgilerin peşinde olmuştur. Balıkları, denizleri, martıları, kuşları, toprağı, taşı, ağaçları sevmiş, sevdiği için yazmıştır. En çok da çocuklarla, kuşları sevmiştir. İçtenliğin, yalınlığın savunucusudur. Yoksulluk, yalnızlık, işsizlik, doğa, Sait Faik öykülerinin temel mayasını oluşturmuştur. Umudun yoksul ama sıcacık çarpan yüreklerinin yazarıdır. Öyküye birden giriverir, hiç beklenilmeyen bir yerde öyküsünü bitiriverir. Öykü uçları dört yöne açıktır; her an, her yöne gelişebilir. Her öyküsünde kendi kişiliğiyle öykü kişisini ustalıkla kaynaştırabilmiştir. Doğrudan insanlığa yönelen bir coşkular toplamının adıdır Sait Faik.

Saygıyla anıyorum.

(10 Mayıs 1994)

OKUR OKURA SAİT FAİK*

Nursel DURUEL

Sait Faik'in adı ne zaman geçse, şaşmaz bir ısrarla, önce şu fotoğraf canlanır gözümde: Edebiyat Fakültesi'nin merdivenlerinde, tırabzana dayanmış ayrıksı bir adam. Tedirgin, hüzünlü, bıçkın...

Fotoğraf makinesi araya girmeden çekilmiş bir fotoğraf bu. O sırada orda bulunan genç bir okurun belleğine çakılı kalmış bir an. O genç okur ben değilim. Çocukluğumda bana okuma yolları açan; kırk yılı aşan yakınlığımız süresince hayata, insanlara, kitaplara duyduğu ilginin bir an olsun pörsüdüğüne tanık olmadığım başka bir okur. Sait Faik'in hak ettiği okurlardan biri olduğu kadar onun hikâyelerini de hak etmiş bir okur: Jale Baysal.

Belki de bu nedenle Sait Faik'in dergilerde, gazetelerde, kitaplarda gördüğüm fotoğraflarını; hikâyelerinin arkasında değil içinde duran yüzünü; kendini esirgemeden cömertçe ortaya koyan tavrını o fotoğrafla birleştirip ortak oluyorum o âna.

Sait Faik 200'e yakın hikâyesi boyunca, kendime geçirirken nasıl değiştirdiğimi hiç bilemeyeceğim o ânın içinden konuşuyor gibi geliyor bana. Onu dinlerken hem yalnızım hem bütün okurlarıyla birlikte. İstanbul'un lodosu gibi savrularak üstümüze gelen, anlattıklarıyla birlik bizi de sarmalayıp içine alan, birbirimize ekleyen bir ses. Mesafeleri kaldıran, ufku iyi-

*) **"Sait Faik Abasıyanık 90 Yaşında"**, Perihan Ergun, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1996.

ce berraklaştırıp göremediklerimizi ruhuna kadar görünür kılan, göğüs kafesimize peşpeşe indirdiği sevgi yumruklarıyla gözlerimizi yaşartan, hüzne boğan, büyük hayaller kurduran ve birdenbire poyraza çevirerek gevşememize fırsat vermeyen, sarsan, iğneleyen, isyan eden bir sen....

Bir hikâyeden öbürüne sanki kesintisiz konuşuyor ve bizi en çok İstanbul'da dolaştırıyor. Arka sokaklara, kenar mahallelere, kahvelere, meyhanelere götürüyor; ev içlerine sokuyor, denize daldırıyor, tramvaya, vapura bindiriyor. İşte, diyor, insan kardeşlerimin, kardeşlerinizin hâli; benim hâlim!.. Sinema kapısındaki uyuzlu çocuk, kovasındaki bulutu kapısının eşiğinde yitiren kız, izbelerde çocuğunun önünde etini satmak zorunda kalan anne, meteliksiz aktörler, okulu kırmış öğrenciler, didinip duran namuslu iyi insanlar, balıkçılar, küçük memurlar, zanaatkârlar, sokak satıcıları, kalem parmaklı kocaman gözlü işçi çocuklar ve daha nicesi... Onlarla birlikte hayatı acılaştırırken kendi hayatları da acılaşan savaş vurguncuları, düzenbazlar, namussuzlar... İşte, diyor, bizi hem birbirimizden hem öbür canlılarından ayrı düşüren; böyle olmasından hep birlikte sorumlu olduğumuz bozuk düzen.

Varoluşun en temel sorunlarıyla günlük hayatın kaygıları, düşünceyle duygu, yontup öptüğü kaleminin ucundan aynı yalınlıkla akıp geliyor bize doğru. "Ah insan kardeşim, ah!" dedirtiyor. Şu hâliyle bile tek soluğundan vazgeçemeyeceğimiz hayat ne güzel olabilir. O müthiş dirimden daha ne sevinçler fışkırabilir. Biz ona layık olabilirsek...

(Şubat 1996)

SAİT FAİK'İN İŞSİZLİĞİ*

Feyza HEPÇİLİNGİRLER

"Yeryüzüne bir yazar, bir öykücü gözüyle bakmaz; bildiği gibi yaşar, sonra da yaşam deneyimi yükü, ağırlığını duyurunca kendini kalem kâğıdın önünde bir öykücü olarak bulurdu" biçimindeki söylem, Sait Faik'le ilgili neredeyse genelleşmiş bir yargıdır. Sait Faik'in yazmak için "taşma" noktasına gelmeyi beklediğini hiç sanmıyorum. Olsa olsa birbirinin içinde oluşup gelişen öykülere ayrışma, tekleşme sürecini tanımaya çalışmıştır. "Yeryüzüne bir yazar, bir öykücü gözüyle" bakmamışsa nasıl olmuş da baktığı her varlığın dış görünüşlerindeki en ince ayrıntıdan gözlerine, yüzündeki bir çizgiye yansıyan ruhsal durumunu görebilmiş, bunları dikkatli bir özenle kaydederken o anda kendisinde oluşan incecik izlenimleri unutmamayı başarmıştır?

"Bildiği gibi yaşar" yargısı da Sait Faik'le ilgili pek çok yazıda daha açık ve daha cesur ifade edilmiştir. Kendisine annesinin baktığı, onun işsiz güçsüz, "aylak" bir yaşam sürdürdüğü ısrarla belirtilmiş. Bir yazarın, öykücünün yaşamındaki bence "önemsiz" bir ayrıntıya, üstelik bu yaşamın edebiyatçı kişiliğine etkilerini irdelemek gibi bir amaç gütmeksizin, bunca ağırlık verilmesi, tedirgin edici olmaktan öte, neredeyse art niyetli bir rahatsızlık durumunu almıştır.

Her insanın bir işi olması gerektiği ve bu işi en

*) **"Salt Faik Abasıyanık 90 Yaşında"**, Perlhan Ergun, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1996.

kusursuz biçimde yapması yolundaki inanışlarda o dönemde etkisini sürdüren Alman faşizminin izi var mıdır, bilemem. İnsanı işinden ibaret kılmanın, işi kadar insan, giderek kazancı kadar, "parası kadar insan" anlayışlarıyla kapitalizmle buluştuğunu da söylemeyeceğim. Beni ilgilendiren, Sait Faik'le ilgili hemen her yazıda öyküye getirdiği yeniliklerin yanı başında söylenmek gereği duyulan işsizliği. Bir kusur olarak. "İyi bir öykücü; ama ne yazık ki..." havasında bir acınma ile, bir başarısızlık bulgusu gibi. Kendisinin de rahatlıkla, kimi zaman eğlenerek söylediğini dönüp tekrar ona, üstelik bu kez suçlarcasına yöneltmek eleştiri adına yazınla ilgili sözü olmamak, insan ahlakı açısından da terbiyesizlik gibi geliyor bana. İnsanların, mesaili ve karşılığında ücret alarak çalışmayı reddetme haklarının ihlali. Çalışmama hakkı. Yok mu böyle bir hak?

Sait Faik'in çalışmadığını söyleyenler, "bir işte, bir ücret karşılığında" anlamını kastediyorlar. Yoksa gerçekten "çalışmadığını" kim söyleyebilir? Onlarca kitap, öykü, roman, şiir, röportaj, düzyazı, çeviri–uyarlama çalışmadan kotarılacak işler mi? "Emeğe saygı", asıl, edebiyat, sanat emeğine gösterilmesi gereken bir saygı olacakken nasıl oluyor da ne işe yarayacağı belli olmayan, salt para kazanmak için harcanan emeğe gösterilmesi öngörülen bir saygı oluyor? Sait Faik, müsteşar olsaydı, emekli bir konsolos olarak ölseydi daha mı saygın olacaktı?

Tam tersine, bir işe girip de çalışmadığı için Sait Faik'e gecikmiş bir teşekkür borçlu olduğumuzu düşünüyorum. İyi ki kendisini sabah 8, akşam 5 mesaisine hapsetmedi. İyi ki bu saçma görevin gerektirdiğini düşünerek saçma bir disiplin ve düzen anlayışını kişiliğinin gardiyanı yapmadı. İyi ki "yazdıklarıyla geçinme" inadıyla özgür kıldı kendini, "kendisi" olarak kaldı. Çünkü onun "Sarnıç"ından çıkan, "Semaver"inde demlenen günümüz öykücüleri, alçakgönül-

lükle kendisine yakıştırdığı adla söylersek "yazıcılığını" sevdikleri kadar, bağımsızlığından ödün vermeyen kişiliğini de sevdiler.

Bu özgürlüğü sayesindedir ki kendisinden önce öyküye konmuş ne kadar kural varsa tümünü görmezden geldi. Belki niyeti bunları yıkmak değildi, ama o böyle davranınca tartışılabilir, dahası yıkılabilir olduğu görüldü bu kuralların.

Belki hata etti; ama kendisi kadar özgür bıraktı dilini de. Yaşamını hiçbir kayda bağlamayan kişinin, dilini kimi kurallara bağlaması düşünülemez. Evet, dili dağınık, anlatımı savruktur, ama ancak yaşamının savrukluğu kadar. Kaldı ki Sait Faik'in sıcak alışkanlığı içinde anlattığı yaşamın dağınık ve dizginlenemez başıboşluğunu düğmeleri ilikli bir dille anlatmanın da pek olanağı yoktur.

O yaşamdan kanıyla canıyla topladığı malzemeyi taş taş, tuğla tuğla kendi öykü dünyasına taşıdı. Özgür ve özgün öykücü kişiliğinin rengini, kokusunu katarak, başkalaştırarak, şimdikine değil, onun yaşadığına da benzemeyen, belki gerçekten daha gerçek bir dünya kurdu.

Sait Faik'in kurduğu dünyaya bir kez girip çıkmışsanız, artık içinde yaşadığınız ve "gerçek" sandığınız dünyaya o düş dünyadan anımsadıklarınızın etkisiyle bakmanız kaçınılmaz olur. Martı da, balık da, deniz de, köpük de eskiden ya da kısa bir süre yaşadığınız o dünyayı anımsatır size. Pek çok doğa ya da insan görüntüsünün, daha önce yaşadığınız bir yaşam gibi, Sait Faik'i çağrıştırması bundandır.

Has sanatçılar böyledir. Öylece gelip geçtiklerini sanırsınız dünyadan; oysa dokundukları her şeyde onlardan bir iz, bir soluk kalmıştır. Onlar yaşamamış gibi çiğ değildir renkler, onlar anlatmamış gibi tek yanlı / tek yönlü değildir insanlar. Bir derinlik, bir yaşam bağışlamışlardır varlığa. Varlığı "şey" olmaktan çıkarıp adlı sanlı, tanımlı, nitemli yaparlar. Balık bile

yalnızca balık değildir artık; "vatos"tur, "kolyos"tur, "Dülger Balığı"dır, "Sinağrit Baba"dır. Sait Faik'in eli değdiği için güzellik ve anlam kazanmıştır "şey"ler.

Kırk sekiz yıllık yaşamında onu işsiz güçsüz dolanmış sananlar ne kadar yanılıyorlar. Taşa, suya, çiçeğe, ota rengini, kokusunu vermeye çalışıyordu o. Mayıs akşamlarına, yolcu vapurlarının güvertesine, sabahçı kahvelerine, karpuz sergisine, mum ışığına, gaz sobasına yaşam kazandırmaya uğraşıyordu.

Bir ilkbahar sabahında "dağlar, kuşlar, deniz, insan, hayvan, ot, böcek, çiçek", **"Hişt hişt!"** diye seslenebiliyorsa size, onun sayesindedir. Sait Faik aylak aylak dolaşırken onlara "Hişt!" demeyi öğretmeseydi biraz zor duyardınız bu sesi. Nice ilkbahar da size uğramadan geçip giderdi.

(28 Şubat 1996)

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI TALİM ve TERBİYE KURULU'NCA OKULLARA TAVSİYE EDİLMİŞTİR

BİR İNSANI SEVMEKLE BAŞLAR HER ŞEY. (SAİT FAİK)

Sait Faik Abasıyanık, Adapazarı'nda doğdu (22.11.1906). Kereste ticaretiyle uğraşan Mehmet Faik Beyin oğludur. ilköğrenimini Adapazarı'nda, ortaöğrenimini İstanbul Erkek Lisesiyle Bursa Lisesinde gördü (1928). Sonra bir süre İstanbul Darülfununu (üniversitesi) Edebiyat Fakültesinde okudu; babasının isteği üzerine, iktisat öğrenimi için Lausanne'a gittiyse de on beş gün sonra Fransa'ya, Grenoble'e geçti, üç yıl kadar Fransa'da kaldı (1931-1935); İstanbul'a dönünce kısa bir süre Halıcıoğlu Ermeni Yetim Mektebinde Türkçe öğretmenliği yaptı; ticaretle uğraşması için babasının açtığı toptancı tahıl mağazasını işletemeyerek birkaç ay sonra ticaretten ayrıldı; "yazı yazmayı iş saydığı için başka bir iş yapmamaya karar verdi"; bu arada, İkinci Dünya Savaşı sırasında bir ay kadar "Haber" gazetesinde adliye muhabirliği görevinde çalıştı (1942); babasının ölümünden (1939) sonra, onun bıraktığı gelirle, annesinin Burgaz Adasındaki evinde yaşadı; "modern edebiyata yaptığı hizmetlerden dolayı", Amerika'daki Mark Twain Derneğine onur üyesi seçildi; ertesi yıl siroz hastalığından öldü (11.5.1954). Annesinin ölümünden (1963) sonra, Burgaz Adasındaki ev "Sait Faik Müzesi" haline getirildi (1964); vasiyet gereğince Darüşşafaka Derneğine kalan eserlerinin geliriyle bir "Sait Faik Ödülü" oluşturuldu.

Sanat hayatına şiir yazarak başlayan Sait Faik, ilk hikâyelerini (Beyaz Mendil, Zemberek) Bursa Lisesi'nde okuduğu sırada yazmış; Avrupa'dan dönünce, çeşitli gazete ve dergilerde yayımladığı eserleriyle, hikâyeciliği meslek edinmiştir. Hikâye niteliği taşıyan röportajlarıyla birlikte, o alandaki çalışmaları on bir kitapta toplanmıştır. Bunlar dışında bir roman, üç uzun hikâye yazmış, ayrıca bir de şiir kitabı yayımlamıştır. Hikâyeler: "Semaver" (1936), "Sarnıç" (1939), "Şahmerdan" (1940), "Lüzumsuz Adam" (1948), "Mahalle Kahvesi" (1950), "Havuz Başı" (1952), "Son Kuşlar" (1952), "Alemdağda Var Bir Yılan" (1954), "Az Şekerli" (1954), "Tüneldeki Çocuk" (1955), "Mahkeme Kapısı" (1956). Uzun hikâyeler: "Kumpanya" (1951), "Havada Bulut" (1952), "Kayıp Aranıyor" (1953). Roman: "Medarı Maişet Motoru" (1944), "Birtakım İnsanlar" adıyla (1952). Şiirler: "Şimdi Sevişme Vakti" (1953). Derlemeler: "Balıkçının Ölümü-Yaşasın Edebiyat" (1977); "Açık Hava Oteli-Konuşmalar-Mektuplar" (1980); "Müthiş Bir Tren-Çeviriler, Uyarlamalar" (1981); "Yaşamak Hırsı, G.Simenon'dan çeviri" (1954); "Sevgiliye Mektup, Hikâyeler-Yazılar-Mektuplar-Konuşmalar" (1987); "Bitmemiş Senfoni, Bitmemiş Hikâyeler-Oyunlar-Mektuplar ve Sait Faik Kaynakçası" (1989).

SAİT FAİK'in, kitaplarına girmemiş yapıtlarını toplama girişimimiz, bilindiği gibi 'Balıkçının Ölümü-Yaşasın Edebiyat' adlı kitapla başlamış, bunu 'Açık Hava Oteli-Konuşmalar-Mektuplar' izlemişti. Bu kez sanatçının çevirileriyle uyarlamalarını içeren 'Müthiş Bir Tren'i sunuyoruz okurlarımıza. Gene Muzaffer Uyguner'in baskıya hazırladığı bu kitap, SAİT FAİK'in özgür yazarlığını duyumsatan havasıyla, kuşkusuz öncekilere eş bir beğeni kazanacaktır.

sait faik fotoğrafı: ara güler

9 789754 940862

ISBN 975 - 494 - 086 - X
2000 . 06 . Y 0105 . 1755

KDV dahil